

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

Кафедра дошкільної педагогіки і психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Тема: «НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КРАСЗНАВСТВА»**

Виконала:

Буйволенко Яніна Олександрівна,

магістрантка спеціальності

012 Дошкільна освіта

ОПП Дошкільна освіта

група 30-62 МДО

факультету дошкільної освіти

Наукові керівники:

Заїка О. Я., к.п. н., ст.викладач

Загородня Л. П., д-р пед наук, проф.

Допущено до захисту

«__» _____ 2023 р.

Завідувач кафедри

_____ Загородня Л.П.

Дата захисту: «__» _____ 2023 р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

_____
_____
_____

Глухів - 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади проблеми патріотичного виховання дітей дошкільного віку.....	8
1.1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми патріотичного виховання дошкільників.....	8
1.2. Особливості ознайомлення з краєзнавством дітей дошкільного віку як педагогічна проблема.....	23
1.3. Педагогічні умови патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства.....	31
Висновки до розділу 1.....	51
Розділ 2. Методичні аспекти національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства.....	53
2.1. Діагностичний інструментарій для виявлення рівнів патріотичної вихованості в дітей старшого дошкільного віку.....	53
2.2. Система роботи з національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства.....	61
Висновки до розділу 2.....	90
Рекомендації для вихователів щодо використання засобів краєзнавства у національно-патріотичному вихованні дітей передшкільного віку	91
Загальні висновки.....	93
Список використаних джерел.....	96
Додатки.....	101

ВСТУП

У наш час зміст дошкільної освіти спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини. У свідомості дитини-дошкільника закладаються фундаментальні світоглядні поняття, моральні цінності, переконання. Саме при осмисленні найвідоміших і найближчих явищ та подій формується національна свідомість дитини й перед нею розкриваються перспективи пізнання світу.

Перші роки життя дитини закладають основи якостей, які пов'язують її зі своїм історичним корінням, впливають на формування пам'яті родоводу, любові до своїх батьків, батьківського дому. В дитячі роки зароджується національна самосвідомість особистості, любов до рідного краю, почуття відданості Батьківщині.

Сучасні умови освітньої модернізації потребують нових підходів до освіти і виховання підростаючого покоління. Виховні цілі, завдання і способи їх реалізації повинні забезпечувати розв'язання проблем виховання і розвитку патріотизму в дошкільному навчальному закладі. У Законі «Про освіту» зазначено, що освіта в Україні повинна здійснюватися з урахуванням національних традицій та звичаїв, історичних, культурних цінностей України, що дасть змогу звертатися до історії українських традицій та сприяти спадкоємності поколінь.

Лише переймаючись інтересами, прагненнями, потребами, ідеалами свого народу, усвідомлюючи свою національну неповторність і самобутність, людина стає зрілою, громадською свідомою особистістю, справжнім патріотом, діяльним творцем своєї долі та долі Батьківщини.

Патріотичне виховання дошкільнят – це виховання любові до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, виховання шанобливого ставлення до людини-трударя та результатів її праці, рідної землі, захисників Вітчизни, традицій держави, загальнонародних свят, ставлення до свого рідного міста, державної символіки.

Патріотичне виховання дітей дошкільного віку як основу формування національної самосвідомості розглядалося М. Богомоловою, Н. Виноградовою, С. Козловою.

Патріотичне виховання трактується дослідниками як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє. Результатом ефективного патріотичного виховання є формування патріотизму і патріотичних почуттів.

Дослідження цієї проблеми представлено в низці праць класиків педагогічної думки Г. Ващенко, Б. Грінченка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та сучасних науковців Л. Артемової, О. Денисюк, О. Каплуновської, М. Машовець та ін.

У наукових дослідженнях розглядаються різноманітні засоби формування патріотизму: історія України (О. Денисюк), народознавство (А. Богуш, Н. Лисенко), народна гра (Л. Артемова, Н. Лисенко), заняття фізичною культурою (Н. Пангелова, Є. Яхно), мистецтво (Н. Майборода) та умови формування патріотизму у дошкільників, зокрема, міжетнічна родина (М. Машовець).

Для виховання патріотизму сучасної дитини особливе значення має краєзнавство, викремлення педагогічних умов патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку при ознайомленні їх з краєзнавством.

У «Концепції національного виховання» зазначено, що «головною метою національного виховання на сучасному етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, своєрідності на основі формування особистісних рис громадянина України, що передбачають національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту».

Закон України «Про дошкільну освіту», стаття 59, наголошує про необхідність формування у дошкільників «...виховання поваги до

національних, історичних, культурних цінностей українського народу..., дбайливого ставлення до історико-культурного надбання та навколишнього природного середовища, любов до своєї країни ...»

Краєзнавство – це широка сфера досліджень, об'єктом яких є український етнос, нація, земля, природа, територія у її різнобічних проявах, зв'язках і опосередкуваннях. Нині краєзнавство вивчає взаємопроникнення гуманітарної та природничої сфер, результатом якого є національна культура та її регіональні прояви. Основним завданням краєзнавства є вивчення природи, населення, господарства, історії та культури рідного краю і країни в цілому з пізнавальною, навчальною і практичною метою. Краєзнавство сприяє формуванню культури і вихованню дітей в дусі патріотизму.

Нагальною залишається потреба розробки і впровадження педагогічних умов патріотичного виховання у процесі ознайомлення дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства.

Саме це і послугувало нам стимулом для обрання даної теми: ***«Національно-патріотичне виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства».***

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати педагогічні умови національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства й запропонувати систему роботи з перевірки їх ефективності.

Об'єкт дослідження: процес національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: педагогічні умови національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства.

2. Запропонувати діагностичний інструментарій для виявлення рівнів патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку.

3. Запропонувати систему роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства з урахуванням виокремлених педагогічних умов.

4. Розробити практичні рекомендації для вихователів і батьків щодо використання краєзнавства у національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження. Теоретичні: вивчення, аналіз наукової літератури з проблеми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку; моделювання системи роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що: визначено й обґрунтовано педагогічні умови патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства; розроблено критерії, показники та рівні патріотичної вихованості старших дошкільників.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні системи роботи з національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства та методичних рекомендацій для вихователів закладів дошкільної освіти.

Матеріали дослідження можуть бути використані педагогічними працівниками закладів дошкільної освіти в процесі патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в двох публікаціях: “Національно-патріотичне виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства” (тези), “Національно-патріотичне виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства” (стаття).

Структура роботи. Магістерська робота складається: зі вступу, двох розділів, висновків, рекомендацій, списку використаних джерел (51

найменування). У роботі подано 2 таблиці та 19 додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 178 сторінок.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми патріотичного виховання дошкільників

Сучасні умови освітньої модернізації потребують нових підходів до освіти і виховання підростаючого покоління. Виховні завдання, цілі і способи їх реалізації повинні забезпечувати розв'язання проблем виховання і розвитку патріотичних почуттів в дошкільному навчальному закладі. У Законі «Про освіту» зазначено, що освіта в Україні повинна здійснюватися з урахуванням національних традицій та звичаїв, історичних, культурних цінностей України [46], що дасть змогу звертатися до історії українських традицій та сприяти спадкоємності поколінь.

Незважаючи на значну міру теоретичної розробленості, важливе значення у розв'язанні названих проблем є розуміння центральної складної і багатогранної категорії виховання – патріотизм, який є однією з найбільш значущих цінностей суспільства, оскільки інтегрує в собі соціальні, історичні, духовні, культурні, етнічні та інші імперативи. З цього випливає, що це поняття є міждисциплінарною категорією, тобто є предметом дослідження низки гуманітарно-соціальних наук (філософії, соціології, політології, історії, психології та ін.) [18].

Традиційно поняття «патріотизм» розглядається як одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури; виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів [1].

У сучасній педагогічній літературі виділяють щонайменше три різновиди патріотизму [19]:

1) Етнічний патріотизм, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної мови, культури, до власної історії тощо.

2) Територіальний патріотизм базується на любові до того місця на землі (до місцевості, ландшафту, клімату тощо), де людина народилася.

3) Державний патріотизм ґрунтується на остаточній меті нації – побудові власної держави, державному самовизначенні, державницькому світогляді та державницькому почутті; це вищий патріотизм, який базується на державній ідеології та пов'язаний з почуттям громадянськості.

Етимологія слова «патріотизм» має іноземну основу. У латинській мові слово «patria» першопочатково означає походження по батькові, від pater – «батько», далі – «покоління», «рід», «плем'я», «родина», а в цілому перекладається як вітчизна, батьківщина. Смыслове навантаження слова «patriots» у грецькій мові – співвітчизник, земляк.

У Тлумачному словнику української мови термін «патріотизм» трактується як любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви і подвиги. Акцент у цьому визначенні на таких категоріях емоційно-почуттєвої сфери особистості як любов, відданість і готовність свідчить про психологічні корені його розуміння. Це підтверджується і в інших словникових тлумаченнях, які розширені соціально-психологічними характеристиками, наприклад, відданість, здатність на подвиг заради своєї землі, готовність на жертви і подвиги в ім'я інтересів своєї землі тощо [15].

Таким чином, сутність поняття «патріотизм» історично формувалося спочатку на основі родинно-племінних відношень як спектр почуттів відданості своїй родині, роду, племені і як любов до рідної землі і батьківщини. З розвитком суспільних відносин та у зв'язку зі зміною історичних формацій, перебігу різних подій, пов'язаних з цими змінами, значення патріотизму поступово розширилось і набуло сенсу в духовно-особистісному і соціальному аспектах, тобто стало згустком вираження національної ідеї, світогляду і прояву національної свідомості.

Понятійне навантаження терміна «патріотизм» у філософії традиційно відображає систему поглядів народу на природу і суспільство; на масово-

побутовому рівні – виражає успадковану і культивовану в народі любов до всього рідного (мови, культури, традицій тощо); на раціонально-суспільному рівні патріотизм являє буття народу в часі, самоусвідомлення і самоутвердження себе як етносу серед інших народів світу і співпрацю з ними; на особистісному рівні – сповідує почуття любові і відповідальності за долю свого народу, надає перевагу інтересам суспільства над власними.

У кожному періоді розвитку суспільства народний світогляд відрізнявся своїми характерними особливостями, що залежало від впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів. Зокрема, на формування світогляду, поведінки, менталітету українського народу впливали географічне розташування, конкретні історичні події, культурні зв'язки між іншими народами, політика держави тощо. Це підтверджують міфологія, фольклор, народні прикмети, вірування, історичні пам'ятки та інші і культурні надбання України.

Патріотизм не є генетично успадкованою якістю людини, а формується внаслідок *виховання*.

Смислове навантаження поняття «виховання» трансформується у відповідні змістові конструкції *патріотичного виховання* як виду педагогічної діяльності, яка у процесуальному аспекті визначається широким смисловим спектром: вплив суспільства на людину (соціалізація); цілеспрямований педагогічний вплив з боку системи навчально-виховних закладів; вплив педагога на особистість з метою формування у неї системи певних якостей, поглядів, переконань [17].

Таким чином, *патріотичне виховання* – це соціальне явище, напрям педагогічної діяльності і фактор суспільного життя

Зміст *патріотичного виховання* зумовлений соціальним замовленням української держави в галузі освіти і виховання, яке конкретизується у «Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), «Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти», у «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку

української державності» та в «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті». У цих директивних документах сформульовано сучасне розуміння патріотизму, але немає чіткого однозначного формулювання поняття «патріотичне виховання». Натомість у таких реформаційних проектах як «Концепція громадянського виховання» (2000 р.) сформульовано засади національного виховання учнівської молоді, які ґрунтуються на принципах інтеркультурності, тобто акцент поставлено на органічному поєднанні патріотичного виховання із загальнолюдським. Їх суть полягає у тому, що у молодій людині слід виховувати почуття любові до рідного краю, свого народу, держави, відкритість до сприйняття різних культур світу, засвоєння фундаментальних духовних цінностей людства – гуманізму, свободи, справедливості, толерантності, культури, миру, національного примирення, збереження природи [34].

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, освітніх закладів, сі громадянських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;

- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;

- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя; усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;

- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;

- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;

- культивування кращих рис української ментальності: працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;

- формування мовленнєвої культури;- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

До проблем виховання молодого покоління на засадах патріотизму в різні часи зверталися такі класики педагогічної науки, як Г. Ващенко А. Дістервег, Я. Коменський, А. Макаренко, О. Огієнко, Й. Песталоцці, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші видатні вчені.

Найпершим серед видатних зарубіжних мислителів сутність, теоретичні основи і напрями патріотичного виховання окреслив чеський

педагог Я. Коменський. Зміст цього поняття, на його думку, має ґрунтуватися на ідеї народності, яка включає вимоги навчання рідною мовою, виховання людяності, гуманності, прагнення сформувати таку людину, яка вище за все ставить благополуччя своєї батьківщини і готова пожертвувати собою заради її свободи і незалежності.

Інший відомий швейцарський педагог-класик Й. Песталоцці сутність патріотичного виховання вбачав у розвитку моральних почуттів на основі чуттєвого споглядання, у формуванні здатності дітей та молоді пізнавати добро і творити його. Спрямованість такого виховання, на його думку, має бути гуманістичною і дієвою [48].

На принципах гуманізму також ґрунтував своє розуміння патріотичного виховання німецький педагог А. Дістервеґ. У вихованні патріотизму провідними він ствердно проголошував принцип природовідповідності («як велить природа») та ідею внутрішньої свободи, вдосконалення, приязні, добра і справедливості, а домінантою виховного процесу – прищеплення любові до всього людства, до свого народу у середовищі сім'ї і школи [50].

Серед вітчизняних мислителів минулого поняття патріотичного виховання глибоко переосмислював філософ і педагог Г. Сковорода.

Специфіку цього процесу він розумів з позицій пізнання і самопізнання: «Кожний повинен знати свій народ, а в народі пізнати себе. Якщо ти українець, то будь ним» [18]. Крім цього, він наголошував на необхідності плекати у кожної людини любов до народу та Батьківщини, людську гідність, гордість, шанобливе ставлення до народних традицій, розвитку всього українського, неухильно дотримуватися виховних традицій українського народу.

К. Ушинський вважав, що патріотичне виховання – це прищеплення молодому поколінню почуття обов'язку перед Батьківщиною, відповідальності, високої гідності. Зокрема, він писав: «Як немає людини без самолюбства, так і немає людини без любові до Батьківщини, і ця любов дає

вихованню вірний ключ до серця людини і могутню опору для боротьби з його поганим» [17, с.73].

Народне виховання завжди спирається на характер і душу людини. Виховання будується відповідно до інтересів народу, а тому розвиває і змінює в дітях ті цінні психологічні риси і моральні якості, які є основою патріотизму, національної гордості. К. Ушинський вважав, що де б не була людина, вона завжди зберігає у своєму серці дух свого народу, любов до рідного краю. Народність, на його думку, це той фундамент, на якому базується все подальше виховання [19].

С. Русова, звертаючи увагу на невідповідність тогочасної школи національним особливостям, сутність патріотичного виховання розуміла як формування любові до рідного народу і поваги до інших народів, громадянської самосвідомості шляхом глибокого вивчення духовної спадщини України.

Г. Ващенко, акцентуючи на тому, що патріотизм віддзеркалюється в національному виховному ідеалі, зміст поняття патріотичного виховання інтерпретував як процес цілеспрямованого залучення молоді до глибокої віри у Бога, до національних і загальнолюдських вартостей, до відбудови самостійної України і піднесення до високого рівня власної духовної культури, освіти, науки і мистецтва [13].

Особливо цінною для сучасної практики є педагогічна спадщина талановитого українського педагога-гуманіста, педагога-новатора В. Сухомлинського. Він вбачав пріоритет у формуванні нового покоління свідомої молоді, вихованні справжніх патріотів, що по-справжньому люблять Батьківщину, горді за свій народ та його історичне минуле, відповідальні за його майбутнє.

Цю найважливішу закономірність виховання видатний педагог визначав так: виховувати маленьку дитину так, щоб у неї були цінності душі, які дісталися їй дорогою ціною. Саме в дошкільному віці, коли дитина дуже чутлива до емоційних впливів і схильна до наслідування, створюються

сприятливі умови для того, щоб поступово розкрити їй зміст народної і світової спадщини через мистецькі твори, етику людських взаємин, сформувати перший практичний досвід прояву душі стосовно рідних та близьких людей, рідної домівки, отчого краю з його природою, історією і традиціями, рідної мови, – всього, з чого для кожного починається Батьківщина.

В. Сухомлинський розглядав патріотичне виховання як вдосконалення світоглядної свідомості, участь вихованців у суспільно корисній праці у дієвій формі розвитку обов'язку і відповідальності перед Батьківщиною.

Великий педагог також стверджував: «Патріотичне виховання – це процес проникнення до всього, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується» [17, с.131]. Отже, саму ж сутність патріотичного виховання видатний вчений-педагог трактував як активну діяльність особи, спрямовану на утвердження гуманних ідеалів, працю на благо народу, зміцнення могутності, честі й слави Вітчизни, любов до людей, непримиренність до зла в усіх його проявах.

У сучасній літературі *патріотичне виховання* трактується як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє. Результатом ефективного патріотичного виховання є формування *патріотизму, патріотичних почуттів*.

Сучасні українські дослідники (А. Алексюк, Г. Балл, І. Бех, О. Киричук, В. Кузь, О. Сухомлинська та ін.), збагачуючи теорію і практику патріотичного виховання у контексті новітніх виховних підходів, це поняття інтерпретують по-різному.

Зокрема, А. Алексюк розглядає цю категорію як дієве ставлення особистості до формування власного духовного багатства, добропорядності, свідомої громадянськості [17, с. 374]. І. Бех акцентує увагу на готовності особистості обстоювати громадянські ідеї, які виявляються як джерело її переживань і духовності. Це – ідеї свободи, справедливості, патріотизму і

громадянського обов'язку. Учений зазначає, що такі ідеї спочатку мають стати особистісно значущими, обрости людськими пристрастями, втілитися у вчинках [17, с. 4-5].

Проблемам патріотичного виховання молоді присвячено чимало наукових досліджень останніх десятиліть.

На думку О. Онопрієнко, головною суперечністю у багатьох підходах до визначення феномена патріотичного виховання є недостатнє врахування його синергетичного аспекту, який полягає у постійній якісній зміні, у характері діалектичної єдності частин і цілого цього системного педагогічного явища інтерпретувати дефініцію «патріотичне виховання» як узагальнене поняття, яке охоплює різноманітні сфери (політичну, навчально-виховну, дозвільну) організованого і цілеспрямованого впливу на особистість з боку держави, народу, етнічної групи, колективу, сім'ї, педагога, окремої людини з метою створення для неї умов і шляхів формування патріотизму (любов до всього рідного, самоідентифікація себе серед інших народів світу, почуття любові і відповідальності за долю батьківщини тощо) як інтегративної якості особистості, яка дає змогу їй самостверджуватися соціально, культурно, духовно, інформаційно, емоційно, дієздатно та успішно [12].

Сьогодні багато авторів прямо і опосередковано розглядають визначення сутності таких понять, як «патріотична свідомість», «любов до Батьківщини» в контексті дослідження патріотичного виховання. Даній проблематиці присвячені фундаментальні праці вчених-філософів В. Бичка, О. Вишневського, О. Забужка, І. Надольного, І. Стогнія, В. Шинкарука тощо. Психологічну складову патріотизму досліджують у своїх наукових працях сучасні психологи: І. Бех, А. Богуш, М. Боришевський, В. Котирло.

О. Вишневський виділяє три етапи розвитку патріотичної свідомості дитини та людини взагалі:

1. Етап раннього етнічно-територіального самоусвідомлення є основою, фундаментом патріотичного виховання і здійснюється переважно в

батьківській родині та в школі. Він припадає на дошкільний і молодший шкільний вік. На цьому етапі формується почуття патріотизму.

2. Етап національно-політичного самоусвідомлення, припадає на підлітковий вік, коли дитина з лона сім'ї та школи переходить у громадське середовище. На цьому етапі відбувається приєднання юнацтва до різноманітних дитячих й молодіжних громадських, політичних організацій і об'єднань, які в змозі допомогти виховати сьогоденного школяра, завтрашнього громадянина України.

3. Етап державницько-патріотичного самоусвідомлення, коли поняття «національного» виходить за межі етнічності та сягає рівня державності. Характерними рисами даного етапу є вияв любові, поваги до своєї держави як головної мети нації [11].

Основними принципами патріотичного виховання є:

- *принцип національної спрямованості*, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, свого народу, шанобливе ставлення до його культури; повагу, толерантність до культури усіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

- *принцип гуманізації виховного процесу* означає, що вихователь зосереджує увагу на дитині як вищій цінності, враховує її вікові та індивідуальні особливості і можливості, не форсує її розвитку, спонукає до самостійності, задовольняє базові потреби дитини; виробляє індивідуальну програму її розвитку, стимулює свідоме ставлення до своєї поведінки, діяльності, патріотичних цінностей;

- *принцип самоактивності і саморегуляції*, який сприяє розвитку у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й самокритичності, до прийняття самостійних рішень. Поступово виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках;

- *принцип культуровідповідності*, що передбачає органічну єдність патріотичного виховання з історією та культурою народу, його мовою, народними традиціями та звичаями, які забезпечують духовну єдність, наступність і спадкоємність поколінь;

- *принцип полікультурності* передбачає інтегрованість української культури у європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування у дітей та учнівської молоді відкритості, толерантного ставлення до відмінних від національних ідей, цінностей, до культури, мистецтва, вірування інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської;

- *принцип соціальної відповідності* обумовлює необхідність узгодженості змісту і методів патріотичного виховання реальній соціальній ситуації, в якій організовується виховний процес. Завдання патріотичного виховання зорієнтовані на реальні соціально-економічні умови і передбачають виховання у дітей готовності до ефективного розв'язання життєвих проблем [8].

Існують різні напрями патріотичного виховання в сучасній українській педагогіці:

- патріотичні традиції сімейно-родинного виховання;
- патріотизм в аспекті моделювання системи особистісного розвитку дитини;
- теоретичні засади виховання патріота своєї держави;
- виховання патріотизму на основі національно-духовних надбань свого народу;
- проблеми патріотичного виховання дітей та молоді в соціокультурних умовах тощо.

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується. «У дитинстві починається тривалий процес пізнання – пізнання і розумом, і серцем – тих моральних цінностей, що лежать в основі моралі:

безмежної любові до Батьківщини, бажання стати справжнім патріотом, справжнім борцем» [8].

Дане визначення дозволяє застосовувати його досить широко по ознайомленню дошкільників з рідним краєм, до місця народження, до соціальної групи і до субкультури. Деякі автори пропонують визначити патріотизм як одну з найбільш значущих, незмінних цінностей, що властива усім сферам життя суспільства й держави, що виражає ставлення особистості до своєї Батьківщини й характеризує вищий рівень її розвитку в процесі діяльності на благо Батьківщини.

Аналіз сучасних досліджень в галузі патріотичного виховання дітей дошкільного віку висвітлено в роботах таких науковців: Л. Артемової, А. Богуш, А. Виноградової, Т. Поніманської та ін. Дані роботи свідчать про інтенсивні пошуки вчених і практиків щодо оновлення змісту освіти й виховання дітей, оптимального розвитку дітей у сім'ї та ДНЗ. У багатьох дослідженнях пріоритетними є особистість дитини та обґрунтування умов її розвитку. Науковці стверджують, що у дошкільний період життя дитини формуються патріотичні почуття.

Головна функція патріотичних почуттів полягає у позитивному ставленні до свого народу, Батьківщини.

«Почуття патріотизму, – зазначає Н. Мойсеюк, – легше пробудити, якщо спрямувати увагу учня на реальні зміни, що відбуваються в його родині, рідному селі, місті. Отже, лише загострюючи почуття і спираючись на них, вихователі можуть підвести учня до дії» [19].

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку формуються завдяки їх інтересу до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села, рідного краю), яке оточує їх щодня, яке вони вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Дуже важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання. Чим більше дитина

збагачується цінностями патріотичних почуттів, тим значніше авторитет дорослих, які, на думку дитини, відповідають моральним критеріям.

Як зазначають І. Бех, М. Боришевський, Д. Ельконін, І. Кон, новоутворення, що з'являються у старшому дошкільному віці, свідчать про можливість і необхідність спеціальної роботи з патріотичного виховання дітей.

Стосовно формування патріотизму у дітей старшого дошкільного віку ґрунтовними є думки С. Козлової. До змісту патріотичного виховання вона включає образ власного дому, найближчого оточення у дитячому садку, у дворі, знання про країну, її природу, символи, традиції, народне мистецтво, свята тощо. Особливу увагу вона надає домінуванню емоційного компоненту у формуванні патріотичних почуттів дітей дошкільного віку [30].

Педагог повинен дати дошкільникам уявлення про все, що їх оточує, допомогти кожній дитині сформувати своє особисте бачення світу.

Формування почуття любові до Батьківщини починається від першого усвідомлення дитиною ніжної ласки матері, чарівної заспокійливої колискової, краси природи рідного краю, навколишнього середовища. Патріотизм, як і всі інші високі громадянські почуття, народжується в пізнанні. Збагачуючи знання дітей про Вітчизну, культуру народу, традиції, народну творчість, водночас виховуємо патріотичні почуття, закріплюючи їх у практичній позитивно-емоційній діяльності.

Емоційний фактор відіграє важливу роль у патріотичному розвитку дітей. Емоційна сфера формується генетично рано і дуже сильно впливає на життя та діяльність дитини. Діти переймають з оточення все: і добре, і зле, прекрасне й бридке. Саме тому й потрібно, щоб вони бачили навколо себе більше добра і краси.

Спираючись на сутність, структуру й етапи патріотичного виховання, враховуючи вимоги соціально-економічного розвитку України, погляди педагогічної науки, досвід закладів освіти, визначається орієнтовний зміст

патріотичного виховання, який розкривають такі розділи: державний, соціальний, родинний.

Державний розділ складають: уявлення про українську державу, Прапор, Герб, Гімн; про рідний край (село, селище, місто), про рідні місця, рідну мову; розуміння сутності обов'язку перед Батьківщиною, громадської активності, поняття про захист честі й гідності Батьківщини, гордість за свою країну, розуміння моральної суті основних громадянських прав та обов'язків, визначених у державних документах України; високий рівень національної самосвідомості; шанобливе ставлення до Збройних Сил України, бажання стати до їх лав, розуміння величі українського народу, як основи непорушності держави.

Соціальний розділ патріотичного виховання передбачає: розвиток інтересу до історії рідного краю, героїчного минулого країни, життя прославлених земляків; знайомство з діяльністю дитячих громадських організацій; виявлення потреби охороняти історичні пам'ятки, зберігати матеріальні цінності Вітчизни; вміння виявляти волю, доброзичливість, правдивість, наполегливість, самостійність, творчу активність, відповідальність у навчанні та праці; нетерпиме ставлення до порушників закону, до аморальних вчинків; дбайливе ставлення до національних багатств, рідної природи; розуміння значення праці батьків та українського народу, готовність виконувати громадські обов'язки; нетерпиме ставлення до анти патріотизму, фашизму, шовінізму, до вандалізму; толерантне відношення до людей, уміння жити поруч.

Родинний розділ спрямований на виховання любові до батьків, чемного ставлення до старших у сім'ї, вчителів, ветеранів, пошану до пращурів, до героїв Батьківщини, знання місць знаходження могил та пам'ятників, догляд за ними; знання переказів, легенд, повір'їв, народних пісень, знайомство з народним мистецтвом; пошана до народних і релігійних традицій, звичаїв, національних і родинних свят та дотримання них.

Зазначимо, що у практиці всі розділи знаходяться у тісному взаємозв'язку, залежать один від одного. І за цієї умови утворюють систематичність, цілісність, національну спрямованість патріотичного виховання [29].

Досвід роботи педагогів переконливо доводить, що дитина повинна перебувати під постійним впливом матеріальної і духовної культури свого народу. Це потрібно насамперед для найповнішого розкриття природних схильностей дитини і розвитку її здібностей, оскільки таким чином використовуються етнопсихологічні особливості дітей. Саме такий шлях приводить до виховання національно свідомих громадян. Час перебудови, утворення самостійної держави України викликав надзвичайний інтерес до проблем: вітчизняної історії, витоків національної культури.

Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не лише для піднесення національної гідності, а й для використання кращих традицій у практиці виховання підростаючого покоління. Народ із покоління в покоління передає свій соціальний досвід, своє духовне багатство, свої історичні надбання, створюючи тим самим свою, тільки йому притаманну, культуру. Кожна нація, кожен народ, кожна етнічна соціальна група має свої звичаї, свої традиції, що утворювалися впродовж багатьох століть, і які становлять національну культуру, що складається з цінностей, витворених як минулим, так і сучасними поколіннями. Виховання любові до Батьківщини, гордості за свою країну поєднують із формуванням доброзичливого, толерантного ставлення до культури інших народів, до кожної людини окремо, незалежно від кольору шкіри та віросповідання.

У дошкільному віці інтерес дитини до явищ соціального життя підводить її до усвідомлення певних виявів міжнаціональних стосунків. У цьому сенсі батьки і вихователі повинні дбати, щоб дитина засвоювала норми міжнаціонального спілкування (співжиття) не стихійно, а цілеспрямовано, орієнтуючись на загальнолюдські моральні цінності.

Отже, патріотичне виховання має бути стрижнем усієї навчально-виховної роботи, оскільки ми повинні виховати особистість, яка має почуття гордості за свою державу, усвідомлює соціальні проблеми Батьківщини та українського народу, любить рідних та близьких людей.

Національно-патріотичне виховання – відчуття належності до своєї Батьківщини, єднання з її історією, географією, мовами й культурами, етносами й ментальністю.

Виходячи з вищевикладеного, визначимо завдання національно-патріотичного виховання особистості дитини в дошкільному віці:

- ознайомлення з історією рідного краю, життям і побутом народу України;
- виховання любові до рідного краю (до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста);
- формування духовно-моральних взаємин між людьми;
- виховання пошани й любові до культурного спадку свого народу й сучасного мистецтва;
- формування толерантного ставлення до представників інших народів, культур і традицій, до однолітків, батьків, сусідів, інших людей;
- культивування кращих рис української ментальності — працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури

1.2. Особливості ознайомлення з краєзнавством дітей дошкільного віку як педагогічна проблема

Для виховання патріотизму сучасної дитини особливе значення має краєзнавство, викремлення педагогічних умов патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку при ознайомленні їх з краєзнавством.

У «Концепції національного виховання» зазначено, що «головною метою національного виховання на сучасному етапі є передача молодому

поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, своєрідності на основі формування особистісних рис громадянина України, що передбачають національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту».

Закон України «Про дошкільну освіту», стаття 59, наголошує про необхідність формування у дошкільників «...виховання поваги до національних, історичних, культурних цінностей українського народу..., дбайливого ставлення до історико-культурного надбання та навколишнього природного середовища, любов до своєї країни ...»

Краєзнавство – це широка сфера досліджень, об'єктом яких є український етнос, нація, земля, природа, територія у її різнобічних проявах, зв'язках і опосередкуваннях. Нині краєзнавство вивчає взаємопроникнення гуманітарної та природничої сфер, результатом якого є національна культура та її регіональні прояви. Основним завданням краєзнавства є вивчення природи, населення, господарства, історії та культури рідного краю і країни в цілому з пізнавальною, навчальною і практичною метою. Краєзнавство сприяє формуванню культури і вихованню дітей в дусі патріотизму.

У старшій групі відбувається ознайомлення дітей з рідним краєм. Диференціації понять «рідна земля», «батьківщина», «рідний край», знаходженню відмінних рис та схожості сприяють спостереження на прогулянках та екскурсіях. Кожне поняття вихователь повинен мотивувати, адже саме від цього залежать якість і конкретність поставлених завдань. Спостерігаючи, вихователь звертає увагу на яскраві і динамічні об'єкти (будуються будинок, школа, дошкільний заклад, хто будує, як зводяться стіни і т. ін.).

Увага на шостому році життя характеризується довільністю, тому вихователь може попередньо ставити перед дітьми завдання: звернути увагу на те, що нового з'явилося на твоїй вулиці, майдані? В нашому селі, місті?

Логіка спостережень кожного разу буде залежати від мети і тих завдань, які конкретно намітив собі педагог, від рівня обізнаності з місцевістю.

Так, ознайомлюючи з містом, вихователь називає, на березі якої річки воно розташоване, а спостереженню за нею відводить окреме заняття у формі краєзнавчої комплексної екскурсії.

Розповідь вихователя про рибу, загадування загадок про воду, річки, риб. Запитання: Чим відрізняється карась від білого амура? Короп звичайний – від щуки? Який вид риб не можна виловлювати і чому? Чим не схожі Єсмань і Десна? А чим вони схожі? Обидві впадають в Дніпро. Бесіда про риб.

Розповідь про зимівлю риб, водяних рослин і тварин (земноводних, членистоногих). Під товстою кригою живуть риби; деякі з них взимку не засинають, люди піклуються про них – прорубують ополонки.

Які казки знають діти про ловлю риб, що живуть у ставку? Цікаві бувальщини, пісні за темою «Ой на ставку, на ставочку...».

Під час цільової прогулянки доцільно провести спостереження на тему «Як живе ставок?» *Павлівське та Скоропадські озера, Чернеча Гребля.*

Завдання: Закріпити знання про водяні рослини і риб, які живуть у ставку, їх пристосування до умов життя, зовнішній вигляд, чим живляться? Пояснити термін «водойма», назви рослин і тварин. Виховувати любов до рідного краю, посилювати інтерес до пізнання природи. Запитання: Чим відрізняється ставок від річки? Які рослини ви бачили у ставку? Чим вони відрізняються від річкових? Хто живиться ними? Яких ви знаєте тварин, що живуть у ставку? Пояснити назву «ставковик». Якої шкоди завдає жук-плавунець? Як відрізнити котушку від п'ятивушника, ставковика великого, малого? Чим живиться котушка? Чим живиться ставковик? Як риби живуть у ставку штучному (природному)? Як доглядають люди за рибою? Чим її годують? Чому риба під загрозою винищення у ставку? Що люди роблять узимку для риби, коли ставок покривається кригою? Що ви ще бачили на ставку цікавого? Ставок, озеро як модель закритої водойми дає можливість

очевидного пояснення дітям тих суттєвих відмінностей, які є між річкою і морем. Демонструючи на карті або на глобусі моря України, педагог формує уявлення про Чорне й Азовське моря як водойми та їх особливості.

Високий пізнавальний рівень педагог забезпечить тоді, коли під час екскурсії буде активно використовувати прийом порівняння. Вихователь скеровує увагу дітей на

- виділення найсуттєвіших ознак рослин і тварин водойми, на
- пошуки залежності цих ознак від швидкості течії, глибини річки, чистоти і температури води.

При цьому підтримує позитивні емоції і переживання дітей, використовує для читання твори фольклору та авторські, загадки, прислів'я, приказки, прикмети.

Для кращого розуміння дітьми таких визначень, як лівий берег, правий берег, русло, течія, можна використовувати різні оповідання, наприклад: І. Сенченка «Вимок, викис, виліз, висох...», «На річці Ужолоччя», В. Б. Лизниця «Логютиха», В. Сухомлинського «Як ріка розгнівалася на дощик». На екскурсіях вихователь дає дітям можливість самостійно уважно все розглянути, одержати певні враження про навколишнє, зорієнтуватись у ньому. Під час спостереження послідовно ставить запитання різного характеру (репродуктивного, пошукового або узагальнюючого).

Новими для дітей старшої групи є поняття «країна», «Україна», «республіка», «державна», «столиця». На шостому році життя діти повинні добре орієнтуватись в тому, що більше – місто чи село; що велике місто має центральну частину і райони (мікрорайони); що найбільше місто – столиця – менше, ніж держава (республіка); що кожна держава має свою назву, наша держава – Україна.

Вихователь повідомляє дітям, громадянами якої держави вони є. Розповідає також про те, яка багата наша країна на корисні копалини, яка багатонаціональна за складом; називає найбільші міста, річки, гори тощо. Провідний метод – бесіда із залученням допоміжних методів і прийомів.

Бесіду вихователь спрямовує на розуміння зв'язків між окремими явищами (велика територія держави – багато міст і сіл і т. ін.). Постановка запитань і репродуктивних завдань сприяє пригадуванню дітьми цікавих фактів, прикладів подій, з якими вони добре знайомі із середньої групи. Діти аналізують різноманітну природу України, вихователь підводить їх до розуміння відомостей про відмінності кліматичних умов та залежності від них особливостей тваринного і рослинного світу. Під час бесіди використовуються літературні джерела, різні картини, наочні посібники, ілюстрації, ТЗН, запитання констатувального і проблемного характеру.

Розпочати бесіду можна з читання (вихователькою або трьома дітьми) вірша Я. Полтави «Наша Батьківщина».

Складовою частиною бесіди є повідомлення назв найбільших міст України. Діти повинні запам'ятати їх, співвідносити з ними основні події та явища.

Упродовж року плануються два-три заняття, присвячені цій темі. Їх основна мета – підтримати і зміцнити інтерес дітей до ознайомлення із столицею України, визначними місцями міста, працею, побутом і відпочинком його мешканців.

При наявності у дітей досить узагальнених знань вихователь під час заключної бесіди підводить дітей до поняття «столиця – найголовніше місто держави». Вихователь розповідає дітям про історію Києва, основні пам'ятки культури та архітектури міста, його видатних людей. Загальний вигляд краєвидів міста діти пам'ятають із занять у попередній групі, а от про історичні події, пов'язані із заснуванням Києва і його сьогоdnішнім днем, вихователь розповідає дітям.

У зміст заняття можна включити пояснення того факту, що Київ не випадково збудували на березі річки, яку називають Дніпро-Славутич. Доречно використати фрагменти розповіді про заснування Києва, яку вихователь знайде в «Повісті минулих літ», у творах А. Лотоцького «Історія

України», «Княжа слава». Імена братів Кия, Щека, Хорива і сестри Либеді значною мірою полегшують пояснення назви міста та його визначних місць. Вихователь знайомить дітей з найбільшою і найкрасивішою вулицею столиці – Хрещатиком і пояснює його назву. На місці вулиці багато років тому простягався яр, який називали Хрещатим. Від назви цього яру центральну вулицю міста з давніх-давен називають Хрещатиком. Добре, якщо вихователь на цьому занятті доступно, в лаконічній формі розповість дітям про те, що впродовж віків переживав Київ та його мешканці. Сьогодні столиця славиться багатьма пам'ятками, але особливо виділяють серед них Софійський собор, Києво-Печерську лавру, Михайлівський Золотоверхий собор.

На занятті вихователь може використати розповідь за оповіданнями І. Франка «Наші предки», Ю. Кругляка «Три брати» та ін.

Пам'ятки історії, культури та архітектури, якими багатий Київ і його околиці, потребують спеціального заняття. Для цього використовуються найрізноманітніші засоби: фотомонтажі, ілюстрації, картини, ТЗН, літературні джерела. З їх допомогою розв'язують на цьому занятті різні завдання, та найважливіше серед них – сформувати у дітей наочні образи тих пам'яток, які вони можуть безпосередньо сприймати, уточнити, збагнути й скоригувати уявлення про них. Доповнити ці враження вихователь зможе з допомогою творів І. Франка, В. Симоненка, Ю. Шкрумеляка, Ю. Кругляка.

Головним у формуванні системи уявлень про Україну та її столицю є знання про історичне минуле нашої держави.

Особливості ознайомлення дітей дошкільного віку з історією України спеціально не досліджувались. Однак психолого-педагогічні пошуки науковців свідчать, що в старшому дошкільному віці виникають реальні можливості для опосередкованого засвоєння дітьми знань, які виходять за межі їхнього життєвого досвіду і безпосереднього сприймання, а також є віддаленими у часі.

Це створює сприятливі умови для ознайомлення дітей з історією рідного краю, з багатонаціональним складом його народу, розселенням різних етнічних груп по всій території країни, специфікою їхньої праці та побуту, особливостями мови і культури.

У старшій групі вихователь упродовж трьох-чотирьох занять на матеріалі найпоширенішої етнічної групи (залежно від специфіки району та дошкільного закладу) знайомить дітей з багатонаціональним складом населення України.

Наприклад, перше заняття можна розпочати з розповіді вихователя за змістом оповідання І. Франка «Наші предки» або вірша В. Терен «Не забудь». Далі педагог проводить бесіду про етнічні групи, які поширені в рідному краї, як-от у Прикарпатті: бойки, лемки, гуцули. На кожному занятті розповідає про особливості їхньої мови, праці, культури, побуту, звичаїв і традицій, видатних людей, народних умільців.

Так, діти дізнаються про найвідомішого національного героя гайдамаку С. Гаркушу (18 ст.), Богуна (17 ст), Павла Полуботка (18 ст.), видатних поетів та письменників В.Туманського, М.Зерова, В.Нарбути, народного художника А.Лосенка, Г.Нарбути, М.Мурашка, композиторів Березовського, Бортнянського, Шапоріна та ін.

Розповідь про побут, народні звичаї і традиції є продовженням розмови про видатних людей. Її варто провести як екскурсію по місцевому краєзнавчому музею, а завершити цю розповідь читанням окремих творів із спадщини поетів краю, скажімо М. Підгірянки.

Для бесід з дітьми вихователь використовує екскурсії, цільові прогулянки, запрошення гостей – поважних громадян краю, цікавих для дітей своєю біографією і трудовою діяльністю. На наступному занятті вихователь продовжує ознайомлення з національними особливостями українського народу. Його мета – познайомити дітей з народними ремеслами, особливостями національних страв тощо.

Дітей старшого дошкільного віку доцільно познайомити з корисними копалинами рідного краю. Початок навчання вихователь планує в ранкові години. На першій прогулянці він проводить бесіду з дітьми про ті об'єкти природи, які вони вже добре знають, але ще не називають як корисні копалини (пісок, глина, крейда, камінь, мінеральна вода, сіль, сірка). Кожний матеріал уявляється дітям через призму конкретно-прикладного значення: піском граються, посипають доріжки; крейдою малюють; сіль вживають у їжу тощо. В розмові з дітьми вихователь повідомляє про те, що всі ті речовини, які є на поверхні землі, корисні і потрібні людям. Пропонує їх ще раз розглянути, пояснює назву (*копалини* – від слова *копають*). Обов'язково слід говорити про те, що більшість із них лежить на поверхні – це земні багатства. Частина копалин залягає глибоко під землею, їх добувають спеціальними комбайнами, будують для цього шахти, це – підземні багатства. Україна дуже багата на корисні копалини.

У другу половину дня вихователь планує роботу з натуральними зразками та наочно-ілюстративним матеріалом, де пояснює конкретні назви корисних копалин, їх використання в народному господарстві та в побуті. Наводить приклади того, як використовуються вугілля, нафта, газ, торф, мінеральна вода тощо. Під час розгляду зразків та ілюстрацій варто виділяти ті якості, властивості та ознаки корисних копалин, які допомагають дітям встановлювати зв'язки між зображеним на картинці і присутнім у реальному житті: вугіллям палять у печі, зігрівають житло та ін.; газом користуються в побуті – готують їжу; торфом удобрюють ґрунт на городі, в горщиках з кімнатними рослинами і т. ін.

У разі необхідності вихователь пояснює дітям, наприклад, чим корисна нафта – з неї виробляють пальне для літаків, автомобілів, тракторів і т. д. Важливо доповнювати розповіді або судження дітей, викликати у них живий інтерес, формувати дитячу спостережливість, допитливість.

Посилювати інтерес до ознайомлення з корисними копалинами потрібно й тоді, коли діти їдять: вода і сіль – підземні багатства України, без

них неможливе наше життя. Доречно пригадати водяні рослини, значення води в житті людини, в житті рослин і тварин. Від чого залежить смак чаю, супу, компоту? Корисні копалини супроводжують нас на кожному кроці, отже, їх необхідно оберігати й економно використовувати.

Розкриття цієї теми передбачає використання технічних засобів навчання – відеофільмів «Про воду, пісок, глину», «Про пісок», «Ще раз про глину», «Звідкіля дощ прийшов», «Чорне золото», «Цілющі джерела» та багато інших, які мають бути у фільмотеці дошкільного закладу.

Один-два рази у квартал вихователь планує цільову прогулянку або екскурсію до кар'єрів, в яких видобувають корисні копалини. Екскурсію необхідно планувати як комплексну. Дидактична основа екскурсій – спостереження за видобуванням корисних копалин. Вона також урізноманітнює, конкретизує уявлення дітей про особливості праці дорослих краю.

На заняттях з ознайомлення з природою діти дізнаються про рослини-обереги, традиційні професії, пов'язані з рослинами і тваринами.

На музичних заняттях вихователь планує поглиблене ознайомлення з піснею та дитячим ігровим фольклором певної етнічної групи. Так, у грі «Мандрівка по Дніпру» можна успішно застосовувати ліплення, малювання, будівельні ігри, пісенно-музичну творчість тощо. У такій грі відбувається ознайомлення з рідною країною, закріплення вже наявних знань про неї.

У забавах «Косівський ярмарок» вихователь поєднує народні ремесла (ткацтво, гончарство, різьблення по дереву), музично-пісенне мистецтво (коломийки, жартівливі гуцульські пісні, танці), роботу з усною народною творчістю (загадки, приказки та прислів'я) тощо.

1.3. Педагогічні умови національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку у процесі ознайомлення з краєзнавством

Аналіз сучасних досліджень в галузі патріотичного виховання дітей дошкільного віку висвітлено в роботах Л. Артемової, А. Богуш,

А. Виноградової, Т. Поніманської та ін. Дані роботи свідчать про інтенсивні пошуки вчених і практиків щодо оновлення змісту освіти й виховання дитини та обґрунтування умов її розвитку.

Нагальною залишається потреба розробки і впровадження педагогічних умов національно-патріотичного виховання у процесі ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з краєзнавством.

Виховати патріота – означає підготувати підрастаюче покоління до участі в розв'язанні сьогоденних та перспективних завдань держави, до управління нею та виконання функцій трудівника і господаря, керівника і виконавця, громадського діяча та захисника Батьківщини. Для цього потрібно сформувати комплекс таких особистісних якостей і рис характеру, як патріотична свідомість, громадянська відповідальність і мужність, готовність працювати на благо Батьківщини, захищати її; знання і дотримання законів України; знання та вільне володіння державною мовою; гуманність, поважне ставлення до культури, звичаїв і традицій тощо [2].

Базовий компонент дошкільної освіти України орієнтує на виховання у дітей поваги до державних символів, вдосконалення системи знань про нашу державу. Діти старшого дошкільного віку повинні володіти знаннями про герб, гімн, прапор України, назву її столиці, великих міст, географічні назви (Крим, Карпатські гори, Дніпро), пам'ятні місця [4].

Будучи якістю синтетичною, «патріотизм включає в себе емоційно-моральне і дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної природи, до своєї нації, до матеріальних та духовних надбань суспільства» [6, с.52].

Патріотичне виховання дошкільнят включає передачу дітям знань, формування на їх основі ставлення до Батьківщини та організацію доступної віковим особливостям діяльності.

У результаті дослідження нами було виокремлено педагогічні умови національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства, під якими розуміємо спеціально створювані обставини навчання й виховання, а саме:

- цілеспрямоване, послідовне, систематичне використання краєзнавства у патріотичному вихованні дошкільників;
- оптимальний добір форм, методів національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства;
- забезпечення особистісно зорієнтованого підходу до дітей у процесі ознайомлення з краєзнавством;
- тісна співпраця педагогів і батьків у вирішенні проблем патріотичного виховання дітей.

Систематичність у навчанні передбачає засвоєння знань, навичок і вмінь у певному логічному зв'язку, коли провідне значення мають істотні риси об'єкта вивчення і коли воно, взяте в сукупності, становить собою цілісне утворення, систему. Поняття послідовності в навчанні вказує на необхідність такого вивчення навчального матеріалу, коли наступне спирається на попереднє і в свою чергу логічно визначає подальший щабель у пізнавальній роботі.

Цей принцип, який отримав своє тлумачення з давніх часів в дидактичних системах І. Гербарта, А. Дістервега, Я. Коменського, І. Песталоцці, К. Ушинського та ін., визначає взаємодію системи роботи вихователя і діяльності дітей у процесі навчання.

При цьому систематичність - це така якість знань, яка характеризує наявність у свідомості людини змістовно-логічних зв'язків між окремими фрагментами знань. Головним завданням організації роботи із систематизації є включення нового знання у вже існуючу систему з метою формування системи понять, їх властивостей, взаємозв'язків та залежностей [21; 1,4].

Систематичному, планомірному, послідовному використанню краєзнавства у національно-патріотичному вихованні дошкільників сприяє планування засобів патріотичного виховання в контексті занять та заходів в режимі дня.

До засобів навчання належать національні іграшки, книги, ілюстрації та ін.; мультимедійні посібники, звукозаписи; ігри, колективно-творчі

ігри; спеціально підібраний дидактичний матеріал патріотичного змісту; розучування віршів, пісень; інсценування казок, віршів, пісень; рухливі, дидактичні, тематичні, творчі ігри.

До освітніх завдань належать: на прикладі ближнього природного оточення познайомити дошкільнят з навколишнім світом, допомогти їм усвідомити своє місце в ньому; вчити орієнтуватися в природному середовищі існування; залучати дітей до національних традицій українського народу.

Пізнавальні завдання передбачають розширення обсягу знань дітей про Україну, її історію, культуру, природні багатства. Дітей спочатку ознайомлюють з найближчим оточенням, з яким вони контактують щодня. Поступово стежинкою рідного краю ведуть дитину до столиці України – Києва, інших міст та пам'ятних місць Батьківщини [29].

На заняттях з народознавства малюк вперше ознайомлюється з державними символами (герб, прапор, гімн) та народними національними оберегами (калина, верба, віночок, рушник тощо).

Предметом обговорення у дитячому товаристві мають бути й родові корені кожної сім'ї, кожної родини. Вихователь повинен стимулювати й заохочувати дітей до пізнання свого родоводу.

Упродовж перебування дітей у дошкільному закладі потрібно ознайомити їх з побутом нашого народу як у минулому, так і на сучасному етапі. Діти повинні знати (впізнавати, розрізняти) українські національні іграшки, національний (традиційний та регіональний) одяг, взуття, посуд, предмети побуту та хатнього інтер'єру, подвір'я. Треба розвивати у дітей інтерес до української національної обрядовості, народних свят, ігор, народних прикмет, народної творчості, національного мистецтва, народних промислів. Не можна обійти увагою й українську національну кухню.

Пізнавальні завдання реалізуються й у пізнанні дітьми природи рідного краю (ліси, степи, моря, гори, заказники та ін.).

Навчальні завдання передбачають формування перших наукових народознавчих та історичних понять, у майбутньому – основи наукового мислення, національної свідомості, самосвідомості та психології. Вихователь повинен: розвивати пізнавальну активність дітей, прагнення якомога глибше пізнати свій народ, свої національні корені; формувати стійкий інтерес до народознавчого матеріалу, бажання пізнати його глибше, навчити використовувати його в побуті, у дитячому житті, запам'ятовувати вірші, прислів'я, приказки, казки, загадки; прищеплювати дітям елементарні трудові навички, пов'язані з народними ремеслами [31].

Розвивальні завдання передбачають розвиток усіх психічних процесів у дитини; запам'ятовування, уважності, зосередженості, логічного мислення, уяви. Діти повинні вміти самостійно аналізувати, зіставляти, порівнювати народознавчі поняття, звичаї минулого й сучасного, виокремлювати місцеве, регіональне від загальнотрадиційного, національного [30].

Мовленнєві завдання є супутніми на кожному народознавчому занятті.

Мандруючи до української оселі прадідів, діти вперше чують слова стріха, тин, перелаз, скриня, ослін, долівка.

Словник дітей також поповнюється образними виразами, коли вони слухають фольклорні твори та твори українських письменників. Діти на прохання вихователя пригадують знайомі прислів'я, приказки, примовки. Кожне заняття супроводжується розповідями дітей про бачене, почуте, пережите.

Виховні завдання мають на меті прищепити дітям насамперед любов до рідного краю, до землі своїх предків, до рідної мови, оселі, до батьківщини, почуття гордості за свій народ, повагу до національної культури, національних звичаїв та оберегів [32].

Природними національними рисами характеру українців вважаються щирість, гостинність, доброта, мудрість, щедрість, добре почуття гумору. Отже, ці риси особистості потрібно виховувати у дитини, використовуючи для цього багатий народознавчий матеріал [35].

Заняття з народознавства сприяють вихованню у дітей духовності на національному ґрунті, доброзичливості, чесності, взаємоповаги, чемності, скромності, товариськості, поваги до культур інших народів, ушанування їхніх традицій, оберегів.

До основних завдань патріотичного виховання старших дошкільнят належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста);
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- почуття власної гідності як представників свого народу;
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей [44].

Дані завдання повинні вирішуватись у всіх видах дитячої діяльності: на заняттях, в іграх, у праці, в побуті. Щоденно виховувати в дитині не тільки патріотичні почуття, а й формувати її взаємини з дорослими і однолітками.

Послідовне патріотичне виховання дошкільників має відбуватися з урахуванням вікових особливостей дошкільників. Оптимально будувати процес навчання і виховання та керувати індивідуальним розвитком дитини можна тільки за умови врахування особливостей онтогенезу, особистісно-орієнтованого навчання.

Особистісний підхід – це базова ціннісна орієнтація педагога, що визначає його позицію у взаємодії з кожною дитиною і колективом [40, с. 243].

Основою особистісно-орієнтованого навчання та виховання є «визнання, усвідомлення індивідуальності дитини, її самоцінності, неповторності як людини, розвитку не як колективного об'єкта, а насамперед як індивіда з неповторним суб'єктивним досвідом, сукупністю психічних, культурологічних рис» [40, с. 304].

Призначенням особистісно-орієнтованих технологій є підтримання та розвиток природних якостей дитини, індивідуальних здібностей, допомога у становленні її суб'єктності, соціальності, культурної ідентифікації, творчої самореалізації.

У центрі уваги особистісно-орієнтованих технологій знаходиться унікальна цілісна особистість дитини, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей і відкрита для сприйняття нового досвіду, здатна на свідомий та відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Активно-діяльнісна позиція стає поштовхом до самовираження і творчого пошуку, в якому індивід відкриватиме нове для себе, а для оточуючих – нове про себе. У межах таких технологій педагоги намагаються знайти певні методи та засоби навчання і виховання згідно з індивідуальними особливостями кожної дитини (психодіагностичні методики, зміна організації діяльності, різноманітні засоби навчання, перебудова суті освіти і т. ін.) [33].

Однією з центральних ланок технологічного підходу до особистісно-орієнтованого навчання та виховання є змістово-процесуальний компонент, котрий обумовлює використання комплексу різноманітних нестандартних методів: інтерактивні, ігрові, проблемно-пошукові (Л. Масол); прийомів: створення яскравих образно-наочних уявлень, ситуацій успіху, взаємодопомоги.

Зміст особистісно-орієнтованих технологій повинен включати все, що потрібно для розвитку власної особистості, і мати принаймні такі обов'язкові складові: аксіологічну (введення дітей у світ цінностей та надання допомоги при виборі особистісно-значущої системи ціннісних орієнтацій, особистісних сенсів); когнітивну (забезпечення науковими знаннями про людину, культуру, історію, природу і т. ін. як основи духовного розвитку); діяльнісно-творчу (сприяє формуванню і розвитку дітей в різних видах діяльності, творчих здібностей, які необхідні для самореалізації особистості); особистісну (забезпечує пізнання себе, розвиток рефлексивної здатності,

оволодіння способами саморегуляції, самовдосконалення, формує життєву позицію).

Такий зміст вимагає для своєї реалізації адекватних педагогічних технологій, характерними рисами яких є співпраця, діалогічність, спрямованість на підтримку індивідуального розвитку кожної дитини, надання їй необхідного простору, свободи для прийняття самостійного рішення, виявлення творчого потенціалу, співтворчості педагога та дітей [39, с. 37].

Особистісно-орієнтоване навчальне заняття сприяє не тільки розширенню і вдосконаленню знань дітей, а й їхньому саморозвитку. Відтак, ланкою технологічного підходу до особистісно-орієнтованого навчання та виховання є мотиваційний компонент, який спирається на нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та музичний досвід учнів [50, с. 264].

На думку О. В. Бондаревської, головною метою особистісного орієнтованого підходу є захист дитини, а не влада над нею [42, с. 45]. У зв'язку з цим Д. М. Зембицький зазначав, що особистісно орієнтований підхід до дитини полягає в тому, щоб не тільки змінити зміст освіти, але й співвіднести цей зміст з можливостями в першу чергу дитини, і тільки потім – педагога, закладу освіти, міста [50]. За визначенням В. Т. Фоменка, завдання особистісно орієнтованого підходу полягає в тому, щоб кожна дитина могла розвиватися і саморозвиватися, для чого слід створити певний простір свободи особистості, оскільки розвиватися можна тільки будучи вільною людиною. На думку автора, це важливо як для дітей, так і для педагога [50, с. 51].

Особистісно-орієнтований підхід має гармонізувати і гуманізувати життя дитини як у родині, так і в дошкільному початковому закладі. Згідно з концептуальними положеннями, викладеними в Коментарі до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, найважливішими завданнями навчально-оздоровлювальної роботи, у процесі якої реалізується особистісно орієнтований підхід до кожної дитини є такі: навчання жити у змінному,

плинному світі, адаптуватися до змін, проявляти самоактивність, власну творчість; розвинення базису особистісної культури; формування усвідомлення себе частиною спільності [40].

Вирішення означених завдань передбачає застосування таких засобів, як індивідуальний і диференційований підхід до кожного вихованця.

Індивідуальний підхід, як відомо, є важливим принципом педагогіки, згідно з яким досягається вплив на кожну дитину, враховується різноманітність характеристик кожної з них, а саме: стан здоров'я, рівень фізичного розвитку, статеві особливості, темперамент, характер, здібності тощо. Індивідуальний підхід є запорукою ефективності навчально-оздоровлювального процесу, він базується на тому, що будь-який оздоровлювальний вплив заломлюється крізь призму індивідуальних особливостей конкретної дитини. Отже, реалізація індивідуального підходу передбачає врахування індивідуальної своєрідності, неповторності кожного окремого дошкільника як особистості. Це підхід дорослого до дитини, її особливої сутності. Диференційований підхід базується на знанні індивідуальних особливостей дошкільника, проте швидше відображає відносини «дитина – оздоровлювальний матеріал», ніж «дитина – дорослий». Враховуючи індивідуальні особливості дітей, педагог умовно розподіляє їх на групи, пропонуючи кожній свій матеріал.

Пріоритетним напрямком щодо патріотичного виховання є оптимізація виховного процесу дітей засобами краєзнавства. Це здійснюється завдяки впровадженню сучасних педагогічних технологій, які відповідають особистісно орієнтованій парадигмі. У центрі уваги особистісно орієнтованого підходу унікальна цілісна особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації).

Добираючи краєзнавчий матеріал, потрібно враховувати вік дітей, особливості сприйняття. Послідовне освоєння краєзнавчих знань має відбуватися з урахуванням вікових особливостей дошкільників.

У межах особистісно орієнтованого підходу найчастіше використовують такі педагогічні технології, як гуманно особистісна, технологія співпраці та вільного вибору.

У дошкільному віці починає формуватися почуття патріотизму: любов та приязне ставлення до Батьківщини, відкритість їй, відповідальність за неї, бажання трудитися на її благо, берегти та примножувати багатства.

Патріотичне виховання дошкільнят включає передачу дітям знань, формування на їх основі ставлення до Батьківщини та організацію доступної віку діяльності.

Спрямовувати, виховувати і керувати емоціями дітей, запобігати хаотичному їх прояву, що шкідливо впливає на нервову систему, педагог може двома шляхами:

1. Старанно продуманою до найдрібніших деталей підготовкою до заняття, на якому повинна бути суворо забезпечена лінія емоційного навантаження;

2. Педагог повинен так подавати навчальний матеріал, щоб перш за все спонукати дітей до розумової діяльності і викликати свідоме ставлення до навчання – факторів, що регулюють емоційну сферу.

Завдання вихователя: звертатись до дітей із запитаннями в ході розповіді, щоб активізувати їх увагу, викликати бажання щось дізнатися самостійно, спробувати про щось здогадатися, запитати; спонукати мислення дітей проблемними запитаннями: «Як видумаєте, чому саме на цьому місці люди вирішили побудувати місто? Звідки така назва? Що вона може означати?»; не називати дат: вони утруднюють сприйняття матеріалу; використовувати доступну дітям лексику, пояснювати значення незнайомих слів, не вживати спеціальної термінології.

Методи виховання дошкільнят забезпечують оволодіння ними знаннями про рідний народ, його Батьківщину і на цій основі - розвиток національних рис і якостей молодого покоління.

До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання належать: екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць; розповіді вихователя; бесіди з цікавими людьми; узагальнювальні бесіди («Мій рідний край, моя земля», «Знати і поважати Герб свого міста», «Твої права і обов'язки», «Рід, родина, рідня»; розгляд ілюстративних матеріалів; читання та інсценування творів художньої літератури; заняття; ігри; розв'язування проблемних ситуацій; запрошення членів родин у дитячий садок; спільні з родинами виховні заходи; зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу, за місцем роботи; участь у громадському житті міста.

Засоби, які виховують любов до української мови – «Свято рідної мови», «Літературні вечорниці», конкурс на кращу розповідь української народної казки, вечір українських загадок, прислів'їв, приказок, повір'їв, легенд, народних прикмет.

Назву міста закріплюють з дітьми в іграх, бесідах, заняттях («Моє рідне місто»; конкурс малюнків; бесіди; заняття – зустріч «Історія нашого міста», тощо).

Дошкільний вік як період становлення особистості має свої потенційні можливості для формування вищих моральних почуттів, до яких і відноситься почуття патріотизму. Якщо патріотизм – це почуття приязні, відданості, відповідальності і т.ін. до своєї Батьківщини, то дитину ще в дошкільному віці необхідно навчити бути приязною (до чого-небудь, бути відповідальною в її малих справах, вчинках). Перш ніж дитина навчиться співпереживати бідам та проблемам Батьківщини, вона повинна навчитися співпереживанню взагалі як людському почуттю. Захоплення просторами країни, її красою та природними багатствами виникає тоді, коли дитину навчили бачити красу безпосередньо навколо себе. Також, перш ніж людина навчиться трудитися на благо Батьківщини, необхідно навчити її добросовісно виконувати трудові доручення, прищеплювати любов до праці.

Патріотичне почуття за своєю природою багатогранне, воно об'єднує всі сторони особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і передбачає вплив на кожну із сторін для отримання єдиного результату.

Розгляд ілюстрацій, відеофільмів, слайдів, розповіді дорослих, художні твори, фотографії, малювання, екскурсії, ігри-подорожі – все це допомагає вирішувати завдання патріотичного виховання.

Дітей знайомлять із символікою краю, розповідають, що у кожного міста є свій прапор, герб. Розповідають де і коли вони можуть їх побачити.

Рослинний світ народного мистецтва увібрав усе розмаїття та барвистість опoетизованої народом живої природи.

Здійснюючи невеликі подорожі в історію краю та навчаючи дітей дошкільного віку «читати» історію краю можна використовуючи бесіди, розповіді тощо, вивчаючи національну символіку, відображену в народному мистецтві. Глибокі етнічні традиції й образність народного мистецтва є животворним джерелом процесу формування ціннісних орієнтацій майбутніх громадян. Адже, громадянське виховання на сучасному етапі в Україні – виховання передусім національне.

З метою поглиблення знань про рідний край доцільно організувати цикли книжково-ілюстративних виставок, перегляди літератури, історичні читання, тематичні полиці, куточки державної символіки, читацькі конференції, тематичні вечори, конкурси, вікторини, усні журнали, години цікавих повідомлень, дискусії.

Тематика занять: «Вулицями міста», «Чим багате наше місто?», «Пам'ятні місця міста (села, селища)», «Моя Батьківщина – Україна», «Подорож по Україні», «Чарівні ліси Київщини (Житомирщини)», «Блакитні блюдця озер Волині», «Запрошує гостинно Львів», «Ми – нащадки запорозьких козаків», «Легенда про трьох братів та сестричку (історія Києва)», «Куди пливе пароплав?», «У гості до Тараса», «Чом сумний ти, Богдане?» (легенда про Богдана Хмельницького), «Пісня про Кармалюка».

Окремі теми містять як загальнотрадиційний матеріал, так і регіональний.

Наприклад, при вивченні теми «Побут України», можна ознайомлювати дітей з українською національною іграшкою (глиняні (полив'яні, неполив'яні) іграшки: свищики, свистунці, баранці, кізоньки, конячки, півники, вовчики, зайчики, птахи та ін.; розписи та художні прикраси на іграшках; місцевості, де виготовляють іграшки: Опішня, Хомутець на Полтавщині; майстри опішнянської іграшки: О. П. Селюченко (меморіальний музей в с. Опішня), Г. Н. Пошивайло (неглазуровані свистунці малих розмірів, прикрашені зеленими й червоними малюнками), М. С. Китриш (глазуровані, жовті та зелено-коричневі іграшки, прикрашені рослинним орнаментом), І. А. Білик (свистунці зеленого й коричневого кольорів, прикрашені рельєфною ліпкою); Національний одяг. Традиційний український національний одяг. Жіночий: сорочка-вишиванка, спідниця, плахта, запаска, жилетка, керсетка (камізелька), сап'янці (чоботи), фартух, свитка, кожух, вінок (вінець), хустка, очіпок, чоботи, личаки, сукня, серпанок, коралі, намисто. Чоловічий: штани, шаровари, сорочка-вишиванка, корзно (плащ), порти (штани), гачі (штани), жупан, сердак, постолі, чоботи, бриль, капелюх, свита, жилет, кожух, личаки, ходаки, черес (пояс), кучма (шапка); регіональні назви та специфіка національного одягу; національний посуд. Традиційний український посуд: миска, полумисок, макітра, горщик, глечик, куманець, горнятко, казан, тарілка, тарелі, горнець (горщик), кухоль, склянка, кварта, каструля, відро, цебро, діжа, макогін, сковорідка, ложка (дерев'яна, металева), виделка, дійниця, качалка; національні страви; традиційні національні страви: борщ, юшка, затірка, локшина, галушки, вареники, вар'янці, смаження, крученики, кльоцки, куліги, крупник, каша-лемішка (кашоподібна страва з гречки), соломаха (житня), жур (вівсяний кисіль), кваша (житньо-гречаний напій), пампушки з часником, книші з олією, гречаники, перепічки, малаї (Поділля), пундики, млинці, коржі, деруни, капуста (квашена капуста з пшоном), узвар, печеня (м'ясна),

душенина (м'ясна страва), драглі, гишки (холодець), товченики, мамалига (Карпати), варенуха, сирівець (хлібний квас), пироги; обрядові страви; предмети побуту: коцюба, рогач, деркач, ціп, граблі, трійчаки, лопата, рало, віник, ніж, сікач, ночви, рубель, праска, бюзгаль (Закарпаття), килимок (ткацький верстат), порти (скатерть), лава, ослін, ослінчик, райбачка (ребриста дошка, яка використовується для прання одягу), кужіль, мотовило; хатній інтер'єр, споруди на подвір'ї: садиба, хата, оселя, домівка, зимівники, пасіка, стріха, комора, льох, стабка, світлиця, кухня, передпокій, сіни, сінці, теплушка (тепла кімната у сінях), прихаток, ганок, клуня, хижки (комори), комірчини, прибічка, піч, покуть (святий кут, червоний кут), долівка; стіл, лави, ослінники, скриня, шафа, ліжко, ліжник, мисник, вишивані рушники, ковдра, простираadlo з мереживом, килим, рядно, хідники, рушники, фіранки (на вікнах); оздоблення печі, стін, сволок; подвір'я має огорожу – паркан, пліт, тин, мури; ворота, брама; на подвір'ї – хлів (для великої рогатої худоби), стайня (для коней), саж, куча, кармник (для свиней), курник (для птахів), кадуб, вулик, клуня, стодоли, половники (для зберігання зерна), сінники, одрини (для зберігання сіна), коші (для зберігання кукурудзи в качанах), сарай, возовлі, шопи, повітки (для зберігання реманенту); залежно від регіону: млин, вітряк, олійниця, крупорушка, копильня, сушарня, стая, заватра, колиба, зимарка. Традиційними на подвір'ї були криниця-журавель, а біля хати на дереві – лелечине гніздо.

Біля кожної української хати – садок (фруктові дерева), квітник (чорнобривці, любисток, рута, м'ята, мальви тощо), соняхи, калина коло криниці, дуб на леваді, груша на межі, тополя при дорозі тощо.

Словник до цього розділу вихователь добирає самостійно залежно від регіональних назв предметів.

Потрібно ознайомити дітей з повір'ями, які пов'язані з поселенням у дім, визначенням місця для столу, ліжка, дитячої колиски.

Тематика занять: «Що іграшка розповідає про себе», «Іграшки раніше та сьогодні», «Садок вишневий коло хати...», «Подвір'я дідуся Панаса»,

«Одарчина хата», «Кожній речі своє місце», «Для чого потрібний посуд?», «Що готують з борошна?», «Приготуємо гостям обід», «До святкового столу», «На виставці одягу та взуття», «Подаруємо ляльці до свята», «Що краще одягнути?», «Прибирання хати до свята», «Біля плота, біля кілочка».

У дошкільному закладі матеріали з краєзнавства використовуються на заняттях з ознайомлення дітей з явищами навколишнього світу, рідної природи, з художньої літератури, образотворчої діяльності, на музичних заняттях.

Ці заняття можуть бути різних типів. Фронтальні заняття проводяться з усією групою дітей. Групові заняття (об'єднують не більше 10–15 дітей) проводять з кожною підгрупою окремо. Це можуть бути екскурсії, екскурсії-огляди, мандрівки, спостереження, ігри.

Індивідуально-групові заняття об'єднують від п'яти до восьми дітей. Це розігрування малих жанрів фольклору, заучування забавлянок, віршів, лічилок, скоромовок, прислів'їв.

Індивідуальні заняття проводять з однією дитиною (або трьома-чотирма дітьми) для закріплення або корекції набутих знань, умінь, навичок.

Заняття краєзнавчого змісту мають комбінований характер. Упродовж заняття вихователь використовує різноманітні методи навчання: розглядання виробів та бесіда про них, загадки, приказки, вірші, пісні, ігри, картини, художні твори, технічні засоби (презентації, відеофільми). Вони можуть бути також комплексними, коли на одному занятті розв'язуються програмні завдання з різних розділів: рідний край, образотворча діяльність, розвиток мовлення, музика, художня література.

Розповідаючи дітям цікаві легенди, повір'я, приповідки про історію походження краєзнавчого поняття, розширюючи кругозір дитини, вихователь сприяє пробудженню в неї ситуативного інтересу до краю.

Під час проведення занять вихователю доцільно використовувати влучні загадки, уривки з оповідань та народних казок. Значний вплив на формування народознавчого світогляду малюків під час їхньої участі в

заняттях має використання педагогом народних пісень, різноманітних лічилок, народних прислів'їв та приказок.

Важливо ознайомлювати дітей із роллю батьків, як громадян, працівників, що вносять свій вклад в майбутнє нашої країни. Це можуть бути спільні з дітьми прогулянки містом, де батьки звернуть увагу дітей на чистоту або забрудненість міста, бесіди з дітьми про необхідність берегти природу рідного краю, задля збереження здоров'я та життя свого, в першу чергу, та рідних. Це може бути спільна праця біля подвір'я: висадка дерев, квітів, – прибираємо, прикрашаємо – робимо разом наше місто чистим, гарним. Розповіді батьків про свою роботу, користь, яку вони приносять суспільству, дають можливість дітям усвідомити значення кожного в розвитку рідної держави, краю.

Виховний вплив батьків на дітей постійний. Вони впливають навіть тоді, коли нічого не роблять спеціально – просто своїми вчинками, прикладом, висловлюваннями

Наслідуючи батьків, як найближчих і найбільш авторитетних людей, дитина засвоює норми поведінки, ставлення до природи, до людей, що оточують, до рідного міста.

В. Сухомлинський, педагогічні настанови якого перекладено на багато мов світу, наголошував, що «без батьківської мудрості немає виховної сили сім'ї. Батьківська мудрість стає духовним надбанням дітей, сімейні стосунки, побудовані на громадянському обов'язку, відповідальності, мудрій любові й вимогливій мудрості батька та матері, самі стають величезною виховною силою. Але ця сила йде від батьків, у них - її коріння та джерело».

Батьки культивують такі риси батьківської поведінки як спостережливість, уважність, довіра, вигадливість, осмисленість, емпатія, повага, витримка, кмітливість, емоційна врівноваженість. Формування таких рис досягається самовихованням, що є постійним процесом. Бажано, щоб батьки мали можливість підвищувати рівень педагогічної культури, читаючи

відповідну літературу, спілкуючись між собою в Інтернеті на педагогічних сайтах, ведучі педагогічні щоденники.

Патріотизм кожної дитини починається з рідної домівки, домашнього вогнища. Неньчина колискова пісня та її ніжне слово, мовлене рідною мовою, батькова мудра настанова та наука, бабусині казочки та дідусеві легенди, родинні традиції та звичаї – з усього цього виростає патріотизм. Бо все це глибоко западає в душу і ніколи не забувається. «З родини йде життя людини», «Без сім'ї немає щастя на землі» саме так говорить народна творчість про родину [39].

Н. Виноградова, Р. Годіна, С. Козлова Т. Маркова, в своїх дослідженнях відмічали, що єдність у вихованні, здійснюване дитячим садом і сім'єю, забезпечує певну системність виховної роботи, більш успішно формуються патріотичні почуття та уявлення дитини, міцнішими стають навички та звички поведінки.

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення, для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих.

Тож вихователі повинні формувати у дітей любов до своєї країни, інтерес до її історії, культури, повагу до народу. Виховання високих громадянських почуттів потребує цілеспрямованої послідовної роботи. Її систематично здійснюють педагоги нашого закладу знайомлячи дітей з явищами суспільного життя, народознавством, засобами мистецтва, практичної діяльності дітей (праця, спостереження, ігри, творча діяльність та.ін.) національні, державні свята.

Вибудовуючи взаємодію з батьками, можна розвивати і використовувати як традиційні форми – це батьківські збори, лекції, практикуми, так і сучасні форми – це усні журнали, екскурсії, батьківські клуби, акції, оздоровчі заходи, ігри і т. п.

Саме в родині закладаються засади патріотично-моральної та національної свідомості: в ході щоденного життя, в його радостях і смутках зароджується взаємоповага між людьми, любов, симпатія. При цьому важливо, щоб дитина навчилася не тільки брати, але й віддавати любов, турбуватися про рідних з дитинства, бути уважною до близьких людей.

Таким чином, доцільно патріотичне виховання дітей організувати у взаємодії дошкільного закладу і сім'ї, одночасно з дітьми і батьками. У теж час, переважна частина батьків не мають достатніх знань про історію рідного міста, його традиції і культурні цінності, відчують труднощі в їх передачі дітям. Необхідно створення такої системи роботи педагогів і батьків, яка дозволить планомірно, активно залучати батьків у патріотичне виховання дітей, і одночасно підвищувати рівень педагогічних знань і вмінь батьків.

Для успішного здійснення роботи по організації взаємодії ЗДО і сім'ї з формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку, перш ведеться робота з батьками по встановленню довірчих ділових контактів з родинами вихованців, залучення батьків до участі в освітньому процесі, створення умов мотивуючих батьків на об'єднання зусиль з педагогами для досягнення позитивних результатів у питаннях виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку.

Виховний вплив батьків на дітей постійний. Вони впливають навіть тоді, коли нічого не роблять спеціально – просто своїми вчинками, прикладом, висловлюваннями тощо.

Наслідуючи батьків, як найближчих і найбільш авторитетних людей, дитина засвоює норми поведінки, ставлення до природи, до людей, що оточують, до рідного міста. Важливо, щоб батьки не забували педагогічних порад видатного педагога Василя Олександровича Сухомлинського: «Дитячі роки - той вік, який ми вважаємо віком безтурботної радості, гри, казки, - це джерела життєвого ідеалу. Саме в цей час закладаються корені громадянськості. Від того, що відкрилося дитині в навколишньому світі в роки дитинства, що обурило й примусило плакати - не від особистої образи, а

від переживання за долі інших людей, – від цього залежить, яким громадянином буде наш вихованець» [29].

Вихователі повинні залучати молодих батьків до вивчення й використання народного досвіду виховання дітей, до освітнього

Назвемо основні напрямки цієї роботи у ЗДО через (окрім проведення нетрадиційних батьківських зборів, організацію обміну досвідом родинного виховання):

- введення найжиттєздатніших народних звичаїв, традицій в освітній процес сучасного дошкільного навчального закладу;

- залучення сучасних батьків до вивчення і використання у родинному спілкуванні кращих зразків мовленнєвої взаємодії з дітьми: українських колискових пісень, забавлянок, примовлянь, формул мовленнєвого етикету.

Таким чином, доцільно патріотичне виховання дітей організувати у взаємодії дошкільного закладу і сім'ї, одночасно з дітьми і батьками. У теж час, переважна частина батьків не мають достатніх знань про історію рідного міста, його традиції і культурні цінності, відчувають труднощі в їх передачі дітям. Необхідно створення такої системи роботи педагогів і батьків, яка дозволить планомірно, активно залучати батьків у патріотичне виховання дітей, і одночасно підвищувати рівень педагогічних знань і вмінь батьків.

Розглядаючи особливості ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з національними символами України, можна зробити висновки, що реалізація цього завдання безпосередньо пов'язана з патріотичним вихованням. У дітей вдосконалюються знання культурного спадку свого народу, національної символіки, тим самим виховуючи любов до Батьківщини.

Патріотичне виховання має бути стрижнем усієї навчально-виховної роботи, оскільки ми повинні виховати особистість, яка має почуття гордості за свою державу, сумлінно виконує громадські обов'язки, усвідомлює соціальні проблеми Батьківщини та українського народу, любить рідних та близьких людей. Без цього людина не має обличчя, вона втрачає себе.

Розроблення педагогічних умов патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства, дозволила нам спланувати роботу з дітьми, педагогами та батьками. Нами були запропоновані необхідні методи, прийоми та форми роботи за допомогою яких вирішуватиметься проблема даної тематики.

Отже, виокремлені й схарактеризовані педагогічні умови сприятимуть розвитку в дітей старшого дошкільного віку патріотичних почуттів, викликаних засобами краєзнавства. Виховання любові і пошани до краю посідає одне з чільних місць у системі громадянського, зокрема національно-патріотичного, виховання дітей.

Висновки до розділу 1

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з краєм дає нам можливість зробити такі висновки.

1. Традиційно поняття «патріотизм» розглядається як одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури; виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів.

2. До проблем виховання молодого покоління на засадах патріотизму в різні часи зверталися такі класики педагогічної науки, як Г. Ващенко, А. Дістервег, Я. Коменський, А. Макаренко, О. Огієнко, Й. Песталоцці, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинського, К. Ушинський та інші видатні вчені.

3. Патріотичне виховання трактується дослідниками як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє. Результатом ефективного патріотичного виховання є формування патріотизму і патріотичних почуттів.

Патріотичне виховання – це суспільна категорія, яка формує ставлення людини до себе, до свого народу й Батьківщини. Це ставлення виявляється у відповідних почуттях, переконаннях, ідеях. Лише переймаючись інтересами, прагненнями, потребами, ідеалами свого народу, усвідомлюючи свою національну неповторність і самобутність, людина стає зрілою, громадською свідомою особистістю, справжнім патріотом, діяльним творцем своєї долі та долі Батьківщини.

4. У наукових дослідженнях розглядаються різноманітні засоби формування патріотизму: історія України (О. Денисюк), народознавство (А. Богуш, Н. Лисенко), народна гра (Л. Артемова, Н. Лисенко), заняття фізичною культурою (Н. Пангелова, Є. Яхно), мистецтво (Н. Майборода) та

умови формування патріотизму у дошкільників, зокрема, міжетнічна родина (М. Машовець).

5. Для національно-патріотичного виховання сучасної дитини особливе значення має краєзнавство, викремлення педагогічних умов патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку при ознайомленні їх з краєм.

6. Рівень патріотичної вихованості дітей дошкільного віку значною мірою залежить від вибору засобів, методів, форм. Основними методами та прийомами процесу патріотичного виховання є: наочно-слуховий метод; наочно-зоровий; пояснення; розповідь; бесіда; вказівки, ігрові прийоми. Патріотичне виховання в дитячому садку здійснюється всією системою різноманітних організаційних форм краєзнавчої роботи: заняття з народознавства, свята; музичні свята; пошуково-дослідна робота.

7. Основу методичного забезпечення патріотичного виховання дітей дошкільного віку складає впровадження педагогічних умов: цілеспрямоване, послідовне, систематичне використання українських засобів краєзнавства у національно-патріотичному вихованні дошкільників; оптимальний добір форм, методів патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку; забезпечення особистісно зорієнтованого підходу до дітей у процесі ознайомлення з краєм; тісна співпраця педагогів і батьків у вирішенні проблем патріотичного виховання дітей.

Розділ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВСТВА

2.1 Діагностичний інструментарій для виявлення рівнів патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку засобами краєзнавства

Для виявлення рівнів патріотичної вихованості у дітей передшкільного необхідно розробити діагностичний інструментарій, який передбачає визначення критеріїв та показників сформованості національно-патріотичних цінностей у дітей передшкільного віку та добір діагностичних методик.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, з урахуванням особливостей дітей старшого дошкільного віку, за критерії обрано мотиваційний, пізнавальний та операційний.

Мотиваційний критерій: позитивна мотивація на національно-патріотичні цінності (інтерес до оточуючого середовища, свого міста, країни, в якій проживає, національних символів України, почуття гордості за своє місто, країну, націю); небайдуже ставлення до природи рідного краю, його культурної спадщини.

Пізнавальний критерій: має уявлення про традиційне українське житло; розрізняє інтер'єри міської квартири та сільської оселі; цінує сімейні реліквії, отримані в спадщину; називає адресу свого проживання (населений пункт, вулиця, номери будинку, квартири); орієнтується у предметному докільці за межами житла. Знає назви вулиць, прилеглих до свого будинку. Визначає місцезнаходження освітнього закладу, магазину, аптеки, пояснює, як до них дістатися; розуміє, що в Україні українська мова є державною; має уявлення та поняття про назву країни; про пам'ятки рідного краю, міста.

Операційний критерій: Орієнтується у предметному середовищі за місцем проживання; виявляє власне ціннісне ставлення до українських мистецьких традицій, фольклору, до мистецьких творів художників, поетів, письменників. Називає прізвища, твори улюблених вітчизняних митців,

пригадує їх зміст, порівнює твори; вміє адекватно й доречно спілкуватись рідною мовою в різних життєвих ситуаціях (висловлювати свої думки, наміри, бажання, прохання). Володіє знаннями про життєдіяльність людини у природному довкіллі свого регіону. Знає та вирізняє серед інших державні та народні символи України, рідного краю.

Відповідно до зазначених критеріїв та показників визначаємо три рівні патріотичної вихованості дітей передшкільного віку (високий, середній, низький).

Високий рівень. Дитина має позитивну мотивацію на національно-патріотичні цінності (інтерес до оточуючого середовища, свого міста, країни, в якій проживає); знає та називає без допомоги дорослих назву своєї країни, міста, свою адресу, назви деяких вулиць, визначних місць та пам'яток рідного краю; має уявлення про традиційне українське житло; розрізняє інтер'єри міської квартири та сільської оселі; цінує сімейні реліквії, отримані в спадщину; визначає місцезнаходження освітнього закладу, магазину, аптеки, пояснює, як до них дістатися; розуміє, що в Україні українська мова є державною; знає державні та народні символи України, рідного краю та вирізняє їх серед інших, володіє знаннями про життєдіяльність людини у природному довкіллі свого регіону, позитивно ставиться до природоохоронної діяльності дорослих та виявляє бажання брати участь у таких заходах; вміє адекватно та доречно спілкуватись українською мовою в різних життєвих ситуаціях; виявляє власне ціннісне ставлення до українських мистецьких традицій, фольклору, народних ремесел, до мистецьких творів художників, письменників, поетів України та свого краю; має почуття гордості за свою країну та націю; демонструє небайдуже ставлення до природи рідного краю, його культурної спадщини.

Середній рівень. Дитина має слабку позитивну мотивацію на національно-патріотичні цінності (інтерес до оточуючого середовища, свого міста, країни, в якій проживає); з допомогою дорослих називає державні та народні символи України та рідного краю; визначні місця, пам'ятки, вулиці,

площі рідного міста; погано орієнтується у предметному довкіллі за межами житла; з допомогою дорослих називає свою адресу, розрізняє інтер'єри міської квартири та сільської оселі; не має уявлень про сімейні реліквії; визначає з допомогою дорослих місцезнаходження освітнього закладу, магазину, аптеки, не може пояснити, як до них дістатися; має труднощі у визначенні мистецьких творів художників, письменників, поетів України та свого краю; розуміє, що в Україні українська мова є державною; частково володіє знаннями про життєдіяльність людини у природному довкіллі свого регіону, виявляє слабкий інтерес до природоохоронної діяльності дорослих та не завжди має бажання допомагати їм; частково спілкується українською мовою, висловлюється не завжди доречно в різних ситуаціях. Частково виявляє інтерес до пізнання та історії рідного краю; слабо сформоване почуття гордості за свою країну та націю; небайдуже ставиться до природи рідного краю, його культурної спадщини.

Низький рівень. Дитина не має позитивної мотивації на національно-патріотичні цінності (слабкий або відсутній інтерес до оточуючого середовища, свого міста, країни, в якій проживає); не може назвати державні та народні символи України та рідного краю; визначні місця, пам'ятки, вулиці, площі рідного міста; погано орієнтується у предметному довкіллі за межами житла; не може назвати свою адресу; погано розрізняє інтер'єри міської квартири та сільської оселі; не має уявлень про сімейні реліквії; не може визначити місцезнаходження освітнього закладу, магазину, аптеки, не може пояснити, як до них дістатися; має великі труднощі у визначенні мистецьких творів художників, письменників, поетів України та свого краю; не розуміє, що в Україні українська мова є державною; відсутні знання про життєдіяльність людини у природному довкіллі свого регіону, не виявляє інтерес до природоохоронної діяльності дорослих та не виявляє бажання допомагати їм; не може спілкуватися українською мовою. Не виявляє інтерес до пізнання та історії рідного краю; відсутнє почуття гордості за свою країну

та націю; байдуже ставиться до природи рідного краю, його культурної спадщини.

До кожного з визначених критеріїв було дібрано діагностичні методики для виявлення рівнів патріотичної вихованості дітей передшкільного віку.

Показники, критерії та методи діагностики відображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники, критерії та діагностичні методики для виявлення рівнів патріотичної вихованості у дітей передшкільного віку

Критерій	Показники	Дігностичні методики
Мотиваційний	<ul style="list-style-type: none"> - Виявлення емоційного зв'язку з рідною країною, містом. - Інтерес до історії свого міста. - Свідоме ставлення до природи та збереження місцевого середовища. - Позитивна мотивація на національно-патріотичне виховання через краєзнавство. 	<p>Бесіда за серією картин «Кременчук – найкраще місто!»</p> <p>Мета: виявити знання дітей про рідне місто, його визначні місця та пам'ятки; історію міста; природоохоронну діяльність свого регіону.</p> <p>Бесіда «Чим славиться Полтавщина?»</p> <p>Мета: виявити знання дітей про рідний край, його особливості, традиції, видатних особистостей; ставлення до культурної спадщини всього краю.</p>
Пізнавальний	<ul style="list-style-type: none"> - Здатність розповідати про позитивні аспекти рідного краю. - Здатність називати елементи культурної 	<p>Дидактична гра «Чим багата українська хата»</p> <p>Мета: виявити знання дітей про інтер'єр української хати, назви предметів українського національного побуту (колиска,</p>

	<p>спадщини.</p> <p>-Виявлення поваги до національних традицій та звичаїв, знання національних ремесел.</p>	<p>лава, стіл, ліжко, скриня, мисник, піч, прядка), хатнього начиння (коцюба, рогач, хлібна лопата, хлібна діжа, ночви, відро, казан), посуду (тарілка, куманець, горнятка-двійнята, горщик, кухлик, миска, глечик), одягу (сорочка, пояс, плахта, камізелька, кептарик, хустка)</p> <p>Дидактична гра «Священні символи»</p> <p>Мета: виявити знання дітей про державні символи України – Герб, Прапор, Гімн, про герб та прапор свого міста.</p>
<p>Операційний</p>	<p>- Уміння розпізнавати та називати національні символи (прапор, герб, гімн).</p> <p>- Участь у традиційних святах та заходах.</p> <p>- Здатність використовувати рідну мову в мовленні та спілкуванні.</p> <p>- Розуміння основних географічних особливостей свого регіону.</p>	<p>Дидактична гра «Назви та розкази»</p> <p>Мета: виявити знання дітей про назви визначних місць, будівель, пам'яток Кременчука.</p> <p>Дидактична гра: «Українські народні свята»</p> <p>Мета: виявити знання про календарно обрядові українські народні свята.</p>

Бесіда за серією картин «Кременчук – найкраще місто»

Мета: виявити знання дітей про рідне місто, його визначні місця та пам'ятки, історію міста; природоохоронну діяльність свого регіону.

Матеріали: серія картин «Визначні місця та пам'ятки Кременчука»

Запитання:

Що ти бачиш на цій картинці? Яка це пам'ятка чи визначне місце?

Де зазвичай можна знайти цю пам'ятку в нашому місті?

Як ти думаєш, чому ця будівля чи споруда важлива для нашого міста?

Які деталі та особливості ти помічаєш на цій картинці? Як вони роблять це місце особливим?

Які відчуття викликає у тебе це визначне місце чи пам'ятка?

Які історії або легенди пов'язані з цим об'єктом? Знаєш ти якусь цікаву історію про це місце?

Як ти думаєш, чому люди відвідують це місце? Що можна тут робити чи вивчати?

Бесіда «Чим славиться Полтавщина? «

Мета: виявити знання дітей про рідний край, його особливості, традиції, видатних особистостей; ставлення до культурної спадщини всього краю.

Матеріали: зображення видатних місць Полтавщини, особистостей та їх творів, традиційних страв.

Запитання:

Які цікавинки і традиції є на Полтавщині?

Які видатні люди народились чи живуть на Полтавщині?

Які природні красоти можна знайти у цьому регіоні?

Які традиції святкувань та свят на Полтавщині вам відомі?

Чим славиться полтавська кухня? Які страви є особливими?

Які цікаві музеї або пам'ятки можна знайти у цьому регіоні?

Чи є в Полтавщині які-небудь унікальні традиції мистецтва чи ремесел?

Які народні казки чи легенди пов'язані з цим регіоном?

Що робить Полтавщину особливою і неповторною для вас?

Дидактична гра: «Священні символи»

Мета: виявити знання дітей про державні символи України – Герб, Прапор, Гімн, про герб та прапор свого міста.

Матеріал: зображення Герба, Прапора України, герба, прапора рідного міста, запис Гімну України.

Хід гри

Дітям пропонують по черзі розглянути зображення державних символів України, а також герб свого міста, описати їх і пояснити, що означають такі символи – позначення. Наприкінці діти, стоячи, слухають Гімн України (у запису).

Дидактична гра «Чим багата українська хата?»

Мета: виявити знання дітей про інтер'єр української хати, назви предметів українського національного побуту (колиска, лава, стіл, ліжко, скриня, мисник, піч, прядка), хатнього начиння (коцюба, рогач, хлібна лопата, хлібна діжа, ночви, відро, казан), посуду (тарілка, куманець, горнятка-двійнята, горщик, кухлик, миска, глечик), одягу (сорочка, пояс, плахта, камізелька, кептарик, хустка).

Обладнання: предметні картинки.

Хід гри:

Дітям пропонується до певної світлини української народної хати дібрати саме ті речі домашнього вжитку які їй належать.

Наприклад:

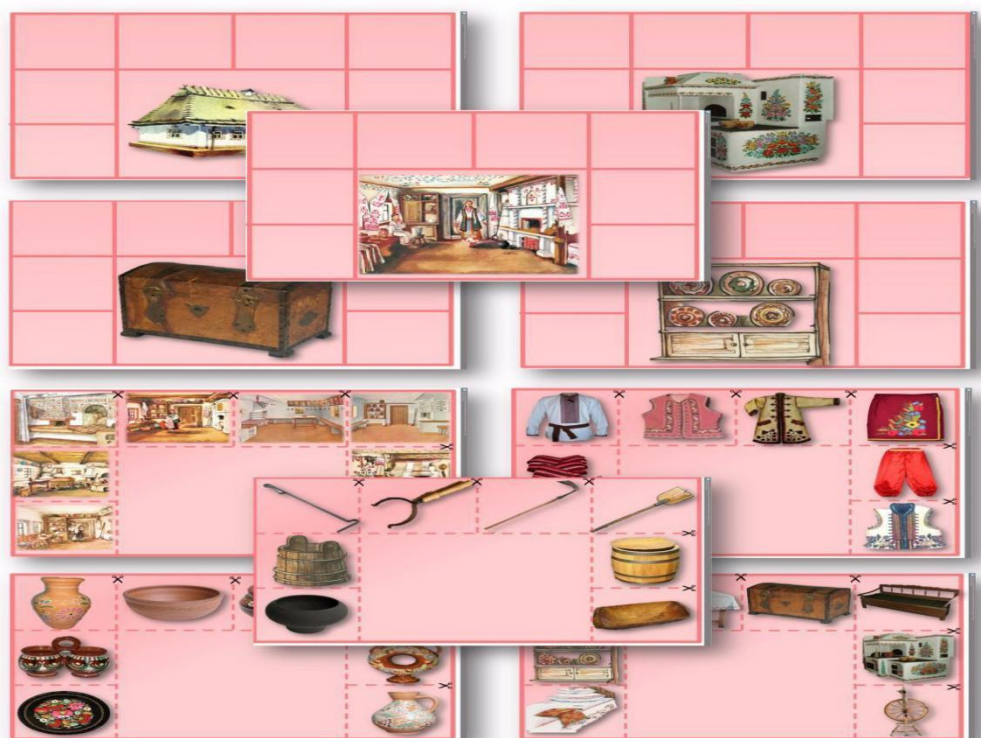
Інтер'єр хати-піч, веретено, скриня, лава, шафа для посуду.

Скриня-чоловічий та жіночий одяг.

Піч-знаряддя до печі рогач, лопата, коцюба, відро, ночви

Шафа для посуду--куманець, глечик, макітра, горщик-двійнятко, тарілки, ложки.

Інтер'єр хати-піч, веретено, скриня, лава, шафа для посуду.

Дидактична гра «Назви та розкажи»

Мета: виявити знання дітей про назви визначних місць, будівель, пам'яток Кременчука, їх вигляд.

Матеріал: зображення різних пам'яток та визначних місць міста Кременчук.

Хід гри

Дітям пропонується розглянути картинки, на яких зображені різні визначні місця та пам'ятки м. Кременчука. Дітям потрібно назвати та розповісти про них.

Дидактична гра: «Українські народні свята»

Мета: виявити знання вихованців про календарно обрядові українські народні свята.

Хід гри.

Пропонується картка на якій є 3 кольори що символізують пори року.

Синій – зима, зелений – весна, жовтий – літо. **Завдання:** підібрати по картинках свята, які відповідають порам року та розмістити їх на картці.

Наприклад.

Зима (синій колір) – свято Святого Миколая, Різдво, Водохреща, Маланка, Стрітєння.

Весна (зелений колір) – свято Вербна неділя, Пасха.

Літо(жовтий колір) – свято Івана купала, Яблучний спас, Маковія.

Отже, з метою виявлення рівнів патріотичної вихованості у дітей передшкільного ми розробили діагностичний інструментарій, який передбачає визначення критеріїв та показників означеної якості у дітей передшкільного віку. За критерії було обрано мотиваційний, пізнавальний та операційний. Визначено три рівні патріотичної вихованості у дітей передшкільного віку: високий, середній та низький. До кожного з визначених критеріїв було дібрано діагностичні методики.

2.2. Система роботи з національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства

З метою покращення процесу національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку було розроблено систему роботи з означеного напрямку з використанням краєзнавства та перспективний план освітньої роботи. План представлено в таблиці 2.2

Перспективний план освітньої роботи з національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку засобом краєзнавства

Дата проведення	Форма роботи	Мета заняття	Вид заняття
Перший тиждень місяця перша половина дня	Віртуальна екскурсія Кременчуцьким краєзнавчим музеєм	Ознайомити дітей з краєзнавчим музеєм, пам'ятками, історичною спадщиною рідного краю, визначними місцями рідного міста Кременчук, прививати любов та почуття захоплення до нашого міста.	Віртуальна екскурсія (додаток А)
Перша половина дня	Заняття «Опішнянська іграшка»	Уточнити уявлення дітей про специфіку опішнянської іграшки: матеріал виготовлення, спосіб виготовлення, оформлення; ознайомити дітей з різноманітністю іграшок і специфікою декору – характерними елементами та кольоровими гамами; створити умови для творчості дітей за мотивами	заняття художньо – естетичного напрямку практичної спрямованості (додаток Б)

		опішнянської іграшки; формувати узагальнені способи створення образів (ліплення фігурок тварин на основі циліндра)	
Другий тижень місяця перша половина дня	Образотворча діяльність (ліплення) «Осінній килим»	Формувати в дітей здатність до усвідомленого сприймання живої природи, до милування її барвами для передавання у художньо- продуктивних виробах; продовжувати ознайомлювати з видами народного декоративно- прикладного мистецтва України – килимарством, з професією ткалі; навчати виготовляти килимок, використовуючи різні техніки – наносити пластилін на поверхню картону (розмазування), розміщувати тоненькі джгутики, завитки з пластиліну на площині; вправляти складанні різноманітних візерунків, створюючи рельєфну композицію; закріплювати знання про геометричні фігури, про симетрію; розвивати пізнавальні та творчі здібності,	Заняття з образотвор-чої діяльності (додаток В)

Друга половина дня	«Килимарство в Україні. Історія виникнення. Орнаменти в регіонах»	дрібну моторику, мислення, мовлення, творчу уяву, окомір, орієнтування на площині. Ознайомити дітей з народним ремеслом – килимарством, його особливостями, історією виникнення, орнаментами, притаманними українським регіонам	Відео (додаток Г)
Третій тиждень місяця перша половина дня	“Легенда про Кременчук”	Формувати небайдуже ставлення дошкільників до рідного міста, його історії, дати знання про виникнення назви міста	Відео-екскурсія (додаток Д)
перша половина дня	«Сорочинський ярмарок»	Дати поняття дітям про Сорочинський ярмарок, закріпити знання про особливості проведення ярмарку, місце проведення, товари, які продаються на ярмарку. Розвивати акторську майстерність.	Тематичне заняття-розвага (Додаток Е)

перша половина дня	«Подорожуємо Україною»	Закріплювати та поглиблювати знання дітей про Україну, про те, що від дня народження дитина є громадянином своєї країни, формувати уявлення про національність, рід, сім'ю, продовжувати знайомити дітей з природними багатствами нашої країни, її рослинним та тваринним світом, пробуджувати пізнавальний інтерес до карти України, знаходити, як на ній позначені річки, великі міста, моря та гори, знати назву столиці України та найважливіші міста, розширювати поняття про державні та національні символи України, герб Полтавщини, Кременчука, їх значення	Інтегроване заняття з ознайомлення з соціумом, природознавство, образотворча діяльність (аплікація) (додаток Ж)
--------------------------	---------------------------	--	--

<p>Четвер- тий тиждень місяця</p> <p>перша половина дня</p>	<p>«Традиції народних майстрів»</p>	<p>дати уявлення про старовинні способи виготовлення предметів домашнього вжитку (столярне та гончарне ремесло, сільська кузня, прядіння); розвивати цікавість до історії свого краю, предметів побуту, знарядь праці, якими користувалися в Україні багато років тому; виховувати у дітей допитливе ставлення до старовинних речей, пошану до праці майстрів, які їх зробили.</p>	<p>Заняття з ознайомлення з соціумом (додаток 3)</p>
<p>перша половина дня</p>	<p>«Екологічна казка у роботі з дошкільниками як елемент національно-патріотичного виховання»</p>	<p>Познайомити учасників із значенням екології та національно-патріотичного виховання в дошкільному віці. Навчити як використовувати казки для формування екологічної свідомості та патріотизму. Поділитися практичними порадами щодо проведення подібних занять з дітьми.</p>	<p>Майстер-клас для вихователів (додаток К)</p>
<p>Перший тиждень місяця</p>	<p>«Моє місто»</p>	<p>поглибити й активізувати знання дітей про рідне місто, рідний район;</p>	<p>Інтегроване заняття (природа, читання, розвиток</p>

перша половина дня		закріпити знання дітей про назви вулиць, парків, визначних місць рідного міста; виховувати в дітей любов до рідного міста району; формувати вміння слухати інших дітей під час обговорення; спонукати дітей виявляти інтерес до історії рідного міста, району	мовлення) (додаток Л)
Перша половина дня	«Народні ремесла України. Вишивка»	Розширити знання дітей про вишивку, як одним з видів українського декоративно – прикладного мистецтва, навчати їх розуміти символічне значення візерунків та кольорів, уточнити знання дітей про різновиди вишивок як за технікою шиття, так і за їх народним значенням. Дати поняття про види вишивки на Полтвщині (білим по білому). Розвивати творче мислення дітей, увагу, мовлення та уяву, їх пізнавальну активність, розвивати дрібну моторику рук, художні здібності. Виховувати любов до	Інтегроване заняття з розвитку мовлення, логіко-математичного розвитку, образотворчого мистецтва (додаток М)

		народних ремесел, повагу та шанобливе ставлення до традицій українського народу, уважність, творчу активність.	
Другий тиждень місяця Перша половина дня	«Народні символи України»	розширити та закріпити знання дітей про національні символи; продовжувати знайомити з історією України; формувати бажання якомога більше дізнатися про історичне минуле своєї Батьківщини; поглибити знання дітей про значення народних символів – оберегів; закріпити знання малих форм народної творчості; викликати цікавість до народних традицій; виховувати патріотичні почуття на основі знайомства дітей з національними символами, історією України, бажання берегти народні звичаї, традиції	Інтегроване заняття з пізнавального розвитку та образотворчої діяльності (додаток Н)
Перша половина дня	«Художники, якими славиться Полтавщина»	Вчити уважно вдивлятися в картини, помічати окремі деталі, бачити красу кольору в різних колірних	Заняття-проект з розвитку мовлення, образотворчої діяльності (додаток О)

Друга половина дня	«Колосок»	співвідношеннях; познайомити з творчістю видатних художників Полтавщини: К. Білокур, М. Башкирцевої, М. Ярошенка, Л. Позена, І. Дряпаченка ; поглиблювати знання дітей про жанри живопису (портрет, натюрморт, пейзаж, побутовий, декоративний жанр) на прикладі їхніх робіт. Розвивати акторські здібності, інтонацію, силу голосу, виховувати любов до українського фольклору	Інсценування народних казок (додаток П)
Третій тиждень місяця Перша половина дня	«Ой, яка чудова українська мова»	розширити і поглибити знання дітей про красу і силу української мови. Продовжувати формування поняття про те, що кожна дитина має право розмовляти своєю рідною мовою, мовою свого народу і має право вибору вивчати	Заняття з розвитку мови, художньої літератури (додаток Р)

		<p>другу мову. Розширювати знання дітей про художнє слово класиків української літератури - Л. Українки та Т.Г.Шевченка. Виховувати почуття гордості за свою співучу, чудову українську мову</p>	
Перша половина дня	«Ми роду козацького діти»	Вчити дітей історії свого народу, поважати її, знати своїх предків, їх звичаї, традиції, любити та оберігати українську культуру, славити свій рід	Сценарій свята до дня Козацтва (додаток С)
Друга половина дня	«Ознайомлення дітей дошкільного віку з різноманітними народними ремеслами в Україні через впровадження інноваційних технологій»	Поглибити і закріпити знання педагогів про організацію і проведення навчально-виховної роботи з дітьми, щодо використання інноваційних технологій при ознайомленні дітей дошкільного віку з різноманітними народними ремеслами в Україні ; вправляти у вмінні добирати форми роботи відповідно до	Симінар-практикум для вихователів (додаток Т)

		поставлених завдань	
Четвер- тий тиждень місяця Перша половина дня	«Свято мови» рідної	Прищеплювати дітям любов до рідної української мови; продовжувати ознайомлювати їх із сучасною дитячою поезією та творами класиків української літератури; учити малят емоційно сприймати зміст художнього твору, передавати свої враження та розвивати навички декламації	Сценарій свята до дня рідної мови (додаток У)
Друга половина дня	«Легенди Кременчука»	Дати поняття дітям що таке мурал, вчити дітей помічати красу свого міста, любити його, бережно ставитись до навколишнього середовища, поважати жителів рідного міста	Відеоекскурсія муралами (додаток Ф)

У системі роботи з національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства ми обрали такі форми роботи: заняття, віртуальні екскурсії, інсценування народних казок, традиційні свята, симінари та майсер-класи для вихователів. Наведені форми роботи рекомендуємо проводити з дітьми і педагогами 2-3 рази на тиждень у першу

та другу половину дня. Така періодичність проведення занять має декілька важливих переваг:

Системність та регулярність. Регулярні заняття створюють систему та розподілення знань, дозволяючи дітям поступово вивчати й усвідомлювати національні цінності та історію.

Збереження уваги та концентрації. В першій половині дня діти зазвичай більш відповідальні та зосереджені. Це може позитивно впливати на їхню увагу та здатність сприймати інформацію.

Вплив на емоційну сферу. Заняття вдень можуть створювати емоційний зв'язок із засвоєною інформацією. Вони можуть залишати більший емоційний слід, адже вранці та вдень діти частіше відкриті для вражень.

Активізація когнітивних функцій. Вранці діти зазвичай свіжі та готові до активності, що може поліпшити засвоєння нової інформації та розвиток когнітивних навичок.

Сприяння розумінню історії та культури. Заняття з національно-патріотичного виховання можуть бути конструктивним і цікавим елементом для розвитку розуміння історії та культури країни.

Формування спільноти та згуртованості. Регулярні заняття можуть сприяти формуванню спільноти та згуртованості серед дітей, що важливо для створення позитивного соціального середовища. Інтегруючи національно-патріотичне виховання у розклад занять та роблячи це системно й регулярно, можна досягти більш ефективного впливу на формування національної свідомості та патріотизму серед молодого покоління.

Заняття, інсценування казок, віртуальні екскурсії та традиційні свята, організовані з використанням елементів краєзнавства, можуть бути ефективними засобами національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку. Ось кілька причин, чому це важливо.

Формування національної свідомості. Знайомство з традиціями, культурою та історією власної країни допомагає формувати національну

свідомість у дітей. Їхнє знайомство з культурними цінностями сприяє розвитку почуття патріотизму та поваги до власної культурної спадщини.

Розвиток соціальних навичок. Інсценізація казок та участь у традиційних святах сприяють розвитку соціальних навичок у дітей. Вони вчаться співпраці, комунікації та взаєморозумінню, що є важливими аспектами національного виховання.

Стимулювання інтересу до вивчення історії та географії. Віртуальні екскурсії можуть викликати зацікавленість у дітей історією та географією своєї країни. Це може бути цікавим та захоплюючим способом поглиблення знань про світ навколо.

Формування патріотичних цінностей. Сприяння вихованню патріотичних цінностей є важливою складовою національного виховання. Залучення дітей до традицій, які відображають культурний досвід та цінності їхньої країни, сприяє формуванню почуття гордості та любові до рідної землі.

Розвиток творчості та уяви. Інсценування казок та участь у традиційних святах можуть сприяти розвитку творчих та уявних здібностей дітей. Це стимулює їхній розвиток та допомагає виявляти і виражати власні почуття та думки.

Загалом, використання засобів краєзнавства під час національно-патріотичного виховання дошкільників сприяє комплексному розвитку дитини та формуванню її позитивного ставлення до власної культури та історії.

Проведення традиційних свят у дошкільних закладах має низку цілей, зокрема й національно-патріотичне виховання дітей.

Формування національної свідомості. Традиційні свята можуть стати засобом введення дітей у світ традицій, звичаїв і культурної спадщини свого народу. Вони навчають дітей поважати і любити свою країну, її історію та культуру.

Розвиток патріотичних почуттів. Святкові заходи, присвячені важливим подіям і постатям в історії країни, можуть викликати патріотичні почуття серед дітей. Вони можуть бути засобом переосмислення історичних подій через призму патріотизму та любові до Батьківщини.

Сприяння соціальній взаємодії. Участь у святкових заходах може сприяти формуванню соціальних навичок, спілкування та взаємодії серед дітей. Вони вчаться працювати в команді, ділитися враженнями та взаємодіяти під час підготовки та проведення свят.

Створення позитивного психологічного фону. Традиційні свята можуть сприяти створенню позитивного психологічного середовища, в якому діти відчують радість та задоволення від спільних заходів. Це може позитивно впливати на загальний розвиток дитини та формування її позитивного ставлення до своєї країни.

Розвиток творчості та уяви. Підготовка до святкових заходів може передбачати творчі завдання, такі як приготування костюмів, виготовлення прикрас, розповідь казок тощо. Це сприяє розвитку творчих здібностей дітей.

Віртуальні екскурсії в музеї та галереї мають декілька важливих цілей в контексті національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку:

Ознайомлення з культурою та історією. Віртуальні екскурсії дозволяють дітям долучитися до культурної спадщини свого народу, ознайомитися з історією та традиціями країни. Це допомагає розвивати в них патріотичні почуття та повагу до власної культури.

Розвиток мовлення та мислення. Під час екскурсій діти можуть вивчати нові слова, розширювати свій словник, а також розвивати навички мовлення. Вони навчаються сприймати нову інформацію та висловлювати свої думки.

Сприяння вихованню патріотичних цінностей. Вивчення національної історії та культури може сприяти формуванню в дітей почуття гордості за свою країну, розумінню важливості патріотизму та громадянської відповідальності.

Стимулювання творчого розвитку. Візуальні матеріали, які представляють мистецькі твори чи історичні артефакти, можуть стимулювати творчість дітей. Вони можуть відкривати для себе різні форми виразу та розвивати свою художню чутливість.

Розширення світогляду. Віртуальні екскурсії дозволяють дітям вивчати світ навколо себе, навіть якщо фізично вони не можуть відвідати певні місця. Це розширює їхній світогляд і вчить розуміти та поважати різноманіття.

Заняття, під час яких вирішуються завдання патріотичного виховання дошкільників повинні бути цікавими, доступними та відповідати їх віковим особливостям. Їх проведення переслідує кілька цілей.

Формування національної свідомості. Знайомство з власною культурною спадщиною, традиціями, історією та географією краю допомагає дітям розуміти своє місце в суспільстві та виховує любов до власної країни.

Розвиток патріотичних почуттів. Заняття, спрямовані на підвищення патріотизму, допомагають дітям розуміти значення патріотизму, почуття гордості за свою країну та бажання приносити їй користь.

Формування поваги до інших культур та толерантності. Вивчення краєзнавства може включати розгляд різних етнічних груп, традицій, мов та звичаїв, сприяючи розвитку толерантності та поваги до різноманітності.

Розвиток мовленнєвих навичок. Вивчення місцевої історії та культури може стати чудовою основою для розвитку мовленнєвих навичок, адже діти можуть вивчати нові слова, вирази та розповідати про те, що вони вивчають.

Стимулювання пізнавальної активності. Вивчення свого краю може бути цікавою та захоплюючою діяльністю для дітей, що сприяє їхній пізнавальній активності та розвитку допитливості.

Формування патріотичних цінностей. За допомогою розповідей, ігор та вправ, спрямованих на виховання патріотичних цінностей, діти можуть

усвідомити важливість любові до рідного краю та зобов'язання допомагати його розвитку.

Важливо пам'ятати, що заняття повинні бути насамперед цікавими та зрозумілими для дітей. Потрібно враховувати їхній вік, індивідуальні особливості та рівень розвитку при плануванні та проведенні занять з національно-патріотичного виховання.

Інсценування народних казок в національно-патріотичному вихованні дітей передшкільного віку з використанням елементів краєзнавства має кілька важливих цілей та переваг:

Збереження та передача культурної спадщини. Це дозволяє дітям ознайомитися з традиціями, звичаями та історією свого народу через доступні та цікаві форми.

Виховання патріотизму. Інсценізація народних казок може включати елементи, які підкреслюють важливі цінності для конкретного народу чи краю. Це сприяє розвитку патріотичного почуття та поваги до власної культури.

Розвиток творчості та соціальних навичок. Участь у виставах розвиває у дітей творчість, допомагає розвивати навички співпраці, комунікації та взаєморозуміння.

Стимулювання інтересу до навколишнього середовища. Елементи краєзнавства можуть бути вбудовані в інсценування, щоб познайомити дітей з природними, історичними та культурними особливостями свого регіону.

Валеологічний аспект. Народні казки часто містять моральні уроки та важливі вказівки для здорового способу життя, інсценування таких казок може сприяти валеологічному вихованню дітей.

Розвиток мовлення. Участь в інсценуванні допомагає дітям в розвитку мовлення, вмінні виражати свої думки та емоції.

Проведення *майстер-класів та тренінгів* для вихователів на тему національно-патріотичного виховання може мати кілька цілей:

Формування національної ідентичності. Мета полягає в тому, щоб допомогти вихователям формувати у дітей позитивне ставлення до своєї культури, історії та традицій.

Розвиток патріотизму. Майстер-класи можуть сприяти розвитку почуття любові та поваги до власної країни. Це може включати розповіді про видатних національних героїв, події та цінності.

Сприяння громадянській активності. Національно-патріотичне виховання може бути пов'язане з розвитком громадянських якостей, таких як відповідальність, солідарність та активна громадянська позиція.

Створення позитивного образу країни. Мета полягає в тому, щоб допомогти вихователям створити позитивний образ країни у свідомості дітей, щоб вони розуміли і поважали свою націю.

Розвиток міжкультурного розуміння. Національно-патріотичне виховання також може включати розгляд аспектів різноманітності культур народів, що проживають в Україні, сприяючи розумінню та повазі до різних груп населення.

Бесіда, проведена з використанням засобів краєзнавства, може відігравати важливу роль у формуванні національно-патріотичних цінностей у дітей передшкільного віку. Ось деякі можливі позитивні впливи.

Створення зв'язку з рідним краєм. Бесіда з використанням краєзнавчих матеріалів може допомогти дітям встановити зв'язок з місцем, де вони живуть. Вони дізнаються про історію, традиції та культуру свого регіону, що сприяє розвитку почуття приналежності та гордості за свою землю.

Виховання поваги до історії. Краєзнавчі бесіди можуть включати розповіді про історичні події та визначні місця, що сприяє вихованню поваги до минулого та розумінню того, як історія впливає на сучасність.

Валоризація місцевих традицій. Знайомство з місцевими традиціями, звичаями, мовою і народними ремеслами допомагає дітям розуміти та цінувати унікальні риси свого культурного середовища.

Розвиток громадянської свідомості. Бесіди можуть включати обговорення понять громадянського суспільства, взаємодії та відповідальності. Це сприяє формуванню громадянської свідомості та відчуттю важливості прийняття активної участі у житті свого народу та країни.

Підтримка патріотичних цінностей. Знайомство з героями, патріотами та позитивними аспектами історії краю може впливати на формування патріотичних цінностей, спонукати до любові та підтримки своєї країни.

Розвиток мовленнєвих та пізнавальних навичок. Бесіди, спрямовані на вивчення краєзнавчої інформації, сприяють розвитку мовленнєвих та пізнавальних навичок дітей.

Важливо враховувати, що бесіди мають бути доступними та цікавими для дітей, враховувати їхній вік та рівень розвитку.

Наведемо приклад кількох запропонованих нами форм і методів роботи з дітьми з національно-патріотичного виховання засобом краєзнавства.

Конспект заняття з патріотичного виховання на тему: «Українці ми маленькі»

Мета: розширювати та поглиблювати знання дітей про нашу Батьківщину – Україну, державні та народні символи країни, удосконалювати знання про використання рушників у побуті, вчити описувати узор та малюнки на рушниках; ознайомити дітей з народним символом – вербою, закріплювати знання про калину, її значення, закріплювати знання про віночок як символ України; українські страви; розвивати мову, мислення, увагу, естетичні почуття, розвивати патріотичні почуття, виховувати почуття любові і гордості за неї, бажання берегти народні звичаї та традиції; виховувати любов до українського народу, залучати дітей до створення напівоб’ємних зображень (рельєфів) на картоні;

удосконалювати вміння використовувати прийомів розкачування, сплющування, заокруглення, наліплювання;

Обладнання: віночок, калина, верба, рушники, ложка, мнемо таблиця «Україна-рідний край», Д/Г «Прапор України», «Склади віночок», «Що означає стрічечка?», картинки до легенди «Про калину», лялька українка Оксанка, заготовка на картоні, пластилін, магнітофон, рушники, обруч з стрічками.

Хід заняття

Вихователь:

Діти, до нас сьогодні завітали гості. Давайте привітаємось.

Діти. Доброго ранку

Доброго ранку, ліси і поля, Доброго ранку, планета Земля! Щастя й здоров'я всім людям бажаємо. Зранку в дитячий садок поспішаємо.

Вихователь

Діти, сьогодні ми з лялькою Оксанкою вирушаємо у цікаву, незвичайну мандрівку, в якій ми пізнаємо багато нового та закріпимо те, що знаємо про нашу Україну

-Ви готові відправитися у подорож?

Згадаємо наш девіз:

Ми малі та всі ми друзі

Ми-одна родина

А найбільша наша мати – рідна Україна

Вихователь: Різні в світі є країни, Різні люди є у світі, різні гори й полонини, різні трави, різні квіти, є з усіх одна країна, найрідніша Батьківщина.

А чи знаєте ви, діти, що таке Батьківщина?(відповіді дітей)

Вірш(читає дитина)

Що таке Батьківщина?

За віконцем калина,

Тиха казка бабусі,
 Ніжна пісня матусі,
 Дужі руки у тата
 Під тополями хата.

Вихователь: Діти, а як називається наша країна?

Діти: Наша країна – це Україна.

Діти, а як називається серденько нашої України?

-Так, це наша столиця-місто Київ. Вихователь: Так, Україна – це наша земля, рідний край, це гори... (продовжують діти.)

-А в якому місті ми живемо? З якими містами наше місто товаришує?

Прислів'я про Україну

Перша наша зупинка «Державні символи»

Кожна країна має свої державні символи.

-Назвіть державні символи (Прапор, Герб та Гімн) (вихователь виставляє плакати українського Прапора та Герба.) Наш герб – тризуб. Що можна прочитати на ньому? (відповіді дітей)

Прапор – це державний символ.

– Чому наш прапор жовто-блакитний? Хто знає, що означає синій колір?

Це колір – неба, води, миру. А жовтий? Так, це колір хліба, життя.

Д/гра «Склади Прапор України»

А ось і зупинка «Чудовий віночок»

-Всього в українському віночку 12 квіточок і кожна – лікар, оберіг.

-Плести віночки - то ціла наука. Наші прабабусі знали різні секрети, як плести і коли, як зберігати квіти у віночках.

- Тепер віночки рідко плетуть із живих квітів, добирають їх зі штучних. Але й до цих віночків треба ставитися з повагою. Дівчаток завжди по віночку впізнавали : хто вміє віночок вити - той вміє життя любити. Який віночок, такий голосок.

Д/гра «Склади віночок»

Д/г «Що означає стрічечка?»

-Ось, який гарний в нас віночок, та і у нашій ляльки Оксанки.

А наступна наша зупинка « І на тім рушникові»

-Важливе місце в житті українського народу займає рушник. Не було жодної хати без вишитого рушника. Ним прикрашали стіни, вкривали хліб, витирали руки. Хліб- сіль на вишиваному рушнику – ознака гостинності українського народу. Без рушника не святкували ні народження дитини, ні весілля. Коли син вирушав у дорогу, мати дарувала йому рушник, як оберіг від лиха. А дочок навчали вишивати рушники ще з малечку.

У народі говорили « Хата без рушників – як родина без дітей»

За давнім українським звичаєм у хатах збирались майстрині, де вони ткали, вишивали , а під час роботи співали пісні.

- Діти, вишиті рушники створюють затишок, зміцнюють родину.

- А які ви, діти, бачите кольори на рушниках?

- Діти , багато рушників вишиті двома кольорами: червоним і чорним.

Чорний – це колір родючої землі, багатства, урочистості. Червоний – це колір щастя, добробуту, кохання. Ним найчастіше вишивали дитячий,юнацький , весільний одяг. Червоними нитками вишивали рушник до весільного обряду, яким користувались в побуті і після весілля.

На найдавніших вишивках є геометричні узори – лінії, коло, хрести, ромби, які символізують сонце, зорі, землю, воду.

- Діти, а де вам траплялось бачити такі узори?

- Так, на писанках.

Наступна зупинка, яку ми зробимо, буде називатися «Без верби й калини – нема України»

Чому вона так називається, ви зрозумієте зараз. Про вербу, скромну нашу вербу написано в народі не мало. Чим заслужило шану це дерево? Український звичай – висаджувати вербу на городі та біля ставків. Вона

оберігає джерельця та річки від замулювання. У народі кажуть. «Там, де живе верба, - жили й річки».

З верби робили ясла для худоби, плели кошики. Гілкою верби вітають зі святом вербної неділі. Ось скільки цікавого пов'язано з вербою – символом України.

Вихователь: Ви мабуть зголодніли? Пропоную вам скуштувати українські страви.

Д/гра «Ложку передай, страви називай»

Повторення вірша «Україна-рідний край» за мнемо таблицею

Україна - рідний край

Рідне поле, зелен гай

Рідне місто і рідна хата

Рідне небо і рідна мати

А зараз послухайте загадку. У віночку зеленолистім, у червоному намисті видивляється у воду ,на свою хорошу вроду. Так, це – калина.

-І наступна наша зупинка « Не ламай калину!»

Давайте пригадаємо вірш про калину(пальчикова гімнастика)

У калини квіточки ніжно білі зірочки

У калини ягідки – червоненькі крапельки

У калини зернятка - то маленькі серденька

Діти, а чи знаєте ви, чому кущ назвали калиною?

Калинка – ім'я української дівчинки.

Легенда (розповідь дітей за картинками) .

Одного разу ішла дівчинка повз городи, луги, і натрапила на криницю. Задивилася Калинонька на свою красу, замилювалася. А з криниці – голос: «Не дивись довго у воду , калиною станеш». Не послухалася дівчина та й зачерпнула води...І перетворилася на калину – прекрасний кущ. Зашуміла листям, потягнулася своїми гілочками до людей , до сонця, до хмар, до вітру: «Поверніть мені дівочу красу», але ніхто її слухати не хотів. Минав час. Пролітав мимо журавель, задивився на калину – сумну та самотню – накинув

на неї чарівне намисто і стала вона ще кращою. Так і стоїть вона до цього часу гарним кущиком – калиною.

Фізхвилинка

Ми мандруєм, ми мандруєм,

Україною крокуєм.

Ось побачили Карпати,

Як вершину нам дістати?

Заглядаємо в озерця,

Не торкнутися нам дна!

Так ми довго-довго йшли,

І до групи знов прийшли!

Вихователь: Бачу, як горять веселими вогниками ваші оченята, як сяє усмішка на вустах. На згадку про наші щасливі хвилини пропоную вам відобразити калину.

Художня майстерня «Моя рідна Україна»

А працювати будемо в техніці – пластиліновий живопис.

-Сідайте за столи. Зверніть увагу. Спочатку зробимо гарні червоні ягоди, відщипуємо невеликий шматочок пластилін червоного кольору, з катуємо ягідку та притискаємо до грона їх у вас декілька, потім створюємо листочки, відщипуємо пластилін зеленого кольору, формуємо форму листочка, притискаємо до основи на невеликому шматочку пластиліну наші листочки.

Самостійна робота дітей.

Комбіноване заняття з розвитку мовлення та образотворчої діяльності на тему: «Наша мова солов'їна». Ліплення «Червона калина»

Мета: сприяти розширенню власного досвіду дітей про Батьківщину, державні та національні символи, про столицю країни та місто, в якому ми живемо; розширити і поглибити знання дітей про

мову та її значення у житті кожного з нас. Збагатити словник прислів'ями про рідну мову. Вчити виразно читати вірші, розповідати про Україну, її народ, мову. Закріпити вміння дітей ліпити кетяг калини з пластиліну (кетяг – ковбасками; ягоди калини – круглою формою). Розвивати увагу, пам'ять, мислення, дрібну моторику, мову. Виховувати любов до рідної землі, мови, її народу, прагнення досконало знати правильну українську мову і навчатися нею говорити.

Матеріал: іграшка Незнайка, національні костюми (жіночі та чоловічі), прапор України, рушник, ляльки в українському одязі, прислів'я про мову, пластилін, дощечки, стеки, зразок вихователя.

Словникова робота: українці, солов'їна, українська, рідна, Батьківщина.

Попередня робота: вивчення віршів, прислів'їв про Україну, читання творів про Україну, розгляд карти України, ілюстрацій про українське національне вбрання, посуд.

Ускладнення: виліпити тарілочку для калини.

Хід заняття:

В групі створено середовище згідно тематики дня: на дошці ілюстрації з Державними та народними символами України, з боків – висять українські віночки, в куточку СХД розміщено український посуд, висять кетяги калини. Грає приємна українська мелодія. Вихователь запрошує дітей сісти на килимі, як кому зручно.

Прихід казкового героя Незнайки, який починає вітатися і розмовляти з дітьми російською мовою (роль Незнайки виконує помічник вихователя).

- Незнайко, чи знаєш ти у який садочок прийшов?

Вихователь пропонує Незнайці разом з дітьми побути на занятті

- Діти, допоможіть Незнайці, як називається наш садочок?

(відповіді дітей)

- У якому місті ми живемо?

(відповіді дітей)

- Так, ми з вами живемо у чудовому місті Черкаси, про яке поет написав такі слова:

України рідної окраса,
Край пісень і золота зерна,
Ти колиска нашого Тараса,
Чарівна Черкаська сторона.

- А як називається наша країна і яка її столиця?

(відповіді дітей)

- Діти, а як називається народ, який живе на Україні?

(відповіді дітей)

- А якою мовою ми розмовляємо?

(відповіді дітей)

- Українська мова - це наша рідна мова, вона гарна і співуча. Мова – це великий скарб народу. Наша мова одна з найкращих у світі, вона – як пісня солов'я, тому її називають – мова солов'їна.

- Ось послухайте вірш «Рідна мова», який написав В. Гринько

Сію дитині
В серденько ласку.
Сійся-родися
Ніжне «будь-ласка»,
Вдячне «спасибі»,
«Вибач» тремтливе.
Слово у серці –
Як зернятко в ниві.
«Доброго ранку!»,
«Світлої днини»
Щедро даруй ти
Людям, дитино!
Мова барвиста,

Мова багата,
Рідна і тепла,
Як батьківська хата.

- Про що розповідає вірш? Якими словами автор говорить про мову?

(відповіді дітей)

- Діти, а які ви ще знаєте мови?

(відповіді дітей)

- Людина може володіти багатьма мовами, але найкраще вона повинна знати свою рідну мову.

- Українська мова багата на прислів'я, пісні, ігри, вірші. Тож давайте ми з вами пригадаємо прислів'я про мову:

Слово до слова – складається мова.

Слово не горобець, вилетить – не впіймаєш.

Рідна мова дорога людині, як саме життя.

- Щоб краще вивчити українську мову, треба багато читати книжок, уважно слухати вихователя на занятті, просити дорослих, щоб пояснювали вам незрозумілі слова.

Фізхвилинка: Українська народна гра «Калина».

Діти стоять у колі і співають пісню:

Ой на горі калина, (3 рази плещуть у долоні)

Під горою малина, (присідають, тричі плещуть у долоні)

Ой так, на горі калина, (тричі тупають правою ногою)

Ой так, на горі малина. (обертаються вліво навколо себе)

Там зійшлася дітвора, (ступають чотири кроки вперед)

Танцювати почала. (роблять чотири кроки назад)

Ой так, там зійшлася дітвора, (тупають лівою ногою)

Ой так, танцювати почала. (обертаються вправо навколо себе)

- Ну що, малята, сподобалася вам народна гра? Яка вона?

(відповіді дітей)

Пропонує дітям прочитати знайомі вірші.

Хто ти хлопчику малий?

- Українець молодий!

Український я козак,

Тризуб – це святий мій знак.

Я є сокіл-бистрозор,

Жовто-синій мій прапор.

Нам допоможе серед бурі

Господь Бог і лицар Юрій.

Хто ти дівчинко така?

- Українка молода!

А який твій знак рідненький?

- Славний тризуб золотенький.

Жовті ниви, сині гори,

Жовто-сині в нас прапори.

Все нам будуть помагати

Господь Бог і Божа мати

- Прослухавши ці вірші, скажіть мені, будь ласка, про які державні символи в них йдеться?

(відповіді дітей)

- Які державні символи ви ще знаєте?

(відповіді дітей)

- Так, ще державним символом нашої Батьківщини є гімн, назва якого «Ще не вмерла Україна». Слова цієї величальної пісні, яка звучить перед всіма урочистими випадками, написав дуже давно, ще в минулому столітті.....

Хто з вас знає, що потрібно робити, коли звучить гімн країни?

(відповіді дітей)

- Я пропоную вам послухати гімн нашої держави у запису.

Звучить гімн у запису

- А ще я хочу вам нагадати, що крім державних символів, є ще й національні, або народні, так звані, оберегові символи. Як видумаєте, про що йдеться?

(відповіді дітей)

- Одним з улюблених символів нашої країни є калина. Ця рослина, її ріст та розвиток часто оспівується в піснях, віршах, легендах, що пов'язані з боротьбою за добро, за красу нашої землі.

Пропонує дітям прочитати вірші про калину.

- Ви багато знаєте про цю рослину і віршів, і в гру грали, але ще не танцювали, тому пропоную згадати пісню –таночок «Ой, у лузі калина...»

Діти танцюючи, співають «Ой, у лузі калина...»

Діти сідають за столи.

- А ще, діти, згадайте прислів'я про калину.

«Без верби та калини-нема України», як ви це розумієте?
(уточнює, доповнює відповіді дітей).

-1 ми сьогодні з вами спробуємо виліпити багато кетягів калини і прикрасити ними нашу групу. Показує кетяг калини:

- Якого кольору кетяг? А листячко? Якої форми? Кольору?

Закріплює, якими прийомами будуть ліпити ягоди, гілки, листя (скочування, розкочування, сплющення, вирізання стекою, з'єднання).

Показ ліплення вихователем ягоди, гілки, листя та з'єднання їх)

Самостійна робота дітей під музичний запис пісні «Одна калина». Індивідуальний підхід в допомозі дітям.

Після завершення ліплення вихователь пропонує викласти кетяги калини на підготовлені декоративні тарілочки.

Підсумок:

- Яке було заняття?

- Що ви ліпили?

Про що ви дізналися самі та розповіли Незнайці?

Як називається країна, в якій ми живемо?

Як називається народ, який живе на Україні?

Якою мовою ми розмовляємо? Як ви гадаєте, Незнайка якою мовою буде тепер розмовляти?

- От ми з вами й поговорили про нашу державу, про Україну. Такою чудовою, співучою мовою поети з любов'ю і гордістю пишуть про неї вірші, недарма говорять, що мова наша солов'їна. То ж давайте будемо її любити і шанувати, зберігати і вивчати.

Мова рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має.

Незнайко дякує дітям за навчання і прощається з ними.

Діти миють руки, а потім грають в українську народну гру «Іваночку, покинь свою схованочку».

Отже, система роботи з національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку містить різноманітні форми і методи роботи, які в комплексі мають забезпечити ефективність означеного процесу.

Висновки до розділу 2

Для виявлення рівнів патріотичної вихованості в дітей передшкільного віку, керуючись Базовим компонентом дошкільної освіти та освітніми програмами розвитку дітей дошкільного віку нами було визначено критерії патріотичної вихованості в дітей передшкільного віку (мотиваційний, пізнавальний, операційний) з відповідними показниками. До кожного з визначених критеріїв було дібрано діагностичні методики.

Критерії і показники уможливили визначення трьох рівнів патріотичної вихованості дітей передшкільного віку: високого, середнього, низького.

Для реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства ми розробили систему роботи. Вона включала такі форми і методи роботи з дітьми: бесіди, відеоекскурсії, консультації та майстер-класи для вихователів, заняття з національно-патріотичного виховання, інсценування народних казок, проведення традиційних свят.

Зробивши акцент на ігровому, творчому та емоційному аспектах виховання, дана система роботи може стати важливим інструментом національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку.

Беручи до уваги зміст розробленої системи роботи й обґрунтовані умови педагогічні ми розробили рекомендації для вихователів щодо використання засобів краєзнавства у національно-патріотичному вихованні дітей передшкільного віку.

Рекомендації для вихователів щодо використання засобів краєзнавства у національно-патріотичному вихованні дітей передшкільного віку

Національно-патріотичне виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства вимагає копіткої роботи вихователів. Нижче наводимо деякі рекомендації для ефективної організації такої роботи:

- Створіть затишну інтер'єрну атмосферу в групі, де діти можуть вільно виражати свою творчість та допитливість.
- Використовуйте національні символи, традиційні візерунки та кольори для оформлення приміщення групової кімнати.
- Організуйте ігрові сценарії, інсценування народних казок, які включають у себе національні обряди та традиції.
- Сприяйте прояву й розвитку творчості, допомагаючи дітям виготовляти вироби з глини (національний посуд), під час декоративного малювання використовуйте елементи національного орнаменту.
- Оберіть провідною формою роботи з дітьми заняття з краєзнавства, як основний елемент для формування національно-патріотичних почуттів.
- Розповідайте доступно про культуру та історію рідного краю, використовуючи наочні матеріали та казки.
- Проводьте віртуальні екскурсії та вивчайте цікаві факти про місцеві пам'ятки та традиції.
- Учть дітей співати національні пісні та танцювати національні танці.
- Проводьте святкові заходи, присвячені національним святам та подіям.
- Залучайте батьків до участі у фольклорних заходах та святкових виставах.
- Залучайте батьків до участі у тематичних заходах та проєктах, спрямованих на національно-патріотичне виховання дошкільнят.
- Розповідайте батькам про важливість національно-патріотичного виховання з дошкільного дитинства.

- Використовуйте мультимедійні ресурси для цікавого вивчення інформації про рідний край.

- Залучайте дітей до ігор, де вони можуть вивчати та розуміти свою культуру через інтерактивні засоби.

- Виховуйте повагу до національних символів України.

- Виховуйте у дітей любов до рідної землі та повагу до інших культур.

- Читайте твори видатних письменників та поетів рідного краю, прищеплюючи любов до рідної української мови

- Знайомте дітей з художниками та їх працями, якими славиться Полтавщина.

Комплексний та інтегрований підходи у використанні різних форм і методів національно-патріотичного виховання засобом краєзнавства забезпечуватимуть якість означеного процесу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури. З'ясовано сутність поняття «патріотизм», «національно-патріотичне виховання», «краєзнавство».

Встановлено, що патріотичне виховання трактується дослідниками як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє. Результатом ефективного патріотичного виховання є формування патріотизму і патріотичних почуттів. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку як основа національної самосвідомості розглядалося М. Богомоловою, Н. Виноградовою, С. Козловою С. Русовою, В.Сухомлинським та іншими.

За результатами досліджень встановлено, що саме в дошкільному віці, коли дитина дуже чутлива до емоційних впливів і схильна до наслідування, створюються сприятливі умови для того, щоб поступово розкрити їй зміст народної і світової спадщини через мистецькі твори, етику людських взаємин, сформувати перший практичний досвід прояву душі стосовно рідних та близьких людей, рідної домівки, отчого краю з його природою, історією і традиціями, рідної мови, – всього, з чого для кожного починається Батьківщина.

У своїй роботі ми розуміли поняття патріотичного виховання дошкільників як виховання любові до рідного дому, сім'ї, дошкільного закладу, виховання шанобливого ставлення до людини-трударя та результатів її праці, рідної землі, захисників Вітчизни, традицій держави, загальнонародних свят, ставлення до свого рідного міста, державної символіки.

Визначено, що національно-патріотичне виховання – відчуття належності до своєї Батьківщини, єднання з її історією, географією, мовами й культурами, етносами й ментальністю.

Виявлено, що для виховання патріотизму сучасної дитини особливе значення має краєзнавство, виокремлення педагогічних умов патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку при ознайомленні їх з краєзнавством. Краєзнавство – це широка сфера досліджень, об'єктом яких є український етнос, нація, земля, природа, територія у її різнобічних проявах, зв'язках і опосередкуваннях. Нині краєзнавство вивчає взаємопроникнення гуманітарної та природничої сфер, результатом якого є національна культура та її регіональні прояви. Основним завданням краєзнавства є вивчення природи, населення, господарства, історії та культури рідного краю і країни в цілому з пізнавальною, навчальною і практичною метою. Краєзнавство сприяє формуванню культури і вихованню дітей в дусі патріотизму.

Проаналізовано засоби національно-патріотичне виховання дітей передшкільного віку і встановлено, що найбільш ефективними і найпоширенішими засобами є ігрова діяльність, бесіди на патріотичну тематику, заняття з національно патріотичного виховання та краєзнавства, народна творчість, інсценування та свята.

Визначено показники, критерії та діагностичні методики для виявлення рівнів патріотичної вихованості у дітей передшкільного віку.

Розроблено систему роботи з національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку засобами краєзнавства. У запропонованій системі роботи було обрано такі форми роботи: заняття, віртуальні екскурсії, інсценування народних казок, традиційні свята, симінари та майсер-класи для вихователів. Означені форми роботи рекомендовано проводити з дітьми і педагогами 2-3 рази на тиждень у першу та другу половину дня. Така періодичність проведення роботи з дітьми дозволяє поступово та доступно формувати уявлення про рідний край, його традиції, видатних особистостей, залучати дітей до допомоги дорослим у природоохоронних, громадських

заходах; викликати інтерес до вивчення історії свого краю та держави; виховувати почуття гордості за свою країну та націю.

З метою покращення національно-патріотичного виховання дітей передшкільного віку запропоновано проведення методичної роботи з вихователями, що дає їм змогу знайти власний підхід до національно-патріотичного виховання дошкільників, підвищити свій рівень обізнаності з означеного напрямку, використовувати інноваційні технології, нетрадиційні техніки та прийоми в роботі з дітьми.

Отже, національно-патріотичне виховання дітей передшкільного віку через краєзнавство є важливим аспектом їхнього розвитку. За допомогою місцевих традицій, історії та культурних особливостей можна ефективно формувати в них почуття гордості за свою країну, свій рідний край. Розроблена нами система роботи може підвищити рівень національно-патріотичного виховання у дітей передшкільного віку.

Завдання дослідження виконані, мета досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артеменко Л. М. Сучасне розуміння патріотичного виховання *Педагогічний альманах: збірник праць молодих науковців* відп. ред. Є.І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. Вип. 1. С. 9–13.
2. Артеменко Л. М. Форми краєзнавчої роботи, спрямовані на виховання почуття патріотизму у молодших школярів. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої Дню початкової освіти*, м. Ніжин, 19 жовтня 2018 р. за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Н. В. Білоусова. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. С. 18-21.
3. Артемова Л. М. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі. К. : Томіріс, 2002. 292 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція / під керівн. Т. О. Піроженко. URL:<https://mon.gov.ua> > app > media > rizne > 2021.pdf
5. Бех І. Виховуємо патріотизм як почуття і цінність. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 6. С. 4–8.
6. Бех І. Патріотизм має бути дієвим: сучасний підхід до патріотичного виховання. *Дошкільне виховання*. 2016. № 8. С. 2-4.
7. Беленька Г. Екологічна казка в житті сучасної дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 2. С.17–24.
8. Богомолова Н., Князева О., Кротюк М. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді. ОВК, 2016. 148 с.
9. Богомолова Л., Шевцова І. Мандруємо рідним краєм. Досвід організації краєзнавчої роботи у дитсадку. *Дошкільне виховання*. 2015. №6. С. 26-29.
10. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Навчальний посібник. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : Вища шк., 2002. 407 с.

11. Боришевський М. Й. Національна самосвідомість у громадському становленні особистості. Київ: СКО-Беркут, 2002. 64с.
12. Васильєва С. А. Психологічні засади виховання шанобливості у старших дошкільників у дошкільному навчальному закладі. Педагогічна освіта : теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка ; редкол.: Огнев'юк В. О., Хоружа Л. Л., Безпалько О. В. [та ін.]. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. № 20. 23–27 с.
13. Ващенко Г. Виховний ідеал. *Дивослово*. 1996. № 4. С. 55–58.
14. Веракса О. Про користь чарівної казки: психоаналітичний. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 10. С. 63 – 69.
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
16. Виготський Л. С. Гра і її роль у психічному розвитку дитини. *Питання психології*. 1966. № 6. С. 62–68.
17. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2003. 528 с.
18. Глущенко Т. Педагогіка національного виховання: теорія і практика. К. : Освіта. 2010. 245 с.
19. Гавриш Н., Крутій К. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. *Дошкільне виховання*. 2015. №8. С. 2–7.
20. Гнатюк В. Національне виховання як складова у побудові громадянської суспільства. *Світ виховання*. 2004. № 1. С. 33-36.
21. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 373 с.
22. Грицишина Т. Стежками рідного краю. *Палітра педагога*. 2003. №2. С. 10-13.

23. Денисюк О. М. Формування уявлень у дітей старшого дошкільного віку про історію України.: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.01 К., 2000. 20 с.
24. Беленька Г.В., Богініч О.Л., Вертугіна В.М. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років. Принт-медіа. Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
25. Енциклопедія етнокультурознавства: Понятійно-термінологічний інструментарій, концептуальні підходи Ю. І. Римаренко, В. Г. Чернець та ін. За ред. Ю. І. Римаренка. Київ: ДАКККМ, 2001. Ч. 1: Особа, нація, культура. Кн. 522 с.
26. Історико-краєзнавча робота з дітьми дошкільного віку: матеріали міського семінару-практикуму. *Дитячий садок*. 2009. №15. 18 с.
27. Інструктивно-методичні рекомендації МОН України «Про організацію національно-патріотичного виховання у ДНЗ» (від 25.07.2016 р.) URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-nacionalno-patriotichne-vihovannya-u-zakladah-osviti-u-20192020-navchalnomu-roci>
28. Історико-краєзнавча робота з дітьми дошкільного віку: матеріали міського семінару-практикуму. *Дитячий садок*. 2009. №15. 18 с.
29. Каплуновська О. Орієнтири патріотичного виховання: особливості організації роботи з дошкільнятами. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С. 8-11.
30. Кисіль Н. В. Школа маленьких патріотів. Проект освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Харків: Видавнича група «Основа», 2016. 216 с.
31. Коваленко Л. Краєзнавство в дошкільній освіті. К. : Генеза. 2015. 198 с.
32. Козаченко Л., Клименко Ж. Формування національної свідомості дошкільників засобами музейної педагогіки. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. №4. С. 11-16.
33. Кононко О. Л. Принципи особистісно орієнтованої системи виховання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2008. №1. С. 8-17.

34. Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді і методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 16.06. 2020 № 641.

URL: <http://pnpu.edu.ua/files/knpvdm16062020>.

35. Кузьмук Л. Плекаємо патріотів. Досвід організації роботи з педагогами та батьками. *Дошкільне виховання*. 2018. №8. С. 14-16.

36. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти і науки. URL: <http://www.kharkivosvita.net.ua/document/7614>.

37. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців / Лист Міністерства освіти і науки України від 11.10.2017 № 1/9-546. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5f2/402/c17/5f2402c174135147155911.pdf>

38. Машовець М. А. Трудове виховання дітей дошкільного віку: пошук нових ідей . *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(2). С. 147-153.

39. Нікітіна І. Виховуємо патріотів змалку. нові форми роботи з національно-патріотичного виховання в ЗДО. Харків : Вид. група "Основа", 2023. 159 с.

40. Омеляненко В. Л. Теорія і методика виховання: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 415 с.

41. Павлюк Р. Психолого-педагогічний та лінгвістичний потенціал казки. *Дошкільне виховання*. 2018. № 6. С. 12–24.

42. Павелків Р. Дитяча психологія : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2010. 432 с.

43. Петренко О. Роль казки у формуванні орієнтації дитини на цінності своєї статі (на матеріалі спадщини Василя Сухомлинського). *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2009. № 53. С. 430.

44. Петренко О. Роль краєзнавства у формуванні патріотичних почуттів дітей дошкільного віку. *Педагогічна наука і освіта*, 2. 2016. С. 45-53.

45. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III : [ред. від 16.07.2019]. Законодавство України. Верхов. Рада України. Київ, 2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

46. Про освіту : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III : [ред. від 16.07.2019]. Законодавство України. Верхов. Рада України. Київ, 2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

47. Спірідонова О. Краєзнавство в дошкільному навчальному заклад. Х. : Ранок. 2018. 215 с.

48. Фасолько Т. Виховання відповідальної поведінки у дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. канд. пед.наук : 13.00.08. Київ, 2000. 18 с.

49. Філософський енциклопедичний словник / [редкол. В. І. Шинкарук]. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

50. Швайка Л., Логвіненко І., Тарасова О., Христич О. Патріотичне виховання в ДНЗ. *Основа*. 2017. 464 с.

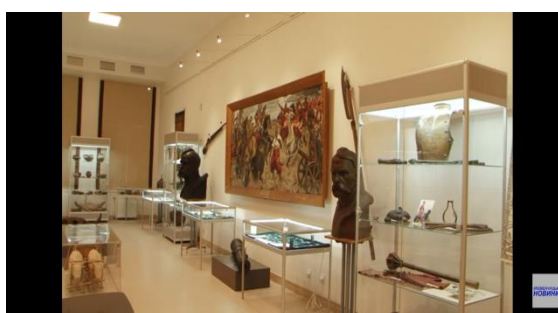
51. Шевченко Н. Розвиток патріотичних почуттів у дошкільників через краєзнавчу діяльність. К. : Педагогічна думка. 2012. 186 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Віртуальна екскурсія Кременчуцьким краєзнавчим музеєм
<https://youtu.be/I9LAOmV6ei8?si=alrF86TgamqNqz14>

Мета: Ознайомити дітей з краєзнавчим музеєм, пам'ятками, історичною спадщиною рідного краю, визначними місцями рідного міста Кременчук, прививати любов та почуття захоплення до нашого міста.

**Конспект заняття художньо – естетичного напрямку
практичної спрямованості для дітей старшої групи
«Опішнянська іграшка»**

Мета:

- уточнити уявлення дітей про специфіку опішнянської іграшки: матеріал виготовлення, спосіб виготовлення, оформлення;
- ознайомити дітей з різноманітністю іграшок і специфікою декору – характерними елементами та кольоровими гамами;
- створити умови для творчості дітей за мотивами опішнянської іграшки;
- формувати узагальнені способи створення образів (ліплення фігурок тварин на основі циліндра)

Матеріал: пластилін або глина, стеки, дощечки, серветки, іграшки, ілюстрації, схеми послідовності та прийомів ліплення.

Хід:

Вправа емоційного настрою дітей:

Рада всіх я вас вітати і заняття розпочати,
Будемо працювати гарно, швидко, весело і вправно.
Настрій? Супер! Погода? Клас!
До роботи, все гаразд!

Розповідь вихователя про традиції козаків Запорозької Січі:

У Запорозької Січі справжнім козаком вважався той, хто був сильним, хоробрим воїном і хоробрим воїном. В Україні в дані часи кінь був першим помічником не лише в боях з ворогом, алей в мирний час. Кінь орав поле, возив віз. Той, хто мав коня був заможним хазяїном. А дітлахи, особливо хлопчики, з дитинства привчалися до вміння управляти конем. Зараз сучасні діти люблять гратися з іграшковими автомобілями, а в давні часи бавилися іграшковими кониками. І щоб порадувати своїх малят, батьки дарували дітям ось таких чудових коників.

Розгляд ілюстрацій:

Бліц – опитування «Опішнянська іграшка»

що це за іграшка? (народна)

до якого виду мистецтва відноситься? (декоративна іграшка)

що позначає слово «декор»? (прикрашати)

до якого виду розпису відносяться?

які ще знаєте розписи?

з якого матеріалу виготовляються?

як підготовлюють глину?

де обпікають готовий виріб?

які інструменти використовують майстри? Ви у садочку?

з яких матеріалів ще можна виготовити іграшку?

які кольори бачити?

які візерунки, назва?
яким способом можна зліпити коника?
як пропонуєте виліпити ви?
які ще іграшки можна зробити з глини?
що ще можна виготовити з глини?

Фізхвилинка:

Працювали ми старанно, відповідали гарно, (крокують)
Стомилися ручки і оченята, відпочинемо малята! (показують частини тіла)
Сонце спить, небо спить (очі закривають долонями);
Навіть вітер не шумить. (пальчиком притуляють до рота)
Рано-вранці сонце встало (відкривають очі й піднімають голови)
І проміння всім послало (піднімаються на носки, руки підносять угору)

Пропозиція дітям спробувати себе у ролі майстра – гончара
Частковий показ послідовності виконання, прийомів ліплення

Пальчикова гра

Гончарами щоб нам стати, треба пальці розім'яти,
Спочатку глину треба м'яти, потім стовпчик нам скачати,
Потім витягнемо його, вийде коник «Іго – го» .

Виставка робіт, самооцінювання

Конспект заняття з образотворчої діяльності (ліплення)

Тема. Декоративний осінній килим

Мета: формувати в дітей здатність до усвідомленого сприймання живої природи, до милування її барвами для передавання у художньо-продуктивних виробках; продовжувати ознайомлювати з видами народного декоративно-прикладного мистецтва України, — килимарством, а саме килимарством на Полтавщині, з професією ткалі; навчати виготовляти килимок, використовуючи різні техніки — наносити пластилін на поверхню картону (розмазування), розміщувати тоненькі джгутики, завитки з пластиліну на площині; вправляти у складанні різноманітних візерунків, створюючи рельєфну композицію; закріплювати знання про геометричні фігури, про симетрію; розвивати пізнавальні та творчі здібності, дрібну моторику, мислення, мовлення, творчу уяву, окомір, орієнтування на площині; спонукати до об'єктивного оцінювання роботи (як власної, так і робіт інших); виховувати самостійність, старанність і акуратність під час роботи з пластиліном.

Попередня робота: розглядання зразків килимів і килимків в альбомах образотворчого мистецтва;

Матеріал: шматочки тканини — платочки; картонні форми — килимки; пластилін; стеки; дощечки; серветки.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент

Вихователь пропонує дітям утворити коло.

□ Психогімнастика «Посмішка по колу»

Діти утворюють коло, передають одне одному усмішку.

У коло всі разом ви вставайте і посмішку передавайте.

На сусіда погляньте і йому ви усміхніться.

Вихователь пропонує дітям сісти на килимок і погладити його долоньками.

— Що таке, на вашу думку, килим, і навіщо потрібні килими?

— Мистецтво створення килимів називають килимарством. Воно здавна відоме у багатьох країнах світу, і в нашій країні також. Зазвичай килими виготовляють із вовни. Якщо у країні розводять овець — з овечої вовни, якщо верблюдів — з верблюжої. А якщо тварин з густою теплою вовною у цій місцевості немає, люди виготовляють килими з шовку, з волокон і стебел рослин тощо.

Килими прикрашають різноманітними візерунками, за якими можна дізнатися, у якій країні їх виготовлено. Існують маленькі килимки, де ледве помістяться дві ноги, а є величезні килими, якими можна застелити парадну залу замку або палацу. Килимарство — один із видів народного декоративно-прикладного мистецтва України. Розрізняють два основних види килимів ручної роботи: повстяні й тканні. Тканні виготовляються з пряденої вовни, бавовни, а повстяні — з непряденої. Орнамент килимів має переважно

рослинні та геометричні елементи. Геометричний орнамент становлять прямокутники, трикутники, ромби, квадрати, круги, гачкоподібні й зигзагоподібні форми. Кожна форма геометричного візерунка має свій основний колір. Для українського безворсового килима характерний рослинний, точніше — квітковий орнамент.

Квіти та квіткові форми створюють фантастичні композиції рослинної тематики, що надає виробам особливої краси і чарівності.

Колорит українських килимів м'який і водночас насичений. Улюбленими тонами є білий, густо-синій, пісковий, блакитний, оливково-зелений.

Народне

килимарство наближене до ткацтва. Іноді їх навіть важко розрізнити. Народні майстри виготовляли килими переважно у ручний спосіб на кроснах або звичай-

них верстатах, заздалегідь підготувавши кольоровий ескіз майбутнього виробу.

II. Мотивація

— Послухайте цікаву історію, що я сьогодні вранці почула у шелесті листя дерев у сквері, коли вранці йшла на роботу.

Замовила Царівна Осінь у ткаль-чарівниць барвистий килим. Та ще такий, щоб від одного погляду на нього зникав смуток-жаль і радісно билосся серце у мріях про найпрекрасніше. Тривалий час працювали ткалі-майстрині, адже Царівна Осінь чекала від них чогось надзвичайного.

— Як ви гадаєте, які рослинні орнаменти використовували ткалі, створюючи килим? А які осінні кольори вони брали? Поки Царівна Осінь не обрала для себе той єдиний і неповторний килим, ми також можемо створити диво-

килим. А раптом саме ваш килим обере для себе Царівна Осінь?

III. Продуктивна діяльність

— Візьміть шматочки тканини — це ваші килимки для гри. Пограймо.

Дидактична гра «Склади килимок»

Вихователь пропонує дітям уважно слухати вказівки та складати килимок у певному порядку.

— Складіть килимок навпіл. Яку геометричну фігуру він вам нагадує?

(Прямокутник) Складіть килимок учетверо. Яка фігура утворилася? (Квадрат) Згорніть килимок трубочкою. Складіть килимок трикутником, тепер маленьким трикутником. Згорніть килим парашутом. Згорніть килимок, як

мушлю для равлика. Зробіть його маленьким.

Пальчикова вправа «Ткалі»

Діти повторюють рухи за вихователем, імітуючи рухи ткалі.

Ось робота вам, малята:

Килим чарівний зіткати.

Палець наш вказівний

До роботи беручий.

І великий не дримає —

Нитку він також тримає.
 Розмотайте хутко пряжу,
 Кожен вузлик хай зав'яже,
 У станок заправте нитку,
 Вишийте по центру квітку —
 Гарний вийде килимок!
 Почнемо ж тепер урок!

□ Етапи виготовлення килимка

Спочатку підготуйте основу килима — стекою відділіть шматочки пластиліну та наліпіть його на картонній пластині прийомом розмазування. Колір пластиліну для своїх килимів оберіть за бажанням. Від зеленого (жовтого, оранжевого) пластиліну відділіть невеличкі чотири шматочки для листочків, або вусиків, або завитків. З червоного кольору пластиліну можна зробити пелюстки чарівної квітки з тонких джгутиків для центру килима. Доповнити прикрашання килима можна різними деталями, дотримуючи симетрії. Діти працюють самостійно під спокійний музичний супровід. Вихователь використовує диференційований (ураховує зону найближчого розвитку дитини — спонукає до творчості, надає додаткові матеріали) та індивідуальний підхід (ураховує індивідуальні особливості та можливості дитини, додатково на своєму зразку демонструє прийоми роботи) до дітей за потреби, стежить за поставою під час роботи.

IV. Підсумок

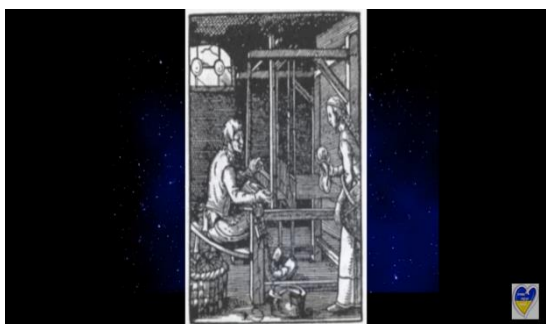
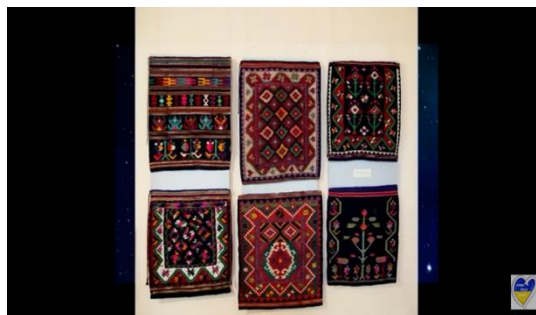
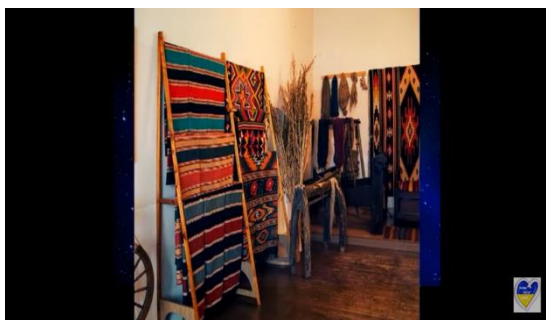
Вихователь формує виставку дитячих робіт. Стимулює до обговорення та об'єктивного оцінювання як власної роботи, так і робіт інших.

— Як ви гадаєте, чий килимок сподобається Царівні Осені? Що в сьогоднішньому занятті сподобалося найбільше?

Відео «Килимарство в Україні. Історія виникнення. Орнаменти в регіонах «

https://youtu.be/BrIZTMoW9Yo?si=7_o7BhYoAVA5sUmV

Мета: Ознайомити дітей з народним ремеслом - килимарством, його особливостями, історією виникнення, орнаментами, притаманними українським регіонам.

Онлайн - легенда про назву міста Кременчук

<https://youtu.be/iuZegY7atcA?si=SaePalTEWSZP-NN8>

Мета: Формувати небайдуже ставлення дошкільників до рідного міста, його історії, дати знання про виникнення назви міста.

**ТЕМАТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ- РОЗВАГА ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОЇ ГРУПИ
НА ТЕМУ: «СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК»**

Ведуча.   Покосили пшениці й жита,
Ми не чули, як минуло літо,
Вже надходить осінь золота,
Молоде зелене сходить жито.
Зажурились квіти не спроста,
Вранці роси випадають білі,

Ведуча.
Вже надходить осінь золота –
Жовкне листя у саду на гіллі.
Осінь, осінь,
В гості тебе просим
З щедрими хлібами, високими снопами,
З листопадом і дощем, з перелітним журавлем.

Пісня «Свято починається»

Ведуча.
А які дарує осінь щедрі урожаї.
Фрукти, овочі, насіння, хто ж цього не знає.
Навесні город саджали, восени врожай збирали,
Подивіться – но малята
Урожай такий багатий!
Тепер, коли вже зібрано врожай,
Іще заможнішим став рідний край.
Ми закликаємо усіх вас побувати
На ярмарку веселому у нас!

Ведуча.   Увага! Увага!
Спішіть поспішайте!
Господарі й гості, глядіть не минайте!
На ярмарок прошу гуртом, поодинці,
На вас тут чекають чудові гостинці.
На ярмарку нашим веселім, багатім
Є чим дивувати і є що придбати,
Тут щедрі дарунки із саду й городу
Тут пісня і жарти усім в нагороду.
Мерщій на ярмарок всі поспішайте
Купуйте милуйтеся, танцюйте і грайте.

1-ша господарка.   Наші гості довгождані,
Щиро просимо ми вас!
Ярмарок удався славним,

Все чудово, все гаразд!

2-га господарка. Фрукти, овочі нівроку,
Ми зібрали залюбки.
Всі вони милують око,
Урожаю завдяки.

3-тя господарка. Осінь зараз розчудесна –
Он які смачні плоди.
У дарунок нам принесла,
Подивіться - но сюди!

4-та господарка. Довелося потрудитись,
Щоб змогли ви пригоститись.
Зараз – час відпочивати,
Можна й пісню заспівати.

Пісня «Дощова осінь»

Продавець капусти: Купуйте капусту, вона вітамінна,
І солена в бочці, в салатах відмінна.
У борщику, в супі, в смачних голубцях,
І смажена в маслі, і терта — в млинцях.

Продавець моркви: Ця морква під сонечком щедрим зростала,
Земелька водою її напувала,
Тому-то й вродила така соковита.
Морквяного соку вам треба попоти!

Продавець помідорів: Беріть помідори, вони — пречудові,
До вашого столу хоч зараз готові!

Продавець огірків: Огірки вродили рясно,
Урожай зібрали вчасно,
Товстенькі й колючі, немов їжачки,
Аж просяться в бочку, візьми й засоли.

Продавець картоплі: Купуйте, купуйте усі бараболю,
Варіте і смажте із сіллю й без солі,
Сто страв господиня з картоплі зготує,
Картопля як хліб — вона всіх нагодує.

Танок дівчаток з віночками

3-й продавець. Гей дівчатка й хлопчаки!

Всі купуй! те буряки!
 Буряки вродились в нас —
 На салат, на борщ, на квас.

4-й продавець. Ось великі кавуни,
 Мов справжнісінькі пани,
 І смугасті, і чудові!
 А ось дині є медові!

5-й продавець. Хто забув придбати гарбуз?
 Він розлігся наче туз.
 Продавцям скажу я нашим:
 Буде з нього славна каша!

Продавець часнику: Хто гострого хоче — часник хай придбає,
 Він всякі мікроби вогнем випікає!

Продавець цибулі: Погляньте, цибуля яка уродила —
 Велика, ріпчаста, ну — справжнєє диво.
 Ну — справжнєє диво.
 Цибулю на зиму собі запасайте,
 Тушкуйте, варіть і сирію вживайте.

Продавець груш: Скуштуйте цю грушу — солодку, духмяну.
 У роті, немовби медок, вона тане.

Продавець яблук: Лоточка із яблуками не обминайте,
 Які до смаку вам, такі вибирайте.
 Сортів тут багато, усі вони — різні,
 Ось яблука ранні, ось — яблука пізні.

Пісня «Урожай»

Продавець лікарських рослин: Беріть калину — червоні корали.
 Ці кетяги небо і сонце ввібрали.
 Напоїть матуся калиновим чаєм —
 Недугу ураз як рукою знімає.

Продавець посуду: Підходьте, сюди, дорогі господині,
 Та й виберіть посуд всій вашій родині.
 Тут ложки, миски і всілякі горнята,
 Мішалки, тертки і качалка пузата.

Продавець гончарних виробів: Макітру купіть, щоби маку натерти,
 Гладущик, щоб пити смачне молоко.
 Горщечки, щоб квіти хатні посадити,

Великий горщик, щоб куті наварити.

Танок «Топ Топ по паркету»

Продавець вишивок: Дивуйтесь, купуйте, але не баріться.

Краса-то яка — підійдіть, подивіться!

Яка-то робота, які-то узори!

В цих вишивках — пісня й лани неозорі,

Птахів щебетання, весняні світання,

Квітковий розмай і калини зітхання.

Хлопчик. Оця вишиванка пасує дівчатам!

А ці сорочки до лица вам, хлоп'ята!

Для вас готували прекрасні майстрині

Ось ці пояси — і червоні, і сині.

Дівчинка. Гок, скок, веселенько,

Вправна донька я у неньки,

Я матусю поважаю,

Роботящою зростаю.

Рушники я вишиваю,

Беріть рушники дівчата,

Будем разом танцювати.

Танок дівчат з рушниками (А.Гросу)

Кумушки (міняють вареники, пиріжки на чобітки)

Пісня дівчаток «Ой там на веселім на базарі»

Ой, там, на веселім на базарі,

Лежибоку молодого продавали.

Стали думать і гадать,

Що за нього можна дати,

Ой, радились ми, говорили

Та й на тому усі разом порішили:

Лежибоку не продати,

Бо не хочуть купувати, купувати.

Ой, там, на веселім на базарі,

Нечупарика малого продавали.

Стали думать і гадать,

Що за нього можна дати.

Ой, радились, говорили
 Та й на тому усі разом порішили:
 Нечупару не продать,
 Бо не хочуть купувать.   Двічі
Ведуча.   Поки думали й гадали
 То цигани їх покрали

Заходять цигани

Танок циган (діти з іншої групи)

Дитина.   Ох і ярмарок багатий!
 Я оглянув залюбки
 Моркву, ріпу і томати,
 Баклажани, кабачки.

Дитина.   Перці різні та капуста —
 І звичайна, і цвітна.
 В погребях не буде пусто.
 Що не овоч — дивина!

Дитина.   Фрукти також уродили:
 Груші, яблука та сливи,
 І, звичайно, виноград.
 Знайдеш тут усе підряд.

Дитина.   Осінь — справжня господиня,
 Вдався ярмарок осінній!
 Дякуємо їй красенько
 За даруночки смачненькі.

Ведуча.   Ось і скінчився гучний ярмарок.
 Все продано – розпродано,
 А що не продалось – подароване,
 Бо є всього доволі,
 Хай усі будуть ситі і здорові,
 Хай усі живуть у достатку і в радості.
 Тож спасибі осені за дари чудові.
 Будемо ми з хлібом ситі і здорові.

Пісня Як у нас на Україні

Конспект інтегрованого заняття «Подорожуємо Україною»

Мета: закріплювати та поглиблювати знання дітей про Україну, про те, що від дня народження дитина є громадянином своєї країни, формувати уявлення про національність, рід, сім'ю, продовжувати знайомити дітей з природними багатствами нашої країни, рідного краю, рослинним та тваринним світом, пробуджувати пізнавальний інтерес до карти України, знаходити, як на ній позначені річки, великі міста, моря та гори, знати назву столиці України та найважливіші міста, свою область та рідне місто Кременчук, розширювати поняття про державні та національні символи України, герб Полтави, Кременчука, їх значення, висловлювати за допомогою художнього слова свої почуття любові до рідного краю та землі, почуття гордості за неї, формувати вміння передавати у своїх роботах з аплікації своє ставлення до рідного краю, виховувати почуття гордості, любові до своєї Батьківщини.

Матеріал: карта України, предметні картинки рослин, тварин, птахів, риб, корисних копалин, зображення державних символів (прапор, герб, гімн), картки з написами назв міст, матеріал для аплікації: шаблони: прапор, герб, букви слова Україна, різнокольорові форми (зірочки, сердечка), клей, пензлики.

Хід заняття

- Діти, послухайте вірш, який я вам розповім:

Є багато країн на землі
В них озера, річки і долини...
Є країни великі й малі,
Та найкраща з усіх – Україна.

- Ви вже, мабуть, здогадалися, що ми сьогодні будемо говорити про нашу рідну країну, Батьківщину. То як вона називається?

- Так, Батьківщина – це наша рідна Україна, земля де ми народилися і живемо, де живуть українці-давній і великий народ, де живуть наші батьки, де жили наші предки.

- Послухайте вірш М. Хоросницької «Моя Україна» і дайте відповідь на запитання: «З чого починається Україна для кожної дитини?»

Моя Україна - широкі простори:

Поля і гаї, долини і гори...

Молитва і пісня і слово натхненне.

З чого почалась Україна для мене?

Із пісні дитино, що в небі злітає,

Із рідної мови, що звуками грає

З тієї молитви, що мати навчає,

Твоя Україна себе починає.

- А з чого почалась Україна для кожного з вас, діти?

- Звичайно, із маминого слова, з колискової пісні.

- Які колискові пісні ви знаєте?

(Діти виконують пісні, які їм співала матуся.)

- Діти, сьогодні ми будемо умовно подорожувати по Україні.

- Як ви думаєте, що нам потрібно для подорожі? (рюкзак, їжа, речі)

А ще що? (карта)

- Ось і карта України. (вихователь розміщує карту на дошці)

- Уявіть, що ми з вами опинились на літаку і летимо над Україною.

Яка вона велика!

І скільки в неї річок! На карті вони схожі на блакитні стрічечки.

Найбільші з них – Дніпро, Південний Буг, Десна.

Відшукаймо Дніпро на карті. (вих. показує)

- Ой, скільки води! Та це ж ми летимо над морем!

- Діти, які моря ви знаєте, що омивають Україну?

- Так, Україну омивають два моря – Чорне і Азовське.

Зараз ми летимо над Чорним морем. Узбережжя Чорного моря - це великий курорт. Сюди приїжджають відпочивають люди, вони плавають у морі, засмагають і набираються сил.

- Подивіться, ми пролітаємо над горами.

- На півдні України розташовані Кримські гори, а на заході Карпати.

- А тепер, діти, давайте поділимося на 3 туристичні групи.

Зараз ви отримаєте завдання, які треба виконувати усіма членами групи.

1-й туристичній групі – викласти картинки рослин, які ростуть на території України і назвати їх.

2-й туристичній групі – викласти картинки тварин, птахів, риб, які живуть на Україні і назвати їх.

3-й туристичній групі – викласти картинки корисних копалин, які добувають на території України і назвати їх. (кам'яне вугілля, залізна руда, сіль, крейда, граніт)

- У кожної країни є головне місто - столиця.

Назвіть столицю України.

- А які ще міста ви знаєте? (Діти називають міста, читають їх на карті і на «білетиках», прикріплюють на карту.

1 група: Київ, Одеса, Львів, Ужгород, ;

2 група: Суми, Харків, Полтава, Черкаси ;

3 група: Донецьк, Луганськ, Чернігів, Житомир.

- А як називається наше рідне місто?

- За що ми любимо наше місто Бровари?

- Так, бо ми тут живемо, тут живуть наші рідні люди, родичі.

- Країна наша Україна, а як називається народ, що живе в Україні?

- Кожен українець має свій рід, родину. Рід - це ряд поколінь від одного предка.

Назвіть членів своєї родини.

Діти: це бабусі, дідусі, мама, тато, тьоті, дяді, сестри, брати. Це сім'я.

- А зараз, пограємо в гру «Прекрасні звертання.» Як ви звертаєтесь до своїх рідних?

(Наприклад, до мами: мамо, матусенько, мамочко, ненько, мамусю, мамуню.

До тата: тато, таточко, татусю, татусеньку, татоньку, тату, татуню.

До бабусі: бабусю, бабуню, бабцю, бабусенько, бабуля, бабусечко.

До дідуся: діду, дідусю, дідуню, дідусеньку, дідулечко.)

- Ось ми і дізналися, які прекрасні слова ви говорите, звертаючись до своїх близьких і родичів.

- Україна, як держава має свої національні символи: герб, прапор, гімн.

Хто розповість, що це таке?

(Дитина виходить, бере герб в руки і читає вірш)

Наш герб - тризуб.

Це воля, слава й сила,

Наш герб - тризуб.

Недоля нас косила

Та ми зросли, ми є

Ми завжди будем,

Добро і пісню несемо ми людям.

(Виходить друга дитина з прапором України)

Синьо- жовтий прапор маєм

Сине- небо, жовте- жито,

Прапор свій оберігаєм

Він – святиня, знають діти.

(Виходить третя дитина з написаними словами гімну)

Гімн – це урочиста пісня.

Він звучить на найважливіших

зустрічах, а також тоді, коли

вручаються нагороди за працю, або

перемоги у спорті.

- Окрім національних символів, є ще народні. Ось як говорить про це прислів'я: «Без верби й калини нема України».

- А ще які ви знаєте народні символи?

Діти: Хліб і сіль, рушник, вінок зі стрічками, дерева(верба, тополя), калина.

- А зараз, діти, ми спробуємо оживити наш прапор, герб і літери, які складають назву нашої країни.

(Показ і пояснення. Діти прикрашають аплікацією герб, прапор і літери слова «Україна»)

- Вийдіть, будь ласка, станьте півколом, щоб усі побачили, що у нас вийшло.

(Діти стають півколом, тримаючи в руках символи і напис - Україна)

Дитина

У всіх людей одна святиня,

Куди не глянь, де не спитай
Нема без кореня рослини,
А нас, людей – без України!

- Ось ми і помандрували по нашій рідній Україні.

Ви всі знаєте про нашу країну дуже багато і я сподіваюсь, що ви виростете хорошими людьми, справжніми українцями, які люблять свою Батьківщину.

Конспект заняття з ознайомлення із соціумом «Традиції народних майстрів»

Мета: дати уявлення про старовинні способи виготовлення пред-метів домашнього вжитку (столярне та гончарне ремесло, сільська кузня, прядіння); розвивати цікавість до історії свого краю, пред-метів побуту, знарядь

праці, якими користувалися в Україні багато років тому; виховувати у дітей допитливе ставлення до старовинних речей, пошану до праці майстрів, які їх зробили.

Матеріали та обладнання: демонстраційні— ілюстрації, що зображують працю гончаря, столяра, коваля, прялі тощо, сувенірні вироби декоративно-ужиткового мистецтва; роздавальний— малюнки із гончарними, столярними, ковальськими виробами; іграшкові молоточки; аркуші паперу з контурним зображенням глечика; олівці, фломастери; аудіозапис та обладнання для його відтворення.

Ключові слова: старовинні ремесла, майстри, гончар, коваль, кузня, столяр, вироби, глина, метал, посуд, пряля, прядка, дерево.

Хід заняття

I. Організаційний момент

Дорослий показує дітям кілька сувенірних виробів народного ужиткового мистецтва і звертається до групи.

- Погляньте, малята, які чудові речі!
- Що це? (називають знайомі предмети, а про решту їм дає пояснення)
- Це — сучасні вироби, але зроблені вони за національними традиціями українських майстрів, і їх вигляд нагадує ті давні часи, коли подібні речі виготовлялися вправними руками народних умільців — наших із вами прапрадідів. Чи хотіли б ви потрапити в ми-нуле нашого краю і дізнатися, які майстри тоді жили в Україні, як вони працювали, які речі виробляли?

II. Викладання нового матеріалу

1. Віртуальна екскурсія «Умільці-майстри в часи давнини»

Вихователь розташовує перед дітьми ілюстрації, що зображують працю давніх українських ремісників.

Наш український народ віддавна славився своїми умільцями, майстрами, які добре володіли різними ремеслами. А ремесел на той час в Україні було чимало. Дуже давня і шанована професія — **гончар**. Гончарство — виготовлення посуду та інших речей із глини. Ремесло гончаря було копітким. Спочатку гончар восени копав глину, приносив додому й лишав її надворі, щоб вона вилежалася під дощами, сонцем та вітрами. А навесні глину очищували, просіювали, намочували водою, місили й ліпили з неї виріб. Робив це гончар на спеціальному пристрої — гончарному крузі. Готовий виріб майстер поливав водою, а потім обпалював у печі. Після запікання посуд ставав міцним і дзвінким. Так

гончарі виробляли посуд (гличики, макітри, миски, горщики), свічники, а із залишків — іграшки (свищики у формі півників, баранців, коників, козликів, посуд «копійки»)

- Розкажіть, чим займався майстер-гончар, як та з чого він робив свої вироби. (Малята виконують завдання.)
  - Іншим давнім ремеслом було **ковальство**. Коваль працював у кузні з металом і виготовляв металеві вироби: рогачі для печі, підкови для коней, замки, ключі тощо. Шматок металу коваль по-міщав у спеціальну піч, розжарював його до почервоніння, а потім клав на ковадло і бив по металу молотом, надаючи йому потрібної форми. Ремесло коваля вимагало від майстра не тільки вміння, але й неабиякої фізичної сили.
  - Де та як працював коваль?
  - Які речі та з чого робив цей майстер? (Відповіді, пояснення.)
- Інший давній ремісник — **столяр** — був майстром по дереву. Столяри виробляли дерев'яні меблі (лави, ліжка, мисники, скрині), віконні рами та двері. Зараз у нас теж є столярні цехи, де майстрам допомагають спеціальні верстати. А давнім умільцям-столярам доводилося все робити вручну і покладатися лише на власні вміння.
- Розкажіть, із яким матеріалом працювали столяри.
  - Чим вони займалися? (Малята дають відповіді.)
- Усі ви носите одяг із тканини. Зараз тканини виготовляють на ткацьких фабриках із ниток, прядива, яке також виробляється в спеціальних текстильних цехах. А в давні часи виготовленням ниток (із вовни та льону) займалися **майстрині-прялі**. Прялі використовували для цього спеціальне приладдя — прядку. Робота прялі йшла повільно і вимагала від майстрині старанності, уваги й терпіння.
- Чим займалися прялі, на чому вони працювали? (Відповіді.)
- Потім ткалі перетворювали прядиво на тканину на ткацьких верстатах, також вручну.
- Багато й інших професій існувало в давні часи: млинарі, які виробляли борошно, кравці, які шили одяг тощо.
- Сучасні покоління захоплюються майстерністю своїх пращурів та пишаються ними.

2. Слухання та обговорення віршів

Вихователь пропонує малюкам послухати вірші про давніх майстрів. А.Качан

Кузня

Грім гримить, перекликається,
Аж здригається земля.
А до гromу озивається
Чорна кузня коваля.
Тут куються блискавиці
Для небесних колісниць,
Тож коваль наш не боїться

Ні громів, ні блискавиць. Н.Репета

Гончар

А гончар, почавши день,
Крутить круг, співа пісень,
Ліпить з глини диво-горщик,
В ньому булькатиме борщик. М.Підгірянка

Гостинна хата

Тесляре, тесляре, збудуй мені хижку
В зеленім садочку, в квітучім затишку.
Ти справ мені, столяре, двері й віконця,
Поріг від дороги, а вікна до сонця.
Ковалю, ковалю, зготов мені ключик,
І сильні завіси, й замочок блискучий.
Я буду раденько замок відмикати,
Щоб ви не минали гостинної хати.

Запитання та завдання до обговорення віршів

- Розкажіть, про яких майстрів ви послухали вірші.
- Які картини уявилися вам під час читання вірша про коваля, гончаря?
- Які ремісники брали участь у будівництві хати? Які речі для дому вони виготовляли?
- Як ви гадаєте, коли — тепер чи в давнину — майстрам було працювати важче? Чому?

3. Відгадування загадок про давні професії

Діти слухають загадки, відгадують їх та показують відповідних ремісників на малюнках.

Обертає круг невпинно,
Оживляє майстер глину:
Зліпить горщик він і глечик,
Вазу й свищик для малечі —
Має хист до цього й дар.
Вмілець зветься цей ... **(гончар)**.

В кузні справа в нього є,
Він щодня у ній кує,
Зробить ключ, замок, підкову,
І рогач — міцний, чудовий,
Дужий він, міцний, мов сталь,
Знають всі, що це ... **(коваль)**.

Хто із деревом працює,
Рами й двері нам змайструє,
Табуретку зробить, лаву —
Швидко, якісно та вправно?

Ремісництво — його доля,
Звуть такого майстра ... (столяр).

4. Рухлива гра-забава «Ковалі»

Малятам пропонується уявити себе ковалями.

Діти беруть іграшкові молоточки і легенько, ритмічно стука-ють ними по підлозі, столі, собі по підшві тощо, приспівуючи сло-ва забавлянки.

Куй-куй, ковалі,
То великі, то малі.

А старого коваля
Посадили на коня,
Дали йому молоток,
Щоб підкував чобіток.

Гра проводиться на фоні звучання відповідної народної мелодії.

5. Гра-практикум «Де чия робота?»

Вихователь об'єднує групу у три команди: «Гончарі», «Ковалі» та «Столяри» і дає вихованцям картки із малюнками виробів відповідних ремісників. Завдання малят: уважно розглянути кожну картку і розкласти їх, розподіливши зображення за видами ремесел:

- «Гончарі» відбирають і складають біля себе гончарні вироби,
- «Ковалі» — зображення предметів вжитку, виконаних з металу,
- «Столяри» — вироби з дерева.

По завершенні завдання представники груп (за бажанням) пояснюють його, називаючи та показуючи речі, які вони вибрали.

6. Гра-імітація «Ми — умілі гончарі»

Діти уявляють різні трудові дії, пов'язані з працею гончаря, і зображують їх виконання ігровими імітаційними рухами, спираючись на розповідь дорослого.

Наприклад

Ось ми пішли шукати глину. Розкопали землю, знайшли її. Набрали глини, склали у мішок. Принесли додому. Хай наша глина вилежиться. Тепер підготуємо глину: виберемо з неї все зайве — палички, скіпочки, камінці. Візьмемо сито й просіємо глину. Поллемо її водою, вимісимо. Зліплюємо грудку і кладемо на гончарний круг. Сядемо, покрутимо його ніжками — хай обертається. А ми будемо ліпити горщик. Вправно працюють наші руки. Ось горщик і гото-вий. Поставимо його в піч. Гра може проводитися в супроводі тихого звучання спокійної ліричної музики.

7. Образотворча вправа «Глечик розписний»

Малята уважно розглядають сувенірний глечик або зображення цього виробу, уточнюють спосіб його оздоблення (розпис), вигляд, наявність та характер орнаментів, візерунків на ньому тощо.

Далі педагог дає дітям аркуші з контурним зображенням подібного глечика і пропонує оздобити його. Діти виконують вправу, на-носячи візерунки за допомогою фломастерів

III. Підсумки заняття

- Наша мандрівка добігає кінця!

*Підвелись малята, встали,
У долоньки поплескали,
Навкруг себе обернулись —
І в сучасність повернулись!*

(Діти виконують відповідні рухи.)

- Розкажіть, з якими майстрами, ремеслами ви познайомилися.
- Що ви можете сказати про вироби давніх майстрів нашого краю?
- Про їхню працю?

Додаток К**Майсер-клас для вихователів****«Екологічна казка у роботі з дошкільниками, як елемент національно-патріотичного виховання»****Частина 1: Вступ****1.1. Вітання та знайомство з учасниками.****1.2. Пояснення мети та значення майстер-класу.**

Мета:Познайомити учасників із значенням екології та національно-патріотичного виховання в дошкільному віці. Навчити як використовувати казки для формування екологічної свідомості та патріотизму. Поділитися практичними порадами щодо проведення подібних занять з дітьми.

Частина 2: Вивчення теоретичних аспектів**2.1. Ознайомлення з поняттями екології та екологічної свідомості.**

Поняття екології у дошкільників може бути представлено як вивчення та збереження навколишнього середовища, природи та всіх живих і неживих речей навколо нас. Екологічна свідомість у дітей цього віку формується через спостереження за природою, вивчення рослин і тварин, розуміння потреби берегти природу та використовувати ресурси обережно.

Для розвитку екологічної свідомості важливо використовувати ігри, практичні дослідження та розповіді про важливість збереження природи. Важливо також вчити дітей правилам використання ресурсів, сортування сміття та розумінню впливу людини на довкілля.

2.2. Важливість національно-патріотичного виховання в дошкільному віці.

Формування ідентичності: Воно допомагає дітям зрозуміти свою приналежність до певної країни, її культури та історії, що сприяє формуванню їхньої національної ідентичності.

Розвиток поваги до власної культури: Виховання патріотизму сприяє розумінню та повазі до традицій, мови, обрядів та цінностей власної нації. Сприяння громадянській відповідальності: Виховання патріотизму може заохочувати дітей дбати про благо своєї країни, брати участь у громадянських справах і бути відповідальними громадянами. Підтримка миру та розуміння інших культур: Патріотичне виховання не обов'язково має бути націоналістичним. Воно може сприяти сприйняттю різноманітності культур та підтримці миру та співробітництва між націями. Попередження радикалізації: Виховання патріотизму може допомагати запобігати

радикалізації та екстремізму, оскільки воно сприяє позитивному ставленню до власної країни та суспільства.

Частина 3: Практична частина - створення екологічної казки

3.1. Обговорення важливих екологічних питань, які можуть бути включені до казки.

Екологічна казка - це жанр літератури, який спрямований на розкриття екологічних проблем та виховання екологічної свідомості через оповідання, які включають екологічні аспекти. У таких казках часто головні герої - це тварини або природні об'єкти, які взаємодіють у своєму оточенні та стикаються з екологічними проблемами.

Питання, які можуть бути розглянуті в екологічних казках, включають:

Збереження природи: Як зберегти ліси, водні ресурси, інші природні місця?

Забруднення навколишнього середовища: Як боротися з викидами, відходами та іншими забрудненнями?

Видозміни: Як допомогти врятувати вимираючі види тварин і рослин?

Відновлення природи: Як відновити пошкоджене середовище та відновити рівновагу?

Співіснування з природою: Як люди можуть жити в гармонії з природою та іншими живими істотами?

Екологічні казки можуть бути корисним інструментом для дітей та дорослих, щоб вивчити важливі питання про навколишнє середовище та екологію, розуміти їх вплив на наше життя та вчити, як діяти відповідально по відношенню до природи.

3.2. Розробка сюжету та героїв казки разом з учасниками.

Частина 4: Робота над казкою

4.1. Поділ на групи для створення казки.

4.2. Розробка тексту та ілюстрацій казки.

Назва казки: "Пригоди Еко-Лісу"

Сюжет:

У лісі, де живуть різноманітні тварини, сталося забруднення річки через недбале поводження людей. Тварини в лісі занепокоєні та вирішили виправити ситуацію.

Автор: Жили-були в гущавині Еко-Лісу різноманітні тварини. Були тут зайчик Хоп-Хоп, ведмедик Медвідько, білочка Нушка та метелик Петро.

Вони завжди допомагали один одному та захищали ліс від небезпеки. Але одного дня сталася біда. Річка, з якої вони пили воду, була забруднена. Воду було неможливо пити, і всі тварини були сумні.

Тоді вони вирішили виправити ситуацію. Хоп-Хоп вирішив зробити сортувальний пункт для сміття, Медвідько розповідав усім, як зберігати ліс чистим, Нушка розвішала плакати про екологію, а Петро навчив тварин красу природи та важливість її збереження.

Зусиллями всіх героїв ліс став чистим і знову річка стала чистою та питною. Вони разом зробили Еко-Ліс ще кращим і щасливіше жили у ньому.

Герої:

Зайчик Хоп-Хоп - завжди веселий та активний.

Ведмедик Медвідько - мудрий та сильний лідер.

Білочка Нушка - дбайлива та завжди готова допомогти.

Метелик Петро - вчитель та мудрий друзі для всіх тварин.

Ця казка навчає дітей важливості дбайливого ставлення до природи та навколишнього середовища.

4.3. Обговорення можливих варіантів завершення казки, які відображають національно-патріотичний дух.

Частина 5: Презентація казок

5.1. Кожна група представляє свою екологічну казку перед іншими учасниками.

5.2. Обговорення казок та їх внеску в національно-патріотичне виховання.

Частина 6: Заключення та обговорення висновків

6.1. Підсумки майстер-класу та обговорення важливості включення екологічних аспектів до виховання дітей.

Висновки до майстер-класу з екологічної казки можуть бути наступними:

Екологічні проблеми - важливий предмет для дітей: Майстер-клас показав, що діти можуть дізнатися більше про екологічні проблеми через казки і це може бути цікавим і корисним для них. Важливість збереження природи: Екологічні казки нагадують нам, наскільки важливо берегти навколишнє середовище та природу. Казки як засіб виховання: Майстер-клас показав, що казки можуть бути потужним засобом виховання дітей щодо екологічної свідомості.

Творчість та навички письма: Діти можуть розвивати свої творчі навички через написання екологічних казок.

Залучення дітей до роботи з природою: Майстер-клас показав, як діти можуть бути залучені до роботи з природою та збереженням навколишнього середовища через казковий спосіб.

Інтерактивність та навчання через гру: Майстер-клас демонстрував, як навчання екології може бути цікавим і веселим процесом для дітей. Подальша робота з дітьми: Важливо продовжувати працювати з дітьми, розвиваючи їхню екологічну свідомість та зацікавленість у збереженні природи через казки.

7.1. Подяка учасникам за участь та закінчення майстер-класу.

Конспект заняття : «Моє рідне місто».

Мета: поглибити й активізувати знання дітей про рідне місто , рідний район; закріпити знання дітей про назви вулиць, парків , визначних місць рідного міста; виховувати в дітей любов до рідного міста району; формувати вміння слухати інших дітей під час обговорення; спонукати дітей виявляти інтерес до історії рідного міста, району; розвивати мислення, зв'язок мовлення, пам'ять, увагу, дрібну та загальну моторику рук; активізувати словник дітей за темою.

Обладнання: герби міст України, герб і прапор міста, у якому живуть діти; альбом; дві картини із зображенням вокзалу, які різняться сімома деталями; мапу району, зображення різних видів міського транспорту, картинки до гри «Силуети»; 3-4 світлини міста, району; 3-4 світлини відомого міста.

Хід заняття:

Вихователь: Діти до нас сьогодні завітала Оленка, але вона чомусь засмучена. Вона нічого не знає про наше місто. Допоможемо Оленці познайомимо її?

Діти, а за допомогою чого ми можемо познайомити Оленку з нашим містом.

Діти: За допомогою: екскурсії, карти та альбому.

Вихователь: Давайте з вами разом зробимо альбом про наше місто і Оленці подаруємо на згадку. Діти, скажіть, як називається країна, у якій ми з вами живемо

➤ А як називається наше рідне місто?

Завдання-знайти герб свого міста й розповісти, що він означає.

Вихователь: Ви все правильно зробили та розповіли.

На першу сторінку альбому наклеємо герб чудового нашого міста. А тепер складіть із частинок герб, мапу та назву нашого міста і розкажіть про нього.

Вихователь: Завдання виковано. Наклеймо зображення в альбом.

Тепер наступна сторінка.

Скажіть, діти, звідки починається знайомство з містом будь-якого мандрівника?

Подивіться, який гарний наш головний залізничний вокзал міста.

➤ Ви бували на ньому?

➤ Деся їхали чи когось зустрічали?

➤ З ким ви там були?

Розвивальна вправа «знайди сім відмінностей на картинках»

Дитина отримує дві схожі картинки вокзалу, які відрізняються сімома деталями.

Вихователь: Оформимо наступну сторінку нашого альбому про рідне місто.

Вона називається «Наш район».

- Що ви знаєте про наш район?
- Де ви любите гуляти з батьками?

Подивіться: ось мапа нашого району. Покажіть на ній наш заклад, ліс та вулиці які ви знаєте. Ви дуже добре про все розповіли. Наклеємо мапу нашого району в альбом.

- Діти, скажіть, а на якому транспорті можна подорожувати нашим містом?

Пропоную вам вирушити зі мною в подорож рідним містом.

Динамічна гра «Подорожуєте рідним містом».

Щоби місто мандрувати,

Треба транспорт добре знати.(крокують на місті)

У метро йдемо по сходах-

Поїзди під містом ходять.(Крокують присідаючи).

А коли в автобус сісти,

То у вікна видно місто.(Поворот тулуба праворуч-ліворуч).

І тролейбусу дорогу!

Наче в кізки, в нього роги.(Руки вгору долоньки зігнуті вперед, нахилили ліворуч – праворуч).

У трамвайчик ми сідаємо

І у вікна визираєм.(Руки на поясі, нахили вперед).

А додому як захочу-

У маршрутку я заскочу.(Стрибки на місці).

Вихователь: Переходимо до наступної сторінки альбому. У нашому місті багато визначних місць, пам'ятників. Які з них знаєте?

Пропоную вам пограти у гру «Силуети»-упізнати визначні міські споруди.

Розвивальна гра «Силуети»

Перед дитиною – зображення визначних будівель, пам'ятників міста та їх силуети. Завдання: зібрати до кожної картинки свій сілуєт .

Після закінчення гри вклеїти всі картинки в альбом.

Вихователь: А ось і наступне завдання: подивіться на мапу, на ній зображена наша область. Покажіть де наше місто.

- Які ще міста або села нашої області ви знаєте?

Вихователь: Наступна сторінка –«Видатні люди нашого міста й області».

Діти, місто, область, країна – це не вся Україна.

Україна – це її громадяни, які працюють, докладають багато зусиль, щоб наша країна була багатою та величною.

І наступне завдання: розповісти про видатних людей нашого міста.(Діти розповідають, розглядають світлини, разом вклеюють в альбом). Михаїл Кузьмич Янгель(конструктор ракетно- космічних комплексів, Оксана Сергіївна Баюр (українська фігуристка), Дмитро Іванович Яворницький (Український історик, археолог, етнограф, фольклорист, лексикограф, письменник, дослідник історії українського козацтва.

Вихователь: Ось і закінчилась незвичайна подорож рідним містом, районом. Подивіться: у нашому альбомі лишилися ще чисті сторінки. Ми будемо їх заповнювати під час наступних подорожей рідним містом. А коли ви подорослішаєте, закінчити школу, здобудете освіту, то ,може, ви станете відомими людьми нашого міста, області, а може, і всієї країни.

Висновки: Яка сторінка альбому сподобалась найбільше? Чому? А що ще ви хотіли б дізнатися про рідне місто.

Конспект заняття: « Народні ремесла України. Вишивка».

Завдання: Розширити знання дітей про вишивку, як одним з видів українського декоративно – прикладного мистецтва, навчати їх розуміти символічне значення візерунків та кольорів, уточнити знання дітей про різновиди вишивок як за технікою шиття, так і за їх народним значенням. Дати поняття про види вишивки на Полтвщині (білим по білому). Розвивати творче мислення дітей, увагу, мовлення та уяву, їх пізнавальну активність, розвивати дрібну моторику рук, художні здібності. Виховувати любов до народних ремесел, повагу та шанобливе ставлення до традицій українського народу, уважність, творчу активність. спонукати передавати візерунки, характерні для вишивки рідного краю та придумувати їх самостійно, дотримуючи основних правил декоративного розпису, користуватися всією палітрою барв.

Обладнання: предмети праці вишивальниці (наперсток, п'яльця, голки, нитки, канва, бісер), мультимедійна презентація «Вишивка « лупа, гуаш, пензлі, палітри, серветки, стакани з водою, папір, підставки для пензлів.

Хід заняття

.... Дидактична гра «Впізнай, що це?»

Діти, погляньте, що це за речі лежать на нашому столі? Оберіть кожен собі предмет та розкажіть про нього. (наперсток, голка, нитки, бісер, п'яльця)

Бесіда з дітьми :

- Як ви думаєте, кому належать ці предмети?
- Що вміє робити вишивальниця?
- Які речі може вишивати майстриня?

Розглядання вишитих речей : рушників, сорочок, серветок, наволочок.

Запитання:

- Чим подобаються вам вишиті речі? Чому?
- Що вишите на них?
- Чим можуть бути вишиті речі?
- - Навіщо їх вишивають?

Бесіда – розповідь « Вишивка» (з показом мультимедійної презентації).

Дидактична гра : «Розкажи про колір»

- знання про кольори: червоний, оранжевий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий .
- разом до столика, на якому розташована колекція ниток муліне різних кольорів та відтінків. Пропоную дітям вибрати улюблений колір та розповісти про його значення для людини у вишивці.
- оранжевий – веселий, означає сонце, багатство; зелений – спокійний, символ миру, спокою та надії; червоний – активний, символ життя, свободи; жовтий – теплий, символізує світло та радість; блакитний – холодний, колір неба, символ ніжності, вірності; синій – спокійний, символ довіри, безкінечності; фіолетовий – символізує дружбу та вірність.

Фізкультхвилинка.

Слухання легенди « Легенда про вишивку». Давно був час, коли люди на землі почали вмирати від хвороби, якої ніхто не знав. Втікали люди з сіл у ліси. Та й за ними йшла хвороба, не жаліла ні старих, ні малих. Люди були у розпачі.

- Що робити? Як врятуватися самим і врятувати дітей від хвороби?

Та ніхто не знав відповіді.

Аж ось невідомо звідки прийшла в село бабця старенька і сказала:

- Беріть білі святкові сорочки і маленькими хрестиками шийте на них зілля, що росте на нашій матінці – землі і дає нам здоров'я – мак, калину, мальви, ромашки, васильки і барвінок. Та шийте кругом – на рукавах, на грудях, на шиї, і носіть щодня, і будьте здорові. Бо передасть вам те зілля здоров'я і силу – від землі, красу і вдачу – від квітів.

Послухали люди стареньку...

З того часу відійшла хвороба за ліса і за моря і ніхто більше про неї не чув. А люди пам'ятають слова старенької і ходять у вишиванках. Носять цю красу і донині...

Вихователь : Вся українська вишивка позначена благословенними знаками Води, Сонця і Землі, які представлені на вишивках у вигляді не тільки квітів, птахів, звірів, а й ще геометричних фігур.

Дидактична гра « Прикрась вишиванку» (геометричні фігури).

Я хочу залучити вас до створення вишиваночки. Створити свою власну, найгарнішу, єдину вишиванку.(самостійна робота дітей. Викладання вишиванки геометричними фігурами).

Дидактична гра «Впізнай візерунок «

Вихователь: діти, давайте пригадаємо, які ж візерунки характерні для певного регіону? Почнемо з нашої вишивки, Полтавської. Які візерунки та техніки відомі на Полтавщині? Тепер згадаємо, які ж візерунки та техніки використовуються на Поліссі, Поділлі і т.д. (діти викладають картки характерних візерунків на карті України відповідно до регіонів)

Вихователь: Діти, сьогодні ми з вами ознайомилися зі скарбом українського народу – українським народним промислом – вишивкою.

Пригадайте, будь ласка:

- Що прикрашали вишиванням?
- Які мотиви використовували для оздоблення виробів?
- Що означають кольори вишивок?
- Що сподобалось найбільше на нашому занятті?

Конспект заняття “Народні символи України”

Мета: розширити та закріпити знання дітей про національні символи; продовжувати знайомити з історією України; формувати бажання якомога більше дізнатися про історичне минуле своєї Батьківщини; поглибити знання дітей про значення народних символів – оберегів; закріпити знання малих форм народної творчості; викликати цікавість до народних традицій; виховувати патріотичні почуття на основі знайомства дітей з національними символами, історією України, бажання берегти народні звичаї, традиції; розвивати діалогічне мовлення, мислення дітей, пам'ять, увагу, уяву; естетичні почуття; вправляти дітей у знаходження парних картинок; продовжувати вчити слухати віршований текст, складати речення з певним словом; активізувати в словнику дітей назви народних символів (верба, калина, віночок, вишиванка, рушник), ввести поняття оберег, назви кольорів.

Матеріал: зразки українського фольклору, вишитий рушник, вишиванка, картинки (слайди) із зображенням калини та верби, віночок, картинки до гри «Знайди пару», обладнання для виконання зображувальних завдань.

Хід заняття:

Вихователь:

-Я прочитаю вам вірш, а ви уважно слухайте і потім розповісте мені про що він.

Де Україна? (Ю. Шкрумеляк)

Україна в давній славі,
В козацьких пригодах,
На завітчаних левадах, В
рідних синіх водах.
Україна в тих долинах
І високих горах,
На степах буйних, широких У
гаях, у борах.
Україна в білих селах,
У густих садочках,
У хрещатому барвінку, У
синіх квіточках.
Україна в рідній мові
І в пісні прекрасній,
Україна в рідній школі, В
майбутності ясній.
Україна в чистих хатах,

І в сільській
церковці, У дитячому
серденьку, В розумній
головці.

Україна в ясних зорях,
В сонці, що над нами, І
в очах добрячих, ясних
Рідненької мами.

Вихователь:

- Про що цей вірш? Де поет бачить Україну? Чи згодні ви з ним?
(Відповіді дітей)

- З давніх-давен український народ зберігав свої традиції, створював обереги. Ви вже знаєте, що існують українські народні символи. Пригадаймо, що вони означають для нашого народу. Про один із цих символів я загадаю вам загадку.

Проликала дрібні сльози молода дівиця,
Полоскала довгі коси у чистій водиці. (Верба).

- Так, це верба. (Виставляє картинку з зображенням верби). Чому ж це дерево так шанують в Україні? Здавна існує традиція висаджувати вербу на городі та біля ставка, криниці. Вона оберігає джерельця та річки від замулювання. У народі кажуть: «Там, де живе верба, живе і вода». А ще з верби робили ясла для худоби, плели кошики. Гілкою верби вітають зі святом Вербної неділі. «Будь здоровий, як вода, а рости, як верба», - приказували, злегка вдаряючи людину вербовою гілочкою. Засушену гілку освяченої верби зберігали протягом року, у відварі таких гілочок купали дитину. Верба має цілющі властивості, вона рятує від болю. Верба й донині є символом України.

- Далі ми поговоримо ще про один символ. Про нього ви вже багато знаєте і самі зможете про неї розповісти. Та спочатку відгадайте загадку.

У вінку зеленолистім,
У червоному намисті
Видивляється у воду
На свою хорошу вроду. (Калина).

- Так, це калина. Розкажіть мені про неї. (Розповідають троє-четверо дітей). Справді, ви багато знаєте про цей український народний символ. А я ще хочу розповісти вам, що калина – символ вірності України та нескореності. Верба – символ рідного дому, близьких та рідних людей. Недарма у народі кажуть: «Без верби і калини нема України».

- Про вербу та калину існує багато приказок і прислів'їв. Чи знаєте ви якісь із них?

Приказки та прислів'я про вербу і калину

Де росте верба, там джерельна вода.

Де срібна вербиця – там здорова водиця.

Калина – одвічний символ України.

Дівчина красива, як у лузі калина.

Дівчинка у вінку – наче калина у цвіту.

Динамічна пауза «Ой, є в лісі калина»

Діти виконують рухи на вибір вихователя під однойменну українську пісеньку. **Вихователь:**

Це були рослини-обереги українського народу. А зараз ми перейдемо до оберегів, які виготовляють самі українці ще з сивої данини. Це, звичайно, вишиті рушники та сорочки. Подивіться, які вони гарні. У кожній місцевості нашої країни рушники та сорочки вишивають по-своєму: використовують нитки різних кольорів; десь вишивають рослинні елементи, а десь – геометричні візерунки. Але в будь-якій вишивці закладено побажання щасливої долі, доброго здоров'я, вишивані обереги покликані захищати людину від усяких негараздів. «Хай стелиться вам доля рушниками!» - казали, бажаючи людині щастя.

- Ви дізнались багато нового, а тепер пропоную вам розважитись і пограти у гру «Знайди пару».

Дидактична гра «Знайди пару»

Кожна дитина отримує по 5-6 карток із зображенням рушників із різними візерунками. При цьому серед картинок є 1-2 пари однакових рушників.

Завдання дітей - знайти ці пари. **Вихователь:**

- Скажіть, а про який ще український народний обєріг ми не згадали? (Діти висловлюють свої думки). Так, про український віночок. Послухайте вірш про нього.

Український віночок (В. Кленц)

Зробила я віночок

Із квітів та стрічок,

Піду в нім танцювати

Веселий гопачок.

...Хоч квіти паперові,

Та їхні кольори

Дарують гарний настрій

Всій нашій дітворі.

Я лагідно торкаю

Цю ніжність і красу.

Свою веселу вдачу До
кожного несучу.

Вихователь: (показує віночок). Кількість квіточок у вінку дівчини змінювалась від 4 до 12 в міру того, як дівчина росла. Кожна квітка у вінку має своє значення. А ще до віночка прив'язували кольорову стрічку. Вони мали бути трохи довшими від волосся, заплетеного в косу, щоб оберігати від недобрих поглядів. Кольори стрічок також символічні:

Жовта – символ сонця;

Зелена – краси та молодості;

Жовтогаряча – символ хліба;

Рожева – символ достатку;

Червона – символ краси.

- А зараз я пропоную вам скласти речення зі словом «віночок».

Дидактична гра «Склади речення»

Діти з допомогою вихователя складають речення зі словом віночок.

Вихователь:

- Сьогодні ви згадали те, що вам було відомо про народні символи, і дізналися багато нового. Я дуже хотіла намалювати до цього заняття українські обереги, але не встигла. Допоможете мені домалювати їх? (Відповіді дітей).

Вихователь показує дітям незавершені малюнки:

- Гілки верби без пухнастих «котиків». Завдання: з вати зробити пухнасті «котики» на гілках.
- Кущ калини з гронами без ягідок. Завдання: намалювати ягідки ватними паличками.
- Рушник із частковими елементами візерунка. Завдання: домалювати візерунок.
- Віночок без стрічок. Завдання: домалювати стрічки.

Кожна дитина самостійно обирає вид роботи, матеріали для її виконання. Після завершення роботи вихователь підбиває підсумки.

Заняття-проект «Художники, якими славиться Полтавщина»

Програмовий зміст:

Вчити уважно вдивлятися в картини, помічати окремі деталі, бачити красу кольору в різних колірних співвідношеннях; познайомити з творчістю видатних художників Полтавщини: К. Білокур, М. Башкирцевої, М. Ярошенка, Л. Позена, І.Дряпаченка ; поглиблювати знання дітей про жанри живопису (портрет, натюрморт, пейзаж, побутовий, декоративний жанр) на прикладі їхніх робіт. Розвивати інтерес до культурної спадщини нашого народу,патріотичні почуття та гордість за свою країну , рідний край, пошану до праці людей , що створюють твори мистецтва. Збагачувати внутрішній світ дитини позитивними емоціями. Формувати здатність милуватися чарівним світом народного декоративно – прикладного мистецтва. Формувати та поглиблювати у дітей знання про українські звичаї та традиції , споконвічне прагнення українців до краси. Учити аналізувати , робити висновки, узагальнювати. Розвивати уяву, спонукати дітей фантазувати та бачити незвичне у звичайному. Матеріали та методичне забезпечення: дидактичні ігри «Знайди автора», «Експерти», «Знайди за описом», «Екскурсовод», відеозапис про К.Білокур, аудіозапис «Мелодія квітів», портрети художників (на ширмі для гри «Знайти автора») , репродукції картин, Лялька Палітринка, указка, окуляри, фарби гуашеві в баночках, ширма з репродукціями і портретом К. Білокур, М. Башкирцевої, М. Ярошенка, Л. Позена, І.Дряпаченка, ширма «Картинна галерея», квітуча галявина, лист із завданнями, ноутбук.

Хід заняття

І Психогімнастика «Привітання»

Зустріч з Палітринкою.

Сьогодні з самого ранку Палітринка мені розповіла про свою проблему. З її палітри зникли фарби. І тепер вона не може малювати. Вона дуже просить нас допомогти їй і віднайти ті фарби. І щось мені підказує, що починати потрібно он з того листа, якого я знайшла між квітами на галявинці. Ми допоможемо Палітринці? Тоді якщо ви готові ми не будемо гаяти часу і розпочнемо. Ось я маю завдання, які потрібно виконати. *(згорток з завданнями)*

Для того, щоб фарби повернулися, потрібно виконати завдання.

Читаємо: «Завдання 1: Повторіть правила поведінки у картинній галереї і вирушайте туди, там на вас чекають наступні завдання»

Пригадаймо, що таке картинна галерея? (Так називається приміщення, де висить багато картин, і люди ходять туди помилуватися ними). Нещодавно

ми з вами відвідували виставкову залу, де бачили багато картин різних художників на тему «Кам'янецька весна». Ось сьогодні підемо до галереї, але для того, щоб пригадати деякі картини, художників, що їх написали і виконати завдання, щоб допомогти Палітринці

Отже, спочатку згадаємо правила поведінки, які потрібно пам'ятати і розуміти під час відвідин цих закладів.

I. Д/Г «Правильно-неправильно» (повторення правил поведінки в музеї)

Програмовий зміст: закріпити знання дітей про музей, картинну галерею як духовне надбання, скарбницю мистецтва; вчити дітей правил поведінки у музеї; сприяти розвитку уваги, кмітливості, спритності.

Правила гри: Палітринка озвучує дітям по черзі твердження стосовно того, що таке музей, що зберігається у ньому, як там поводитись, хто проводить екскурсію тощо. Можна запропонувати для гри такі твердження:

1. Будинок, у якому живуть люди називається музеєм (неправильне).
2. У музеї продають хліб (неправильне).
3. У музеї зберігаються картини (правильне).
4. Картини можна чіпати руками (неправильне).
5. Можна сміятись із картини, якщо вона не сподобалась (неправильне).
6. Щоб роздивитись деталі картини, потрібно підійти до неї ближче (правильне).
7. Якщо сподобалась картина, її можна забрати собі додому (неправильне).
8. Екскурсовод займається прибиранням приміщень музею (неправильне).
9. Розповідь екскурсовода потрібно слухати мовчки (правильне).
10. За червону стрічку заходити не можна (правильне).

Умова гри: якщо діти вважають твердження правильним, вони плескають у долоні, а якщо хибним – тупають ногами.

Молодці, правила поведінки в музеї знаєте добре, тоді, якщо ви не проти беремо з собою Палітринку і йдемо до галереї.

II. Подорож в картинну галерею

Ось ми і тут. Сьогодні виставка картин особлива – ці картини написали відомі українські художники. А ще вона особлива тим, що ці картини ви вже бачили на заняттях, вони вам уже відомі. Пригадайте, кого із відомих українських художників ви знаєте? А правильніше буде сказати не картини, а репродукції картин, а самі картини зберігаються в музеях, виставкових залах,

знаменитих картинних галереях, як наприклад Національний художній музей України; Київська картинна галерея, Ермітаж.

Читаємо далі:

Завдання 2. *«А зараз уявіть, що ви екскурсовод і вам потрібно розповісти людям про картину. Розкажіть про картину, яка найбільше сподобалася»*

(діти сідають на стільці, 2-3 дітей розповідають про картину, яка найбільше сподобалась і вразила)

В.: Гарні у нас екскурсоводи, ми їм дякуємо та аплодуємо. *(плескають)* А ми продовжуємо подорож музеєм і читаємо завдання наступні:

Завдання 3. *«Визначте жанри картин у картинній галереї з допомогою спеціальних позначок-прищіпок»* Д/Г **«Експерти»** (визначення жанру картини). *Діти підходять до столика з прищіпками беруть по одній і визначають жанр картин.*

А ми читаємо наступне завдання:

Завдання 4: *«Знайдіть авторів картин, поклавши картини у відповідний конвертик під портретом художника»*

Д/Г **«Знайди автора»** (діти обирають картку із репродукцією картини і кладуть у конверт під відповідним портретом. Для перевірки знань можна повісити 2 портрета не українських художників)

Завдання 5: *«Відгадайте, про яку картину йде мова у вірші»*

Д/Г **«Впізнай за описом»** (вих.-ль читає опис картини у віршованій формі, а діти мають здогадатися про яку картину йдеться)

К.Білокур «Берізки та квіти»

Півоній букети з росюю,

Печальні жоржини і рожі

Своєю тремкою красою

Були на художницю схожі.

Р/Г «Жанри образотворчого мистецтва»

Діти шикуються перед вихователем півколом. Ви-ль чітко читає словосполучення, а діти реагують на них. Якщо словосполучення правильне – діти стрибають уперед, якщо ні – назад.

Матеріал для гри:

Я малюю портрети: портрет мами, портрети тітки, *портрет яблука*, портрет дитини, *портрет лісу*, *портрет вази*, портрет баби Яги, *портрет річки*.

Я малюю природу: пейзаж із морем, пейзаж із лісом, *пейзаж із клоуном, пейзаж із овочами, пейзаж з лікарем*, пейзаж з будинками, пейзаж з деревами.

Я малюю натюрморти: натюрморт з самоваром, натюрморт з яблуками і грушами, натюрморт з ковбасою, *натюрморт з дідусем, натюрморт з сонечком, натюрморт з полем*, натюрморт з іграшками.

Завдання 6: *«Познайомитися з художницею К.Білокур, переглянути її сторінку в альбомі художників та відео про художницю, розглянути картини»*

III. Знайомство з художницею Катериною Білокур

Вправа-медитація «Подорож у природу»

Я пропоную вам сісти на килимок і, заплющивши очі перенестися в квітучий весняний садок, ...

- Вся природа ніжиться в ласкавих променях теплого, весняного сонця. Земля вкрилася шовковою ковдрою з квітучих трав, спокійно колишеться казкове море зелені та квітів, наповнюючи прозоре повітря неповторними пахощами.

Весна... Вона посміхається з-за березового гаю. І від тієї чарівної посмішки все навкруги розквітає: сади, луки, галявини.

Ось у мене в руках квіти. Але цей букет незвичайний, бо вдихнувши їх ніжний аромат, ми зможемо подорожувати в часі: опинитися на лісовій галявині, напоєній сонячним теплом, терпким ароматом трав, теплим диханням землі. /Звучить музика/.

Ось саме серед такої природи колись жила і творила красу на цій землі народна художниця із села Богданівки, що на Полтавщині /нині Київська область/ Катерина Василівна Білокур.

Чому її називають народною? Бо її твори всім зрозумілі і прекрасні, а ще тому, що змогла досягти таких вершин у мистецтві, ніде не навчаючись цьому ремеслу, часто в нетопленій хаті, хвора. І все ж творила. Справжній подив і захоплення викликають її картини, в них є душа, любов до того, що було предметом зображення.

Тепер давайте станемо на ніжки і заирнемо в хату-музей Катерини Білокур.

Ширма прибрана під хату-музей з репродукціями картин та портретом Катерини Білокур, на столі ноутбук з відео сюжетом.

Ось подивіться на роботу «Сніданок» Наймовірно красива і по – селянськи проста їжа зображена на картині прозорі грона винограду, червонощокі яблука, духмяні груші, різні овочі... і хліб. Мабуть це він ввібрав у себе найбільше праці людської і тепер смачною скоринкою красується на рушнику. Ніби щойно принесені до хати запашні квіти добре виділяються на фоні чорного кольору, а скільки кольорів і відтінків листя. Ось робота під назвою «**Пейзаж з вітряком**». Художниця змалювала його з натури. Це

природа її рідного села, яку вона дуже любила. Ось її картина **«Портрет племінниця»**. Дівчата поливають весняні квіти. Їхні обличчя сповнені радості і захоплення. Як бачимо, Катерина Василівна малювала і портрети і пейзажі, але найбільше вона любила малювати квіти. Ось картина **«Полюві квіти»**, а це **«Троянди і жоржини»**, а ось картина **«Привіт урожаю»**

Подивіться, як тонко художниця зобразила **„Квіти за тином «**. Можливо я помиляюся, але здається в цьому квітнику, як у казці, зійшлися усі пори року, щоб посперечатися, яка з них краща. Подивіться як зображена кожна травинка, кожен листочок чи стебельце відтворене з любов'ю, ніжними перехідними тонами і відтінками. Давайте сядемо зручно і детальніше розглянемо картину **«Квіти за тином»**. Вдихнувши аромат квітів, перетворимось на барвистих метеликів, що літатимуть над квітами, спостерігаючи їх красу. Які квіти ви впізнаєте? (Жоржини, троянди, лілії, мальви, тюльпани, в'юнець, айстри, іриси, флокси, піони, настурція). Таке враження, що художниця просто сфотографувала квітник, у якому і весняні і літні і осінні квіти. А тепер закриємо очі і уявимо, що ми на стежині біля того тину.

– Що ви відчуваєте? /Шепіт вітру, сонячні промені, які торкаються обличчя, терпкий запах трав, аромат квітів, гудіння бджіл, пісню коника у траві, щебет пташок і т.д./.

– А чи хотіли б ви зійти зі стежки і чому?

– Чи хотіли б ви нарвати букети? Коли ми вирвемо хоча б одну то порушимо гармонію, затишок, благодать цього куточка. Тому художниця не дуже любила малювати зірвані квіти, бо у склянці води вони були б напівживі, тож вона виходила в поле чи луг і малювала з натури.

Перегляд відео про К. Білокур

Ось з такою художницею ми сьогодні познайомилися.

Підсумок. От і закінчилася наша подорож по чарівному світові мистецтва. Протягом подорожі ми з вами знайомилися з українськими художниками. Хтось з них малював пейзажі, хтось натюрморти, хтось море, хтось чудернацьких тварин, хтось неперевершені квіти, а хтось людей українців, але всі вони жили і писали свої картини тут на нашій Україні. Кожен з них цей світ розумів і бачив по-різному, по-різному змальовував у своїх роботах, але ці люди , залишили після себе свої шедеври - картини, якими і прославили нашу країну на весь світ.

А насамкінець хочу вас запитати, чи любите ви казки? Тоді слухайте уважно.

КАЗКА ПРО ЩАСЛИВІ ФАРБИ

Олена Берестова

В одного художника жили кольорові фарби. Кожна фарба знаходилась у своєму будиночку-баночці.... Під час малювання фарбам було весело. А ось

коли художник відпочивав, залишаючи їх наодинці, фарби сумували.... Сумуючи вони мріяли....

Жовта фарба мріяла зафарбувати сонце, пісочок на березі річки та солодкий ананасовий сік.

Синя, в уяві малювала море, річку, озеро..., а потім починала малювати небо, розмальовуючи всі хмаринки.

Червона, гуляючи лісом, зафарбовувала ягоди та квіти, шукаючи їх у травичці, а зелена йшла поруч, розмальовуючи кожен травинку....

І ось трапилось диво: одного разу, коли художник відпочивав, пішовши по своїх справах, фарби осмілились залишити свої домівки й вирішили піти гуляти світом...

Вискочивши зі своїх баночок-домівок, вони почимчикували до відчиненого вікна, а звідти повистрибували на вулицю.

Скільки було радощів у кожної фарби від задоволення - нарешті здійснити свою мрію! Кольорові фарби одна за одною розфарбовували світ, утворюючи його кольоровим та яскравим.

Довго ще б гуляли фарби світом, та схаменулись від думки, що художник повернеться додому і, знайшовши їхні баночки-домівки спустошеними, засумує. Вирішили кольорові фарби повернутись до свого художника.

Вже смеркало... Художник повернувся додому втомленим та виснаженим. Він не помітив, що його фарби зникли з баночок, тому що коли сів за роботу, взявши пензля до рук, задрімав разом із пензликом.

Фарби нишком навшпиньках заскочили у віконце, в те саме, з якого вони вирушили гуляти світом. Тихо повертаючись у свої баночки-домівки, вони пошепки промовляли: «Які ж ми щасливі!»

А художник спав собі й не здогадувався, що сьогодні його кольорові фарби здійснили свої заповітні мрії!

Можливо фарби потім теж заснули від втоми та виснаження, але вони, в своїх баночках-домівках, заснули щасливими...

Ця казка про мрії фарб, які здійснилися, мрії робити світ кольоровим. І дійсно – уміння малювати – то справжнє щастя, дар від Бога. І ми з вами маємо свої мрії, у кожного різні, але памятаємо одне, здійснюючи їх, ми повинні прагнути зробити світ, нашу Україну кольоровою, тобто веселою, щасливою, як це робили художники, що малювали рідну природу, українську землю, і самих українців – простих людей з їхніми звичаями і побутом.

А ось і наші фарби, заховались у квітах. Повернемо їх Палітринці.

Лист із завданнями

Для того, щоб фарби повернулися, потрібно виконати завдання.

Завдання 1: *«Повторіть правила поведінки у картинній галереї і вирушайте туди, там на вас чекають наступні завдання»*

Завдання 2. *«А зараз уявіть, що ви екскурсовод і вам потрібно розповісти людям про картину. Розкажіть про картину, яка найбільше сподобалася»*

Завдання 3. *«Визначте жанри картин у картинній галереї з допомогою спеціальних позначок-прищіпок»*

Завдання 4: *«Знайдіть авторів картин, поклавши картини у відповідний конвертик під портретом художника»*

Завдання 5: *«Відгадайте, про яку картину йде мова у вірші»*

Завдання 6: *«Познайомитися з художницею К.Білокур, переглянути її сторінку в альбомі художників та відео про художницю, розглянути картини»*

Українська народна казка
«Колосочок»

Дійові особи:

Ведуча, Казкар, Півник, Круть, Верть,
Вовк, Лисичка

Ведуча:

Сядьте, діти, всі, будь ласка,
Розпочнеться зараз казка.
Вона, кажуть, дуже гарна
І цікава, і повчальна.
Хто тихесенько сидить,
Не пустує, не шумить.
Той найпершим зрозуміє,
Чого казка нас навчить.

Казкар:

Це було давним-давно.
Коли ще звірі говорили.
У купі з птахами жили
І між собою не сварились.
Біля ставочка стояв дім,
Новим красивим був маєток.
А хто ж там жив?

(Вибігає півник).

Там півник жив.

(Кланяється).

І двоє жвавих мишеняток.

(Вибігають мишенята).

Мишенята:

Як звати, півнику, тебе?

Півник:

Та кличуть просто — Голосисте Горлечко.
 Я піснею своєю всіх буджу,
 Як тільки над землею сходить сонечко.
 Кукуріку!

Казкар:

А мишеняток милих цих як звать?

Верть:

Мене звать Верть!

Круть:

А мене — Круть!

(Мишенята беруться під руки, танцюють і співають на мелодію пісні «Весёлые девчата, заветные подружки»).

Ми любимо гуляти,
 Крутитись та вертітись
 І вміємо чудово
 Різні пісенькі співать.
 Якщо ви утомились,
 Бо цілий день трудились,
 На веселі забави
 Запрошуєм до нас.

(Півник бере віник підмітає подвір'я, мишенята граються).

Ведуча:

Ось ми і познайомилися з мешканцями цього чудового будинку.
 Уважно послухаємо, що ж було далі.

Півник:

Ко-ко-ко. Що це лежить?

(Піднімає).

Це ж пшеничний колосок.
 Гей, Круть, гей, Верть!

Казкар:

Півник весело кричить.

Півник.

Чи ви бачили це диво?

(Мишенята розглядають колосок).

Мишенята (разом).

Треба його обмолотити!

Півник:

Хто ж то буде молотити?

Мишенята:

Не вмієм ми цього робити!

Півник:

Гаразд, гаразд, я це зроблю,
 Пшениці сам намолочу.

(Півник виходить, мишенята граються).

Казкар:

Півник взявся молотить,
Ллється з нього градом піт.
Мишенята ж, знай, гуляють,
Хоч немало мають літ.

Півник (повертаючись):

Мишенята, де ви, любі?
Поможіть мені хутчіш.
Наробився я на славу:
Намолотив цілий міх!

Круть:

Ох, і гарнеє ж зерно!

Верть:

Добірна пшениця.

Разом:

Видно, буде з нього нам добра паляниця.

Півник:

Зачекайте, подождіть,
друзі мої милі,
Треба ще змолоть зерно,
Кали ви при силі.

Круть:

Де та сила?

Верть:

Подивись, ми ж сьогодні хворі.

Круть:

У мене живіт болить. (Кривиться).

Верть:

Мені у боку коле. (Кривиться).

Півник:

До млина піду я сам,
Хоч тяжка дорога.
Нині при здоров'ї я,
За це хвалю Бога.

(Півник бере мішок на плечі, виходить. Мишенята починають гратися).

Круть (дивиться з-під руки):

Бачу, півник йде з млина,
Аж душа радіє.
Зараз нам пиріг спече,
Він у нас все вміє. (Гладить живіт).

(Півник ставить мішок. Підбігають мишенята).

Верть (замріяно):

Якби хто пиріг нам спік...

Півник:

Звісно, мишенята.

Тісто гарно заміть,
Бо вже я не чую ніг.

Круть:

Я не знаю, як місити!

Верть:

Я не хочу це робити!

(Розвернулися, пішли).

Півник (ім у слід).

Все завжди роблю я сам —
Такі із вас друзі.

(Мишенята роблять вигляд, що не чують, насупилися, сидять).

Півник (тяжко зітхаючи).

Піду сам воду носити,
Дрова рубати, піч топити.
А як це усе зроблю,
Аж тоді пиріг спечу.

(Виходить, мишенята граються).

Казкар:

Довго вони розважались.
Про півника ж не турбувались.
А як дух пішов смачний —
За стіл погналися мерщій.

Круть:

Ох, і зголоднів же я!

Верть:

Ох, і їсти хочеться!

Круть:

Запашний вийшов пиріг!

Верть:

Слинка так і котиться!

Півник (до дітей):

До столу їх, бачу сам,
Кликати не треба.

(Повертається до мишенят).

Дайте відповідь мені
На питання звичне:
Хто знайшов і де лежав
Колосок пшеничний?

Мишенята (голосно).

На подвір'ї він лежав,
Непотріб неначе.
Ти подвір'я підмітав
Й колосок побачив:

Півник:

Хто його обмолотив?

А тоді у млин носив?

Круть:
Ти робив це!

Верть:
Ти, ти!

Круть:
Так, ти у нас на все мастак.

Півник:
Може воду ви носили?

Мишенята (тихіше).
Ні, ми цього не робили.

Півник:
Ну, а дрова хто рубав?

Круть (тихо).
Ти рубав.

Верть:
Я не рубав.

Півник:
Може хто з вас піч топив?
Чи хоч тісто замісив?

(Мишенята мовчать, лише крутять головами)
Чому ж ви не помагали,
Коли я не раз просив?
Ви гуляли — я топив.
Ви співали — я місив.
А тепер, як пиріг їсти,
То мені нема де й сісти!

(Мишенята, похнюпившись, виходять з-за столу, сідає, сумно підпирає
руками голову).
Отак друзі й розійшлися,
Стали жить окремо.
Як подумаємо добре,
Відповідь знайдемо.
Чому вони розійшлися?
Чому разом не вжилися?

(Відповіді дітей).
(Вибігають мишенята).

Круть:
Ми з півником проживали.

Верть:
Його труд не поважали.

Разом:
Ви з нас приклад не беріть,
Вірну дружбу бережіть!

(Кланяються. Виходять).

Конспект заняття: «Ой яка чудова українська мова!»

Мета: розширити і поглибити знання дітей про красу і силу української мови. Продовжувати формувати поняття про те, що кожна дитина має право розмовляти своєю рідною мовою, мовою свого народу і має право вибору вивчати другу мову. Розширювати знання дітей про художнє слово класиків української літератури - Л. Українки та Т.Г.Шевченка. Виховувати почуття гордості за свою співучу, чудову українську мову, багату на прислів'я, приказки, казки, скоромовки, загадки, любов до художнього слова, до рідної мови.

Матеріал: портрети письменників Т.Шевченко ,Л.Українки аудіо запис української народної колискової пісні, аудіо запис співу солов'я; народні прислів'я, загадки про мову; роздатковий матеріал з грамоти.

1. Організаційний момент

- З давніх давен і понині

Вітаються так в Україні ... (діти всі разом) здоровенькі були!

- Діти, ви всі знаєте, як називається наша Батьківщина.

Батьківщина в нас єдина – Її назва – Україна

- А яка ж вона наша Україна? (велика, багата, красива, дружня, єдина, щедра, рідна, неповторна)
- Я розповім вам легенду про заснування нашої держави України.

Колись дуже давно Бог створив народи і кожному дав землю. А нашим предкам землі не дісталось. Тоді, вони прийшли до бога, а він у цей час молився. Люди не насмілилися відвертати його уваги. Почали чекати. Через деякий час Бог обернувся і сказав, що ці люди дуже хороші та чемні. Дізнавшись, чому вони прийшли, запропонував їм землю, що залишив для раю: «Там є степи, ліси, гори, ріки та озера. Але пам'ятайте, якщо будете цю землю берегти, то вона буде вашою, а ні – то дістанеться ворогам». Пішли наші предки на ту землю, оселилися і живуть до сьогоднішнього дня. А країну назвали Україна. І ми діти, живемо на цій чудовій землі, отже, ми – українці.

- А зараз, діти, для вас сюрприз. (Звучить запис співу солов'я.)

Чий спів ви щойно прослухали? Чи подобається вам, як щебече соловейко? У народі кажуть, що наша мова солов'їна. Є такий віршик:

Любо в гаю соловейко виспіває.

Наша мова співуча, мелодійна, як гарна пісня солов'я.

- А ви хотіли б потрапити до країни мови?

2. Зупинка «Колискова»

Діти, що ми чуємо? Цією мовою мама співала колискові, коли ви були ще зовсім маленькі. Пригадайте, діти, мамину колискову пісню.

Спів колискової дітьми.

3. Зупинка «Казкова»

- Неможливо уявити українську мову без казки. Немає в світі людини, яка б не любила їх. А ви любите казки?

4. Гра «З якої казки уривок?»

- Я по засіку метений, Я на яйцях печений... («Колобок»)

Мій котику, мій братику, Несе мене Лиска за крутії гори, За бистрії води... («Котик і Півник»)

Ходи, Мишко, не сиди, Нам Ріпку витягти допоможи. («Ріпка»)

Тупу-тупу ногами, Сколю рогами, Ніжками затопчу, Хвостиком замету... («Коза-Дерева»)

Гуси-гуси-гусенята, візьміть мене на крилята... («Івасик Телесик»)

- Тож бачите, діти, яка чудова наша мова - співуча, ніжна, мелодійна, лагідна. Цією мовою з давніх-давен писали і пишуть художні твори наші поети та письменники. . Послухайте уважно ці рядки:

Виростеш, дитинко, вивчиш рідну мову,

Не забудь ніколи пісню колискову.

- Як ви думаєте, хто їх написав? (Леся Українка).

- А хто написав ці рядки, відгадайте?

Тече вода з-під явора Яром на долину. Пишається над водою Червона калина.
(Т.Г.Шевченко).

5. Зупинка «Чистомовки»

Ша-ша-ша – осінь вже прийшла.

Са-са-са – яка кругом краса.

Ить-ить-ить – листя шурхотить.

Жля-жля-жля – листя кружля.

Ом-ом-ом – ходить дощик за вікном.

Ши-ши-ши – мокрі чоботи суши.

Ень-ень-ень – став короткий день.

- Багатий український народ і на ігри зі співаночками. Пригадайте, які ігри ми з вами вчили і давайте пограємо одну із них. (Укр.нар. гра «Подояночка»).

Діти водять хоровод, а один, що стоїть у колі, робить рухи, що відповідають змісту пісні:

Десь там, десь там подолянка була,
 Десь там молоденька була,
 Отут вона впала,
 До землі припала.
 Устань, устань, подоляночко,
 Промий очки, як скляночки,
 Та візьмися в бочки,
 Та поскачи скочки.
 Скачи, скачи понад бродом,
 Як рибонька попід льодом.
 Візьми собі панну, которую крайню,
 Візьми собі паничка, которого крайничка.

Той, що посередині, вибирає когось з кола замість себе, і гра продовжується.

Можна продовжувати перелік джерел української мови: це пісні, легенди, загадки, приказки, вірші, поеми. Наша мета вчити, берегти її, плекати всюди й повсякчас «бо ж єдина – так, як мати, мова в кожного із нас!»

- Гра зі звуками весела Завітала до оселі Посміхніться – раз, два, три! Назвіть звуки голосні. Діти називають голосні звуки.

- Скільки ж їх голосних? Забувати не треба треба.

6. Гра «Заспівай так, як уміє голосний».

Мета: Закріпити знання про звукові фішки, якими позначаються звуки мови (голосні й приголосні), розвивати фонематичний слух, увагу, мислення.

Матеріал: малюнки із зображення фішок: Голосного й Приголосного.

Правила гри: «Співає лише той, кому передали фішку голосного».

Вихователь: Чи заважали Вам органи мовлення. Діти: Ні. Голосні звуки вимовляються легко, голосно.

- Так, при їх вимові не заважають ані губи, ані язик, ані зуби. На схемах голосні звуки ми будемо позначати фішками –. Ця рисочка нібито перешкоджає струменю повітря, яку влаштовують губи, зуби, язик. Приголосні звуки можуть «фиркати», «шипіти», «скрипіти», але тільки не співати. Вправа: Вітерець полі – ш-ш-ш-ш! Їжачок пофиркував – ф-ф-ф-ф! Ми запросимо тишу –ц-ц-ц-ц!

7. Дидактична гра «Приголосний – голосний»

Мета: учити розпізнавати голосні та приголосні звуки Вихователь називає голосні та приголосні (тверді) звуки, а діти піднімають відповідну картку.

- Із звуків складаються слова, а із слів складеться що?
- Із слів складається речення.
- Швидко олівці беріть Схеми речень запишіть. Діти працюють в парах.

8. Підсумок заняття

Я думаю, що ви всі зрозуміли, що найбільше багатство народу – це його мова. Наша мова гнучка, мелодійна, розкішна і дуже потрібна нам. Без мови нема народу, а тому, щоб нашому роду не було переводу, ми повинні шанувати, берегти нашу мову, розвивати і передавати її наступним поколінням.

Сценарій свята “Ми роду козацького діти”

Ведуча 1

Добрий день вам, люди щирі
хай живеться вам у мирі
Свято буде тут козацьке
ігри ждуть вас залихвацькі
Ще й лунатимуть пісні
по козацькому гучні!

ВХІД ДІТЕЙ

Ведуча 2

Перш ніж свято розпочати,
Хочемо слова сказати
Своїй неньці Україні
Миру й щастя побажати!

–Рідна Україна, мальви та калина
Золоте колосся, хата в рушниках,
Рідна Україна, пісня солов'їна
Вишиванка біла, маки у житах.

–Рідна Україна- пара лебедина
Озеро бездонне і стрімка ріка,
Лесі Українки рідна тут домівка,
І багословенна тут земля Франка.

ПІСНЯ «ДЕРЕВЦЕ РОДУ»

–Ми дітвора українська–
Хлопці та дівчата,
Хоч не міцні у нас ще руки
Та душа завзята.

– Бо козацького ми роду,
Славних предків діти,
У садочку всі вчимося
Рідний край любити.

–І для краю працювати,
І для краю жити,
І за рідний край в потребі
Життя положити.

–Ми малі та всі ми друзі,
Ми одна родина,
А найбільша наша матір-

Рідна Україна!

–Кличе нас Вкраїна ненька,
Є і шабля , і бунчук,
Хоч і кажуть: «Ви маленькі»
Та козацький у нас дух!

–А ще велика сила–
Пісня наша щира,
В ній про матір, про Вкраїну
Та про Божу віру!

Розквітай, прекрасна Україно,
Рідна земле, матінко моя.
Хай лунає мова солов`їна.
Пісня неповторная твоя!

ПІСНЯ «УКРАЇНОНЬКА СВЯТА»

Ведуча1:

Діти, до садочка надійшов такий лист:

*«Про славу козацьку сьогодні згадайте, історію роду не забувайте,
Щиро запрошуєм вас в гості ми, запорізькі козаки!*

*Але перш ніж потрапити на Січ, вам доведеться пройти через 9
випробувань.*

*Це стільки-скільки було колись порогів на Дніпрі! Покажіть себе дужими і
сміливими. Чекаємо на вас.*

Запорожські козаки»

Ведуча 2 .

В давні часи ці пороги були страшною перешкодою на шляху до того хто
плив Дніпром на Січ. Вважалося, що справжнім козаком може статитой, хто
пройшов хоч раз у житті через пороги. Ну що, діти, відправимося в подорож
до козаків?

Діти: ТАК!!!

Ведуча1. Козаки були міцної будови, плечисті, дужі, сміливі, веселі.

Ділились козаки на зағони-курені. От і в нас є два курені : 1-й – «Дужих»,
2-й -«Жвавих».

«Дужі», ваш девіз!

Діти: «Ми зі спортом дружимо-виростаєм дужими,
Борщ їмо ми залюбки – будем славні козаки!»

Ведуча 2.

Курінь «Жвавих» , ваш девіз!

Діти: «А ми діти браві, у змаганнях сильні й жваві,
Дайте нам побільше каші – перемога буде наша!»

Ведуча1.

Молодці! А курінних атаманів ви обрали?

«Дужі» :

У нас невелика команда
І молодий у нас вік,
А ..... ми обрали,
Бо він здоровий чоловік!

«Жваві» :

..... наш-парубок моторний,
І хлопець хоч куди козак,
На всякі справи він проворний,
На всякі витівки- мастак! »

Ведуча 2

А чи вмієте ви козачата співать дружно і завзято?

Діти: ТАК!!!

ПІСНЯ «КОЗАЧАТА»**Ведуча 1.**

Поведу таку я річ –
Що ви знаєте про Січ?
І про нашу Україну
Розкажи усім дитино!

Дужі:

Знаємо, що славна Січ
Ворогам ішла навстріч
Рідну землю захищала
І народ наш прославляла!

Жваві :

Мужньо наш народ боровся
Сам Хмельницький в нас знайшовся
І Сірко, і Дорошенко
Полуботок, Морозенко!

Ведуча 1.

Дійсно. Козаки-запорожці захищали український нарід та рідну землю від ворогів. На острові Хортиця, що лежить посеред Дніпра, вони збудували фортецю, грізне укріплення, оперезане високими зеленими валами, глибочезними ровами та оточене сторожевими вежами. Це і була-Запорізька Січ. Підступи до Січі охороняли дозорці. Тож і нам вже час здолати перше випробування – «Козак на сторожі кордонів Батьківщини».

Ведуча 2. Зараз, за допомогою лічилки виберимо козака.

Сітка-вітка, дуб-дубки
Посварились козаки
Шабельками брязь
Вийди князь.

(умови гри)

«Козак на сторожі кордонів Батьківщини».

Ведуча 1. Козаки були сміливі і на морі. Вони будували човни-чайки і були відважними мореплавцями, рівних яким і не було на всьому морі.

–Ой, по нашій Україні,
 То не води грають сині,
 То козацтво йде завзяте,
 Боронити Батьківщину.
 –Сива хвиля котиться,білопінно гра,
 Славний острів Хортиця посеред Дніпра,
 –Козаченьки радяться.
 Аж гуде весь стан:
 –За розбій поплатиться
 лютий звір-султан!
 –Полетіли зграйкою човники легкі,
 Їх назвали чайками мужні козаки,
 –Линь же чайко, серденько,
 У турецький град!
 Із полону сестроньку
 Визволяє брат.

ЕСТАФЕТА «ПЕРЕПРАВА НА ЧАЙКАХ» (Кожна команда отримує 1 гімнастичний обруч. Перший учасник стоїть «на другому березі річки» - на відстані навпроти своєї команди в середині обруча. За сигналом біжить до команди, накидує обруч на наступного учасника і вони разом «переправляються» - біжать до місця переправи, де перший учасник залишається, а другий вертається за наступним, і так далі, поки вся команда не переправиться на «другий берег річки». Виграє команда, яка виконала вправу швидше за всіх).

Ведуча 1. Молодці!Ви вправні моряки.Зазвичай козаки виходили у море на довго, а дома їх чекали рідні, друзі та дівчата.

ВИХОДЯТЬ ДІВЧАТА

Українка я маленька,
 Україна– моя ненька,
 В неї щира я дитина
 Добра, любя та єдина.

–Ми любимо сонце і квіти
 І сонце нам шле свій привіт
 Ми роду козацького діти,
 Землі української цвіт!

Вірна дочка я народу,
 Бо козацького роду,
 Щиро я свій рід кохаю,
 Роду іншого не знаю.

А якщо б в Січ Запорізьку і дівчат взяли,
 Ми, доньки козацького роду всім би довели:
 Не лише гарматами ми Європу брали,
 Було так спокон віків, світ красою підкоряли!

«Хто швидше добереться до козацького серця?»
 (Дівчата змотують стрічку – стрічка з «серцем».)

- Ми квітами прикрасимо карту України
Хай цвітуть і будуть в мирі
Геть усі країни!

ТАНОК З ВІНОЧКАМИ

Ведуча 2

Коли козаки повертались на хутір. Де жили їх батьки та чекали дружини, вони допомагали їм по господарству. Навесні потрібно було посадити картоплю, а восени-вибрати. Ось і наші козаченьки вправні до городніх робіт

Ведуча 1. пояснює умови гри.

ЕСТАФЕТА «ЯК КОЗАКИ КАРТОПЛЮ САДЖАЛИ»

Ведуча 2. Молодці! У кожного козака є вірний товариш. Скажіть діти. Хто він? Правильно, це кінь.

ПІСНЯ «КОЗАКИ»

Ведуча 1. Козаки, наші дівчата напоять ваших коней.

Ведуча 1 пояснює правила змагання.

ЗМАГАННЯ «НАПОЇ КОНЯ»

Ведуча 2.

Ну ось коні і напоєні. Ну дівчата й молодці.

Справжні козачки, але ми ще не бачили, чи вміють хлопці на конях їздити!

Ведуча 1. Оголошує правила змагання.

ЗМАГАННЯ «ВЕРШНИКИ» (на м'ячах)

Ведуча 2. Діти, відгадайте загадку: «вдень з ногами, а вночі без ніг»? (*чоботи*)

Козаки вміли врано шити чоботи, а потім у них танцювати!

І зараз у нас змагання :

«ХТО ШВИДШЕ ВЗУЄ ЧОБОТИ»

Ведуча 1. оголошує правила змагання.

Ведуча 2.

А чи знаєте ви, що проти наших козаків не витанцює ніхто у світі? Навіть приказки такі були:

–Весь день буде музика грати-

Весь день буде козак танцювати!

–Ой закину зараз ноги,

Закину за спину,

щоб весь світ здивувався,

Який козак вдався!

–Намалюєм гарні вуса

Хвацько їх підкрутимо,

Гарний танець затанцюєм,

А ще й вас навчимо!

ТАНЕЦЬ КОЗАКІВ

Ведуча 1.

Гарно танцювали. А з ворожого полону втікти зможете? Як-як? У мішках!

Ведуча 2.

Славні наші козаки!
Пісні гарно співають,
А давай подивимось,
Як вони стрибають!

Ведуча 1 Пояснює правила змагання

ЗМАГАННЯ « ВТЕЧА З ПОЛОНУ »**Ведуча 1.**

Козаки були розумними, кмітливими. Тож і ми перевіримо ваш гострий розум у змаганні- «Прислів'я та приказки» і «Вікторина». Хто знає більше прислів'їв та приказок про козаків:

1. Де козак- там і слава.
2. Козак хороший та не має грошей,
3. Козацькому роду нема переводу.
4. Коли козак у полі, то він на волі.
5. Степ та воля-козацька доля.
6. Терпи козак-атаманом будеш.
7. Як є хліб і вода – козаку не біда.
8. У козака життя коротке, а слава вічна.
9. Береженого Бог береже, а козака шабля стереже.
10. Гетьман знає, що в нас нічого не має.

Ведуча. Молодці. Вправно змагались обидва курені. А тепер дайте запитавмо наших гостей-батьків чи знають вони відповідь на запитання вікторини:

1. Як називалась зачіска козака? (оселедець)
2. Житло козаків. Як називалось? (курінь)
3. Як називались козацькі човни? (чайка)
4. Яка найулюбленіша їжа козаків?(куліш та каша)
5. Як називався козацький ватажок?(отаман)
6. У що одягались козаки? (шаровари, сорочка, свита, кафтан, шапка, чоботи)

Ведуча 1. Щоб мужньо боронити свій народ, свою рідну неньку Україну козаки повинні переборювати труднощі, мати неабияку силу

Дівчинка.

Ой козаки козаченьки,
Чи ви сильні , чи слабенькі?
Ой, гоп, штани лоп, сорочка дереться.
Де ж у наших козаків силонька береться?

Ведуча 2. Молодці! Все це добре, але малі ви козачата, не пускають таких на Січ козакувати. Але давайте спробуємо!

МУЗИЧНА ГРА «ПУСКАЙТЕ НАС»

Діти з одного куреня беруться за руки , а другий курень з другого боку – стоїть. Перший курень співає:

Пускайте нас пускайте
нас на Січ козакувати

З другого відповідають:

Не пустимо, не пустимо,
 Бо близько Дунай,
 Підрости козаченько, постривай.

Їм відповідають:

А ми ворота проломимо
 На Січ козаціку потрапимо!

*Ті, що стояли гуртом розбігаються і намагаються силою прорватись крізь
 щіплені руки. Після цього курені міняються.*

Ведуча 1. А що вже козаки дівчат своїх любили та поважали, то це увесь світ
 знає! І під троїсті музики врпавно з дівчатами гопака вибивали !

ПАРНИЙ ТАНОК

Під звуки козацького маршу до зали заходить Козак.

Козак: Доброго дня всій громаді!

Ну, що малята ви пройшли всі випробування?

Ведуча. Так, наші славні діти:

Позмагались залюбки.

Всі здолали перешкоди

Пройшли крізь вогонь і воду.

Козак: Гарно грали, танцювали

І пісні дзвінкі співали

І віднині, ви малята

Є вже справжні козачата

Козак. Після довгої служби бачу, що ви гідні бути в козацькій громаді. А чи
 готові ви добре дбати про неньку Україну і шанувати свою Батьківщину?

Діти: Так!

Козак: Отож давайте зараз всі складемо присягу. *(діти встають кладуть руку
 на серце)*

Присяга юних козачат:

Козак: Бути чесним і сміливим!

Діти: ПРИСЯГАЄМОСЬ!

– Боронити справедливість!

ПРИСЯГАЄМОСЬ!

– Цінувати побратимство!

ПРИСЯГАЄМОСЬ!

– Шанувати всі народи!

ПРИСЯГАЄМОСЬ!

– До освіти прагнуть завжди!

ПРИСЯГАЄМОСЬ!

– І плекати рідну мову

ПРИСЯГАЄМОСЬ!

– Не порушувати клятву!

ПРИСЯГАЄМОСЬ!

– Щоб козацькому роду

Не було переводу,

Присягаєм на вірність

Вітчизні й народу!
 ПРИСЯГАЄМОСЬ!
 ПРИСЯГАЄМОСЬ!
 ПРИСЯГАЄМОСЬ!

–Присягаєм – край наш рідний
 Над усе любити.

Рідний народ шанувати
 І для нього жити.

–Присягаєм – рідну мову
 Завжди визнавати.

По-українськи говорити,
 Молитись, співати.

– Як ріка не піде вгору,
 Як сонце не згасне –

Так ми того не забудем,
 Щорідне, щовласне.

– Нас ніколи враг проклятий
 Зломити не зможе.

І дотримати присяги
 Поможі нам Боже.

Козак. Ось і закінчились наші розваги. Хотілося б побажати нашим козакам здоров'я, добра, сили, наснаги, мирного неба. Хай щастить вам завжди і в усьому. А коли підростете то будете справжніми захистниками нашої держави.

Ведуча1. От тепер ми побачили, що ви спритні та дужі. А перед заключною піснею наші козачата хочуть побажати усій нашій Україні, усьому нашому народу: щастя, благополуччя, мирного неба.

Хлопчик

Добром тримається весь світ

Ця істина іде із роду в рід

І ми , сміливі козачата,

Добро це будем захищати!

Нас ніколи враг проклятий

Зломити не зможе

І дотримати присяги

Поможі нам Боже.

Хай помилує нас Божа Матір

Хай майбутнє буде без війни

Щоб не з фронту , а з роботи,

Батька виглядали всі сини!

Хай вам щастить завжди, в усьому

Не піддавайте серця злому

Хай Бог нам усім допомагає

І рідний край оберігає!

Воля найвища цінність в житті,

Вільний не може збитись з путі,
Всі ми цінуєм братерство і згоду

РАЗОМ : Ми – не раби, ми- козацького роду!!!

ПІСНЯ «МИ – КОЗАКИ «

Ведуча2.ЛюбімоУкраїну, шануймо її народ і себе. Хай кожен із вас добрими ділами стверджує:

Всі: Козацькому року нема переводу.

ПІД МУЗИКУ І ОПЛЕСКИ ДІТИ ЗАЛИШАЮТЬ ЗАЛ

Додаток Т

Семінар – практикум

для вихователів

«Ознайомлення дітей дошкільного віку з різноманітними народними ремеслами в Україні через впровадження інноваційних технологій»

МЕТА: поглибити і закріпити знання педагогів про організацію і проведення навчально-виховної роботи з дітьми, щодо використання інноваційних технологій при ознайомленні дітей дошкільного віку з різноманітними народними ремеслами в Україні; вправляти у вмінні добирати форми роботи відповідно до поставлених завдань; удосконалювати аналітичні вміння педагогів; розвивати інтелектуально-креативний потенціал; сприяти формуванню особистісної активної позиції кожного учасника заходу.

ЗАВДАННЯ: знизити рівень особистісної тривожності; сприяти формуванню адекватної самооцінки; формувати позитивну світоглядну позицію особистості; формувати навички самопізнання і саморозвитку.

ХІД

Доброго дня, шановні колеги! Ми раді бачити вас сьогодні у нашій залі. І на початку зустрічі, для гарного настрою і комфорту, прийміть вітання від наших вихованців. (діти танцюють танок)

- А тепер я запрошую всіх вихователів у родинне коло, щоб ми могли познайомитися, та зняти емоційне напруження. Пропоную вихователям із глечика дістати для себе сюрприз, представитися та на першу букву свого імені охарактеризувати себе. (учасники за допомогою отриманих квітів об'єднуються у команди та сідають за столи).

- Як ви помітили наша зала прикрашена сьогодні у стилі народознавства. І народна мудрість говорить: « діти в садочку, як квіти у віночку.» Тож протягом нашого спілкування ми з вами будемо перетворюватися з вихователів на дітей і навпаки.

Зверніть увагу, що це в мене? (український вінок). Чого йому не вистачає? (стрічок)

Давайте ми разом з вами доповнимо віночок стрічками. У вас на столах є паперові стрічки на яких треба записати:

- Що ви очікуєте від сьогоднішнього заходу?
- Що очікуєте від інших?
- Що ви очікуєте від себе?

- Мету яку маєте досягти?

Я маю надію , що всі ваші сподівання сьогодні виправдаються.

І зараз я пропоную Вам, зупинитися на особливостях впливу народознавства на виховання дитини. Сьогодні навряд чи знайдеться дошкільний заклад , де б не були оформлені українські куточки, світлиці, музеї, у яких ознайомлюють дітей із культурою, літературою, традиціями та обрядами українського народу. Народознавство розкриває у наших малят моральні, патріотичні, естетичні, творчі задатки. Складно переоцінити виховну силу народної казки, пісні, вишиванки, що є найважливішими засобами розвитку соціального індивідуума нашого майбутнього суспільства. За допомогою етнографії можна закласти в майбутнє покоління чемність, відповідальність, доброзичливість. Народні звичаї охоплюють усі сфери громадянського, родинного й особистого життя людей. Інтерес дитини до минулого є могутнім чинником розвитку повноцінної соціальної особистості, з високими життєвими принципами, духовними потребами. Отже, дитина змалечку навчається любити і шанувати свій народ, свою Батьківщину, почуватися її часткою. Ми маємо допомогти малюкам опанувати особливості побуту, звичаїв, культури українського народу.

Шановні колеги, відповідно до програми «Українське дошкілля» ми з вами разом спробуємо пригадати, які складові входять до розділу «НАРОДОЗНАВСТВО» та запишемо їх на снопових колосках, які лежать у вас на столах та наповнимо зернинами (на яких треба написати форми, методи та прийоми роботи)

- Сім'я, родинні традиції;
- Українська оселя;
- Краєзнавство;
- Народний одяг
- Ігри. Українська народна іграшка;
- Календарно- обрядові свята;
- Українська національна кухня;
- Народні ремесла

І як ви вже зрозуміли з назви теми нашого семінару детально ми зупиняємося на останній складовій – Народних ремеслах..

Давайте переглянемо, які ж художні ремесла та промисли були на Україні в минулому. Скажіть мені будь ласка, згідно програми, з якими народними ремеслами, які ми зараз пригадали, ми знайомимо дітей? Відповіді.

Плануючи роботу з народознавства ми з вами використовуємо різноманітні технології, форми, методи і прийоми. Тож сьогодні я хочу запропонувати

вам спробувати декілька інноваційних системних і модульних технологій, які можна використати саме при ознайомленні дітей з народними ремеслами України.

1. Інтелект – мапи;
2. Друдли;
3. Мнемотехніка;
4. Асоціації (колірні, предметні)
5. Блоки Дьенеша;
6. Коректурні таблиці

Давайте детально зупинимося на кожній з них.

І перша така форма роботи це використання інтелект мап

Інтелект–мапа це схема, яка візуалізує певну інформацію при її обробці людиною (мапа розумових дій). Її будують навколо центрального об'єкта. Кожне слово та його графічне зображення стають центром наступної асоціації. Таким чином мапа відображає зміст, суть певного поняття чи теми у вигляді взаємопов'язаних елементів, які зображено стрілками, написами, символами, малюнками. (розглядається мапа на прикладі музею народно прикладного мистецтва)

У вас на столах у папці є листок паперу формату А4 з певним об'єктом в центрі. Вам необхідно скласти свою інтелект мапу.

Наступна форма, яку ми використовуємо це друдли. Вони є частиною ейдетики. Друдли – це чорно-білі картинки-загадки, дивлячись на які абсолютно неможливо чітко і точно сказати, що це таке.

Три види питань по друдлам,
які розвивають різні види мислення

- Про що ви подумали? (для розвитку асоціативного мислення);
- На що це схоже? (для розвитку творчого мислення);
- Що це? (для розвитку дивергентного мислення).

Показую приклад, далі працюють вихователі.

Візьміть у себе в папці закодований малюнок, доповніть його так, щоб вийшло зображення певного предмета, який відповідає нашій темі.

Далі ми зупиняємося з вами на мнемотехніці.

Мнемотехніка – це сукупність спеціальних прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення штучних асоціацій.

Багато хто з вихователів вже використовує цю технологію і знайомий з її етапами роботи:

Мнемоквадрат - окремий схематичний малюнок, з певною інформацією;

Мнемодоріжка - це таблиця із чотирьох і більше клітинок, розташованих лінійно;

Мнемотаблиця – це схема, в яку вкладено певну інформацію.

та хочу додати, що в мнемотехніці можна використовувати також умовні позначки прийменників, що дасть можливість опрацьовувати не лише вірші, а і скоромовки в яких прийменників зустрічається багато.

Давайте разом спробуємо для прикладу прочитати мою скоромовку. А тепер кожна ваша група має свою скоромовку, яку необхідно закодувати на папері для сусідньої команди та обмінятися і прочитати її.

Цікавою формою роботи є використання асоціацій . Вони бувають колірні, предметні. Давайте повернемося до нашого українського віночку і з'ясуємо, що позначає кожен колір стрічки на ньому. А тепер пригадайте, що в природі буває такого кольору як стрічки у вінку. Крім віночку в мене є ще чарівні глечики. В кожному глечичку знаходяться предмети, які необхідні для роботи певному майстру. Кожна команда обирає глечик і визначає за предметами в ньому кому вони належать.

Канва, нитки, орнамент – вишивальниця

Яйце, віск – писанкарка

Залізо, сірники, молот – коваль

Глина , камінь - гончар

Також в роботі з дітьми можна використати **вправу « Плюси і мінуси»**. Це визначення позитивних та негативних ознак певного явища чи предмета. У кожної команди є зображення певного ремесла. Вам необхідно записати його «плюси та мінуси»

Цікавою формою роботи є використання блоків Дьенеша

Блоки Дьенеша - це набір із 48 фігур, що відрізняється одна від одної кольором (червоний, синій, жовтий), формою (круги, квадрати, трикутники, прямокутники), розміром (великі - маленькі), товщиною (товсті - тонкі). В наборі немає двох однакових фігур, і кожна характеризується чотирма ознаками. Вони бувають об'ємні та площинні.

Етапи роботи

I Самостійні дії з блоками;(використовують як конструктор на площині, складають з них різні силуети)

II Ознайомлення з іграми за правилами:

для розвитку умінь виявляти і абстрагувати властивості; порівнювати предмети за їх властивостями; для розвитку здатності до логічних дій та операцій.

Використання карток;(демонструю які саме)

Використання таблиць і схем.

В іграх блоки можуть бути, як замітники реальних об'єктів : квіти, овочі, прикраси на ялинку і т. п. У вас на столах у паці є площинні блоки у вигляді глечиків, а також таблиці з якими ми зараз попрацюємо. Почнемо від простого.

I перше завдання: знайдіть глечики синього кольору. І після того, як діти виконали завдання поставте далі їм таке запитання : Наталка вибрала синій трикутник, а Олена- синій круг. Чий вибір правильний.? Чи можна вибрати горщик жовтого кольору? Чому?

II завдання : «Продовжити ряд». Вихователь починає, діти продовжують « Знайдіть великий синій глечик з трикутником в середині, наступний глечик має бути іншої величини, далі глечик має бути іншого кольору і мати середину іншої форми. І останній має бути іншого кольору, величини та мати середину іншої форми.

III завдання Вихователь називає властивість діти вибирають той що має іншу властивість. Наприклад : не жовтий , не трикутний.(Діти обирають червоний прямокутний.)

Наступне завдання « Заповни табличку» Вам необхідно поєднати за таблицею, яка у вас є, ознаки по вертикалі і горизонталі і знайти відповідний глечик.

У роботі зі старшими дошкільнятами можна використовувати два обручі, викладаючи їх так, щоб вони перетиналися. В більший пропоную покласти маленькі глечики, а в менший глечики з трикутною серединкою. В частину де вони накладаються слід покласти глечики які водночас відповідають умовам I і II обручів - маленькі з трикутною серединкою.

IV « Знайди скарб» . Вихователь використовує вісім блоків, ховає під одним монетку, а дитина з допомогою запитань шукає її, виключаючи певні ознаки. Наприклад: дитина запитує : «Скарб захований в червоному глечичку?» (так).Маленькому чи великому? (маленькому) і т. д. поки не знайде.

Як бачимо, такі нескладні у виготовленні посібники дають змогу реалізувати комплексні завдання з логіко-математичного, розумового й мовленнєвого розвитку дошкільнят.

І остання форма роботи з якою я б хотіла вас познайомити **це коректурні таблиці**

Коректурна таблиця – це інформаційно-ігрове поле з різною кількістю клітинок, заповнених предметними картинками.

Вона дає змогу коригувати сприйняття об'єктів і явищ дійсності.

Тематика може бути досить широкою. Вона майже не змінюється в різних вікових групах, розширюється лише змістове наповнення та урізноманітнюються зв'язки між елементами теми.

Види таблиць :демонстраційні та роздавальні(парні, індивідуальні, групові)

Кількість картинок у коректурній таблиці для використання в:

- молодшій групі має становити 9 до 12, максимально – 16 картинок;
- у старшій 20-25.

Запитання і завдання (вправи) до таблиць варто добирати так, щоб відповідь мала багато варіантів, що спонукає дітей до активного сприйняття зображень, неординарного розв'язання завдання.

Картинки слід групувати так, щоб стимулювати розумову діяльність дітей, активізувати психічні процеси.

Приклади завдань до коректурної таблиці « Моя країна» (робота з вихователями за таблицею)

- Порахуйте скільки людей зображено в таблиці?
- Яке ім'я у людини під № 3 ? Хто знає ким він працює? Що робить президент?
- Що знаходиться в таблиці між гербом та хатою?
- Які продукти необхідні щоб спекти коровай?
- Яку назву має предмет зображений в першому ряду знизу в другому стовпчику
- Які колоски входять до його складу? А хто любить ласувати зерном?
- Знайдіть в таблиці предмет, який створений руками вишивальниць? Які види орнаменту використовують майстри при створенні візерунків на рушниках?
- Назвіть в таблиці предмети до яких можна підібрати слово « він» ?
- Які предмети необхідні, щоб намалювати зображення під № 6

З яких квітів складається предмет намальований за № 4?

Ким була людина зображена на малюнку під № 20. Пригадайте віршик який ви знаєте?

- Що зображено справа від писанки? (гривня). Для чого люди її використовують?

- Кому присвячений пам'ятник під № 8 (засновникам Києва: Кию, Щеку, Хориву і їх сестрі Либідь) Розкажіть легенду про них.

- В якому місті нашої країни стоїть пам'ятник Матері – Батьківщині (у Києві)

Що вона тримає в руках? (щит і меч)

- Порівняйте між собою козака під № 13 та козака під № 2

- Поміркуйте як перетворити слово вінок на знаряддя праці?

- Знайдіть в таблиці слова в яких три склади

Поміркуй:

- З чого раніше будували хати? (з глини)

- Чим крили стріху на хаті? (соломою, очеретом)

- З чого городили паркан? (з лози)

Поясни:

- Що позначають кольори на прапорі України?

- Значення кольору стрічок на картинці під № 4

- З допомогою чого і як намалювати декоративний розпис під № 6

Вправа «Відгадай про кого, або про що я говорю»

Вихователь називає одне слово ознаку, діти знаходять відповідне слово – назву в таблиці, накривають його фішкою. Наприклад: червона (калина), запашний (коровай), вишитий (рушник) розмальована (писанка) тощо . Далі можна обмінятися ролями, діти називають ознаку, педагог відшукує відповідне слово.

Як бачите , шановні колеги, з допомогою таблиці діти отримують від вихователя багато різних завдань: порахуй, опиши, розкажи, поясни, поміркуй, порівняй, знайди, пригадай. Тому можна сказати, що коректурні таблиці сприяють розвитку у дітей пізнавальної та мовленнєвої активності, формуванню компетентності, ініціативності. Спонукають дітей міркувати, висловлювати свої пропозиції, обмінюватися думками.

І зараз я вам пропоную, як вихователям, за таблицями, які знаходяться у вас на столах скласти за їх змістом перелік запитань для дітей і потім обговорити їх зі своїми колегами.

(музична фізкультхвилинка)

Ми з вами розглянули, як вивчаючи з дітьми народознавство можна використати деякі інноваційні технології, спробували їх на практиці, але хочу ще звернути вашу увагу на те, що під час ознайомлення дітей з ремеслами України їм дуже цікаво ще й створити своїми руками різні вироби. Час не стоїть на місці все змінюється і художні ремесла та промисли стають сучаснішими. І я сьогодні хочу показати вам як з дітьми можна розмалювати площинні глечики, куманці, тарелі за допомогою піни для бритьтя. (показ). Цю техніку малювання ви спробуєте вдома, а зараз ми проведемо майстер клас по виготовленню кошика з паперових трубочок. Це як альтернатива плетінню з лози. Чому саме з паперових, тому що це не потребує зайвих затрат, завжди є під рукою, не знищується природа і батьки можуть використати в роботі з дітьми(запрошую всіх до роботи).

Ми з вами на сьогодні обговорили всі заплановані питання. Я сподіваюсь що наш діалог був для вас корисним і ви поїдете додому з гарним настроєм. Та ще хочу щоб ви залишили нам частинку вашого тепла. У вас на столах є промінці, яких не вистачає нашому сонечку. Запишіть на них, будь ласка відповіді на такі запитання: Чи справдилися ваші сподівання? Які знання ви отримали? Що було для вас цікавим? І на останок, мені хочеться завершити наше спілкування притчею про вихователя.

Коли народився перший Вихователь на землі, до його колиски спустилися три Феї. І сказала перша Фея: «Ти будеш вічно молодий, тому що поруч з тобою завжди будуть діти». І сказала друга Фея: «Ти будеш гарний думками і душею, тому що немає шляхетніше покликання, ніж дарувати своє серце дітям».

І сказала третя Фея: «Ти будеш безсмертним, тому що ти продовжиш своє життя в своїх вихованцях».

Тож я бажаю всім присутнім здоров'я, наснаги у всіх ваших починаннях, нехай всі задуми будуть успішними, плани здійсненими, а Ваша енергія і професійна майстерність завжди будуть реалізовані у вихованцях. А також бажаю комфортно почуватися серед колег, бути впевненим у собі.

Дякую за увагу! До нових зустрічей!

Додаток У

День рідної мови. Сценарій свята

Мета: прищеплювати дітям любов до рідної української мови; продовжувати ознайомлювати їх із сучасною дитячою поезією та творами класиків української літератури; учити малят емоційно сприймати зміст художнього твору, передавати свої враження та розвивати навички декламації; збагачувати словниковий запас словами-синонімами, епітетами, порівняннями; підтримувати інтерес до рухливих народних ігор; розвивати фантазію та сприяти розширенню світогляду дітей; виховувати у дошкільників глибокі почуття любові до своєї Батьківщини;

Обладнання: аудіо- та відеоапаратура; дитячі книги, «Кобзар», збірник «Золотий колосок»; фотоальбом «Світ української душі»; виставка дитячих малюнків до творів Т. Г. Шевченка, Лесі Українки; атрибути до рухливої гри «Тин» та дидактичної гри «Сплетемо віночок».

Хід заходу

Під звуки веселої української мелодії діти заходять до святково прибраної музичної зали, у такт музики виконують танцювальні рухи.

Діти (по черзі)

1. Зацвітає калина, зеленіє ліщина,
 Степом котиться диво-луна.
 Це — моя Україна,
 Це моя — Батьківщина,
 Що, як тато і мама, одна.

2. Красивий, щедрий, рідний край
 І мова наша солов'їна.
 Люби, шануй, оберігай
 Усе, що зветься Україна.

3. Привітний і світлий
 Наш сонячний дім,
 Як радісно й весело
 Жити у нім.

4. Тут мамина пісня
 І усмішка тата,

В любові й добрі
Тут зростають малята.

5. Співає пташка у гаях,
Дзвенить у полі колос.
То пісня сонячна твоя,
Твій, Україно, голос.

6. Дзвінка наша пісня
До сонечка лине.
«Мій сонячний дім —
Це моя Україна».

Діти виконують пісню «Моя Україно».

Вихователь

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого,
А серце б'ється — ожива,
Як їх почуєш...

Т. Г. Шевченко

Мова — дивовижний і яскравий скарб, що створила людина. Кожен народ в усьому світі розвиває та оберігає свою мову, бо «без мови немає народу».

Уперше відзначили Міжнародний день рідної мови 21.02.2000 року в штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі. Цим хотіли привернути увагу світової спільноти до того факту, що майже з 7000 мов, які зараз існують, більшість опинилися під загрозою зникнення.

День рідної української мови в Україні щороку відзначають 21 лютого, починаючи з 2002 року.

Ну ж бо ми сьогодні долучимося до цієї традиції!

Велична, щедра і прекрасна мова.

Прозора чиста, як гірська вода.

Це України мова барвінкова,

Така багата й вічно молода.

Діти (по черзі)

1. О місячне сяйво і спів солов'я,
Півонії, мальви, жоржини!

Моря діамантів, це мова моя.
Це — мова моєї України!

2. Рідна мова, мов гірська вода.
Рідна мова — вічно молода.
Рідна мова в серці з ранніх літ.
Гордо лине мова у політ.

3. Солов'їну, барвінкову,
Колосисту на віки —
Українську рідну мову
В дар дали мені батьки.

4. Це — матері мова
Я звуки твої люблю, наче очі дитини...
О мово українська!..
Хто любить її,
Той любить мою Україну!

5. Берегти її, плекати
Буду всюди й повсякчас.
Бо єдина — так, як мати,—
Мова в кожного із нас!

У дитячому виконанні звучить «Пісня про мову».

Вихователь. Українська мова — це безцінний дар, що дістався нам у спадок від наших предків. Вони знали силу слова, тому вважали його символом, оберігали поряд із хлібом, сіллю, водою, калиною, вербою, дівочим вінком. Сплетімо й ми, друзі, свій віночок, у якому кожна квітка передаватиме красу українського слова.

Гра «Викладемо віночок»

Для гри використовують квіти (безсмертник, волошки, ружі, ромашки, соняшники, калина), з яких дівчата плетуть український віночок. Давши правильну відповідь на запитання, дівчатка «вплітають» квіточку у вінок, який викладають на фланелеграфі.

Вихователь

Діти

Українці (які?)   Красиві, добрі, працьовиті, співучі, обдаровані й т. ін.
Мова українська (яка?)   Рідна, мила, милозвучна, мелодійна, дзвінка,
ніжна, багата, голосна і т. ін.

А як можна привітатися?   Доброго дня, добридень, вітаю, привіт,
здоровенькі були, будьмо, здрастуйте, мої вітання і т. ін.

Вихователь

Ось вам і віночок,
Потанцюйте з ним таночок»!
Танок дівчаток із віночками.

— Крім краси звучання, рідна мова влучна, виразна, багатогранна, бо в ній закладено мудрість народну. Малята, пригадаймо прислів'я і приказки про рідну мову.

Діти (по черзі) промовляють прислів'я і приказки про рідну мову.

- . Буде українська мова — буде Україна.
- . Слово до слова — зложиться мова.
- . Більше діла — менше слів.
- . Чужого навчайся і свого не цурайся.
- . Мова — це великий скарб, що потрібно шанувати, берегти і збагачувати.
- . Хто ясно думає, той ясно і говорить.
- . Слово — не горобець, вилетить — не впіймаєш.
- . Рідна мова — це музика і малювання.
- . Діла говорять голосніше, ніж слова.
- . Від теплого слова і лід розтає.
- . Гостре словечко коле сердечко.
- . Ласкаве слово веселить цілий день.
- . Яка голова — така мова.

Вихователь

Плекатимеш мову — цвістимуть слова,
Мов білі черешні весною...
Ростимуть слова, як у квітні трава,
Зігріті любов'ю земною...

— Для кожного із нас найрідніша і наймиліша та мова, яку ми чули від самого народження. Це — колискова.

Коліскова — це перший поетичний твір, що чує дитина з перших днів свого життя із вуст найріднішої людини — матері. У цих народних піснях передають безмежну материнську любов до своєї дитини, оспівують світ добра і краси, у якому зростатиме дитя. Разом із цим колискова ознайомлює дитину із навколишнім світом і сприяє усвідомленню національної самобутності.

Мама

Вивчайте мову українську,
Дзвінкоголосу, ніжну, чарівну,

Прекрасну, милу і чудову,
Як материнську пісню колискову.

Мама виконує колискову пісню «Ой ходить сон коло вікон».

Вихователь. Українська мова нараховує понад 260 000 слів. Мова — це і народна пісня, казка, легенда, вірші, прозові твори, ігри, забавлянки, живе людське спілкування. Якщо надокучали зимові холоди, то всім українцям були до вподоби заклички до природних сил. Пригадується «Вийди, вийди, сонечко...», «Дощику, дощику», «Вітре, вітроньку».

Діти (по черзі)

1. Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику.
Тобі — каша, мені — борщ,
Щоб густіший ішов дощ.

2. Травонько, травонько, зеленись!
Золотому сонечку поклонись.
Щоб розквітла яблунька на горі,
Щоб всміхалась весело дітворі!
А ми того сонечка промінці
Упіймаємо решетом на ріці.
Заплетем у коси їх, мов стрічки.
Ой, хороші ж матимем кіснички.

Вихователь. Весна — це пора пробудження природи, пора надій і сподівань на краще. Українська народна гра тут актуальна, як ніколи. Наші малята люблять рухливі ігри, особливо колективні.

Українська народна гра «Тин»

Діти грають під музичний супровід, об'єднавшись у 4 команди.

— Поряд із народною творчістю ми насолоджуємося словом наших українських письменників, поетів, які стали класиками не тільки української літератури, а й світової. Їхні твори ми читаємо, вивчаємо напам'ять, шукаємо в них відповіді на наші запитання.

25 лютого ми відзначаємо день народження Лесі Українки, жінки з величезним літературним талантом та з любов'ю в серці до України. Дуже хочеться, щоб рядки Лесиної поезії для дітей прозвучали, малята, у вашому виконанні!

Діти (по черзі)

1. Поблискують черешеньки
В листі зелененькім.
Черешеньки ваблять очі
Діточкам маленьким.

2. Росла в гаю конвалія
Під дубом високим.
Захищалась від негоди
Під віттям широким.

Вихователь. Дев'ятого березня минають роковини з дня народження нашого земляка, генія української та світової літератури Т. Г. Шевченка — поета, прозаїка, художника, пророка нашої України. Його твори завжди актуальні, вражаюче зігріті любов'ю до України, жінки, матері, природи.

Сьогодні, як і завжди, слово нашого Кобзаря повинно звучати серед нас, українців.

Діти (по черзі)

1. Зацвіла в долині червона калина,
Ніби засміялась дівчина-дитина.
Любо, любо стало, пташечка зраділа
І защебетала.

2. Дивлюсь, аж світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.

Вихователь. У багатьох українських родинах твори Т. Г. Шевченка читають разом усією сім'єю. Це наша добра традиція. Ось зараз мама та її донечка Софійка прочитають нам уривки з відомого вірша поета «Тополя».

Дитина

По діброві вітер виє,
Гуляє по полю,
Край дороги гне тополю
До самого долу.
Стан високий, лист широкий —
Нащо зеленіє?
Кругом поле, як те море
Широке, синіє.

Мама

Защобече соловейко
 В лузі на калині,—
 Заспіває козаченько,
 Ходя по долині.
 Виспіває поки вийде
 Чорноброва з хати.
 Стануть собі, обіймуться,—
 Співа соловейко.
 Послухають, розійдуться,—
 Обоє раденькі.

Мама (співає)

Рости, рости, тополенько,
 Все вгору та вгору!
 Плавай, плавай лебедонько,
 По синьому морю.
 Таку пісню чорнобрива
 В степу заспівала.
 Зілля дива наробило —
 Тополею стала.
 Не вернулася додому
 Не діждала пари;
 Тонка-тонка та висока —
 До самої хмари.

Дитина

По діброві вітер виє,
 Гуляє по полю,
 Край дороги гне тополю
 До самого долу.

Вихователь. Наша рідна українська мова невпинно збагачується, міцнішає, розвивається. Цьому сприяють науково-технічний прогрес, відносини між людьми, мистецтво і література. Сучасні українські автори (Ігор Січовик, Анатолій Камінчук, Сашко Лірник, Іван Малкович, Ліна Костенко, Ганна Чубач та ін.) своїм літературним словом відкривають дітям нові сторінки життя.

Діти (по черзі)

1. Золоте курчатко в золотій торбинці
 Принесло сьогодні літери дитинці.
 А дитина з літер збудувала слово,
 І звучить, як пісня, українська мова.

Ганна Чубач

2. Біля яру, біля стежки
Одягла верба сережки.
Головою хилитала,
Потихесеньку питала:
«Де ота біленька хатка,
Що гарнесенькі дівчатка?
Хай би вибігли до стежки,
Подарую їм сережки».

3. Синички на снігу

Синиці голодом намлились —
Така зима, така зима!..
Оце б у вирій полетіти,—
Так Батьківщини ж там нема.

Ліна Костенко

Вихователь. Рідна сестра мови — пісня. Вона легко запам'ятовується і спонукає до найрізноманітніших почуттів і емоцій як слухачів, так і виконавців. Нам хочеться, аби наша сьогоднішня зустріч додала нам усім любов і зацікавленість до українського слова, сприяла зростанню у нас гордості за себе, за Україну. Нехай нам у цьому допомагає пісня — наймелодійніша, найпоетичніша, найвиразніша мова.

Діти шикуються посеред зали і виконують пісню «Я бажаю вам добра» (авт. Н. Май).

Свято завершується, дорослі та діти обмінюються враженнями.

Додаток Ф

Відеоекскурсія муралами «Легенди Кременчука»
<https://youtu.be/vC8IbHqR1DY?si=mBrtwtOPfNkuU2Iv>

Мета: Дати поняття дітям що таке мурал, вчити дітей помічати красу свого міста, любити його, бережно ставитись до оточуючого середовища, поважати жителів рідного міста.

